

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
Обліково-фінансовий факультет
Кафедра бухгалтерського обліку і аудиту

ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
д.е.н., професор
_____ Ф.О.Журавка
«__» _____ 2013 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
за спеціальністю 8.03050901 «Облік і аудит»

«ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ
ПІДПРИЄМСТВА»

Виконав студент 5 курсу, група – МОА-22 _____ Вертелецький А.М.
«__» _____ 2013 р.

Керівник дипломної роботи _____ Кремень О.І.
«__» _____ 2013 р.

Консультант з охорони праці та
безпеки в надзвичайних ситуаціях _____ Лопаткіна І.В.
«__» _____ 2013 р.

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить – 114 сторінок, 27 таблиць, 4 рисунки, 11 формул, список літератури з 74 найменувань, 10 додатків.

Актуальність теми проведеного дослідження полягає в тому, що власний капітал слугує не лише джерелом фінансових ресурсів підприємства, а й виступає індикатором того, хто є власником даного підприємства і чи впливає він на процес прийняття стратегічних управлінських рішень.

Метою дипломної роботи є дослідження організаційно-технічних та методологічних аспектів обліку та аналізу власного капіталу підприємства, а також розробка рекомендацій щодо їх удосконалення та оптимізації.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку та аналізу власного капіталу публічного акціонерного товариства «Полтавський турбомеханічний завод».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку та аналізу власного капіталу підприємства.

Під час дослідження використовувались діалектичні методи, синтез і аналіз, індуктивний і дедуктивний методи. Поряд із загальнонауковими методами нами були використані й специфічні методи.

Фактологічною основою проведеного дослідження є матеріали первинного, аналітичного і синтетичного обліку та фінансова звітність ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод».

За результатами дослідження можна сформулювати такі висновки:

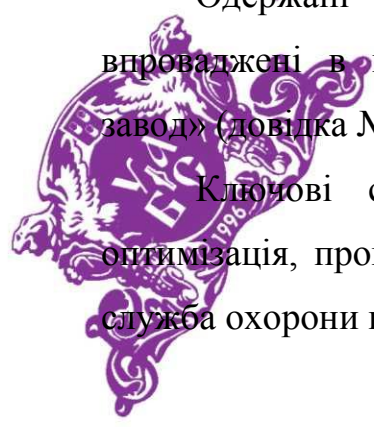
- власний капітал підприємства – це фінансові ресурси, які вкладаються для організації та фінансування власної діяльності;
- облік власного капіталу починається з моменту реєстрації підприємства й припиняється в день завершення діяльності;
- аналіз власного капіталу відіграє важливе значення при плануванні подальшої діяльності підприємства;

- ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» має лінійну структуру управління, потужну матеріально-технічну базу та ліквідний баланс,
- облік власного капіталу у Товаристві організовано традиційно й відповідає нормам чинного законодавства;
- на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» відображення власного капіталу у фінансовій звітності здійснюється у відповідності до вимог чинного законодавства;
- основну частку в структурі власного капіталу займає нерозподілений прибуток, а в структурі загального капіталу товариства переважає позиковий капітал;
- запропоновано удосконалення обліку переоцінки основних засобів та нематеріальних активів;
- доцільно впровадити зазначені форми внутрішньої звітності щодо власного капіталу з метою більш повного висвітлення інформації;
- з метою підвищення ефективності використання власного капіталу рекомендовано оптимізувати структуру капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»;
- система управління охороною праці ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» забезпечує дотримання прав працівників, гарантованих законодавством про охорону праці;
- на підприємстві створені і постійно підтримуються оптимальні умови праці;
- безпека в надзвичайних ситуаціях на підприємстві відповідає чинному законодавству та маж належний рівень.

Одержані результати дослідження знайшли використання і впроваджені в практику діяльності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» (довідка № 73 від 04.06.2013 р.)

Ключові слова: власний капітал, залучений капітал, прибуток, оптимізація, прогнозування, охорона праці, умови праці, пожежна безпека, служба охорони праці.

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"
Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	12
1.1 Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства.....	12
1.2 Організація обліку власного капіталу суб'єкта господарювання.....	23
1.3 Методика аналізу власного капіталу підприємства.....	30
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ПОЛТАВСЬКИЙ ТУРБОМЕХАНІЧНИЙ ЗАВОД».....	36
2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика публічного акціонерного товариства «Полтавський турбомеханічний завод».....	36
2.2 Організація обліку власного капіталу товариства.....	44
2.3 Відображення власного капіталу у фінансовій звітності підприємства.....	52
2.4 Оцінка власного капіталу підприємства та ефективності його використання.....	55
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	64
3.1 Удосконалення ведення обліку власного капіталу підприємства.....	64
3.2 Запровадження внутрішньої документації з обліку власного капіталу підприємства.....	68
3.3 Визначення оптимальної структури капіталу підприємства з використанням імітаційного моделювання.....	75

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ У ПУБЛІЧНОМУ АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВІ «ПОЛТАВСЬКИЙ ТУРБОМЕХАНІЧНИЙ ЗАВОД».....	86
4.1 Система управління охороною праці на підприємстві.....	86
4.2 Аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці у відділі бухгалтерії публічного акціонерного товариства «Полтавський турбомеханічний завод».....	92
4.3 Безпека в надзвичайних ситуаціях підприємства.....	95
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	105
ДОДАТКИ.....	115

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНЬСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

ВСТУП

На даному етапі соціально-економічного розвитку важливим фактором подальшого розвитку будь-якого підприємства є потік фінансових ресурсів, тому в сучасних умовах господарювання одним з найважливіших питань організації бухгалтерського обліку на кожному підприємстві є розкриття інформації щодо формування та використання фінансових ресурсів. Аналіз власного капіталу та його планування є необхідним інструментом для виявлення дійсного фінансового положення підприємства. Окрім цього, важливим завданням кожного суб'єкта господарювання є виявлення можливих шляхів оптимізації джерел фінансових ресурсів, що, в свою чергу, дозволяє визначити найперспективнішу стратегію діяльності та сприяє найбільш ефективному використанню фінансових ресурсів підприємства.

Ефективність діяльності підприємств значною мірою залежить від раціональної організації бухгалтерського обліку власного капіталу, яка повинна сприяти своєчасному наданню об'єктивної інформації щодо виявлених внутрішніх резервів, поліпшення використання активів, економії матеріальних та трудових ресурсів. Важливим елементом організації бухгалтерського обліку також виступає розробка та затвердження розміру й структури власного та позикового капіталу, оскільки це є важливим інструментом управління підприємством, який є одним з вирішальних факторів впливу на ефективність функціонування підприємства.

Актуальність даної теми пов'язана з тим, що від наявності чи відсутності необхідних власних фінансових ресурсів залежить у кінцевому результаті можливість функціонування підприємства, його конкурентоспроможність та фінансовий стан.

Проблеми організації обліку і аналізу власного капіталу розглядалися в працях відомих вітчизняних учених-економістів. Зокрема, розвитку теорії і практики обліку та аналізу власного капіталу присвячені праці Бутинця Ф. Ф., Алексеєнко М. Д., Голова С. Ф., Пушкаря М. С.,

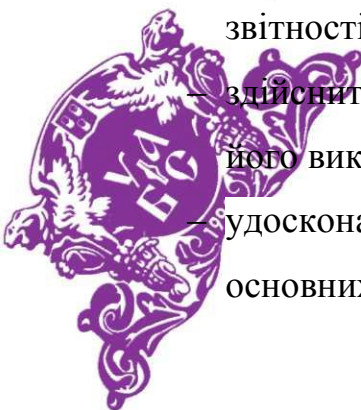

Пархоменка Н. Д., Сопка В. В., Ткаченко Н. М., Кірейцева Г. Г., Мосійчука М. М., Палія В. Ф., Подольської В. О., Яріш О. В. та інших. Великий внесок в розробку теоретичних основ і методологічних підходів до проблеми обліку власного капіталу і його використання внесли провідні вчені-економісти: Соколов Я. В., Поклонський Ф. Є., Питель С. В., Білуха М. Т., Кірейцева Г. Г., Линник В. Г., Палій В. Ф., Підлісецький Г. М. та інші вчені. Проте низка проблем організації обліку та аналізу власного капіталу в ринкових умовах потребують подальших досліджень та наукових розробок.

Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретичних, методичних і практичних організації обліку та аналізу власного капіталу на підприємстві, а також розробка рекомендацій щодо їх удосконалення та оптимізації.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні завдання:

- обґрунтувати економічну сутність власного капіталу як фінансове джерело функціонування підприємства;
- дослідити теоретичні аспекти організації обліку власного капіталу суб'єкта господарювання;
- вивчити методичку аналізу власного капіталу підприємства;
- надати загальну організаційно-економічну характеристику публічного акціонерного товариства «Полтавський турбомеханічний завод»;
- з'ясувати особливості організації обліку власного капіталу товариства
- вивчити порядок відображення власного капіталу у фінансовій звітності підприємства;
- здійснити аналіз власного капіталу підприємства та ефективності його використання;
- удосконалити ведення обліку дооцінки балансової вартості об'єкта основних засобів чи нематеріальних активів;

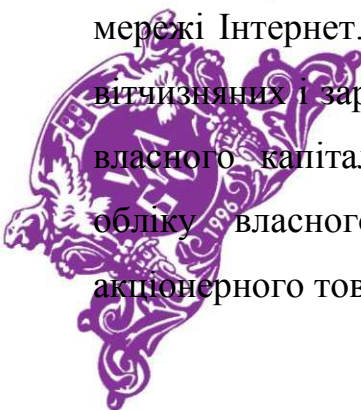
- запровадити форми внутрішньої звітності підприємства з власного капіталу з метою більш повно висвітлення інформації для прийняття ефективних управлінських рішень;
- оцінити структуру капіталу Товариства, обґрунтувати та запропонувати оптимальну його структуру;
- визначити стан системи управління охороною праці у ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»;
- провести аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці на досліджуваному об'єкті;
- вивчити стан безпеки в надзвичайних ситуаціях на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку і аналізу власного капіталу підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку і аналізу власного капіталу підприємства

У процесі написання дипломної роботи широко використовувалися загальнонаукові методи: діалектичний, системний підходи, метод індукції і дедукції, аналіз і синтез. Водночас, поряд із загальнонауковими методами застосовувалися специфічні методи (прийоми): хронологічного і систематичного спостереження, зведення, групування та графічного зображення даних дослідження, вимірювання господарських засобів і процесів; реєстрації та класифікації даних; обчислення абсолютних та відносних величин, інформації узагальнення з метою складання звітності.

Інформаційною та правовою базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, що регламентують облік і аналіз власного капіталу підприємства, офіційні статистичні матеріали, методичні матеріали, дані мережі Інтернет. Фактологічною основою проведеного дослідження є статті вітчизняних і зарубіжних учених з проблем бухгалтерського обліку і аналізу власного капіталу, матеріали первинного, аналітичного та синтетичного обліку власного капіталу, а також фінансова звітність публічного акціонерного товариства «Полтавський турбомеханічний завод».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

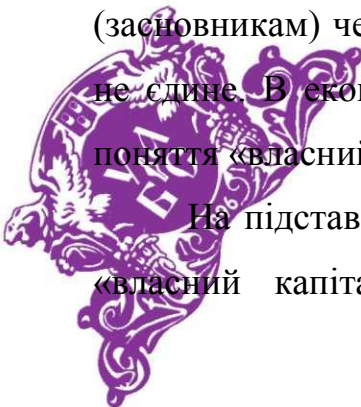
1.1 Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства

Капітал - одна з найбільш використовуваних економічних категорій. Він є базою створення і розвитку підприємства й у процесі функціонування забезпечує інтереси держави, власників та персоналу. Будь-яка організація, що веде виробничу чи іншу комерційну діяльність повинна мати визначений капітал, що представляє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності. Тому питання пов'язані з капіталом є завжди актуальними. Для кращого розуміння сутності капіталу та його ролі у діяльності підприємства, наведемо різні точки зору щодо його визначення.

Економісти розглядають поняття капіталу з двох сторін. З однієї сторони, капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів. При цьому характеризується напрямком вкладення засобів. З іншого боку, якщо розглядати джерела фінансування, можна відзначити, що капітал – це можливість і сукупність форм мобілізації фінансових ресурсів для одержання прибутку [14].

Власний капітал - це ресурси, які підприємство має у своєму розпорядженні і які воно не повинно повертати початковим власникам (засновникам) через деякий час. Але наведене визначення власного капіталу не єдине. В економічній літературі існує багато підходів щодо визначення поняття «власний капітал» (таблиця 1.1).

На підставі результатів аналізу підходів вчених з'ясовано, що поняття «власний капітал» єдиного визначення не має, що зумовлено його

різноспрямованими функціями. Останні визначаються наявністю різних інтересів щодо власного капіталу в суб'єктів економічних відносин – власників, працівників підприємства, кредиторів і держави. Встановлено, що визначення поняття «власний капітал» доцільно розглядати в аспектах, наведених на рис. 1.1.

Таблиця 1.1 – Підходи авторів, щодо визначення поняття «власний капітал»

№ з/п	Автор	Визначення	Джерело
1.	П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	власний капітал - це частину в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань	[50]
2.	П(С)БО 5 «Звіт про власний капітал»	власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після погашення його зобов'язань	[52]
3.	Головач В. В.	власний капітал підприємства – нагромаджений шляхом збереження запас економічних благ у формі грошових коштів та реальних капітальних товарів, що залучається його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і чинник виробництва з метою отримання доходу.	[18]
4.	Стельмах М.	власний капітал – це основна економічна база створення та розвитку підприємства, яка в процесі свого функціонування забезпечує потреби підприємства в джерелах фінансування його активів	[66]
5.	Вівчар О. Й.	власний капітал підприємства – це фінансові ресурси, які воно вкладає для організації та фінансування господарської діяльності.	[15]
6.	Бобяк А. П.	власний капітал – це власні джерела підприємства (фірми, компанії), які вкладені засновниками або залишені ними на підприємстві з уже оподаткованого прибутку.	[9]
7.	Кондраков Н. П.	капітал організації – це його майно	[31]
8.	Бутинець Ф. Ф.	власний капітал – це загальна вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності та використовуються ним для формування його активів	[10]
9.	Ткаченко Н. М.	власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань	[67]

За економічним змістом роль власного капіталу лежить в забезпеченні

підприємства чи організації власними фінансовими ресурсами, які є необхідними для початкових інвестицій і продовження господарської діяльності з метою реалізації відповідної мети. Розглядаючи економічну сутність капіталу, слід зазначити його головні характеристики, такі як [7]:

- капітал - основний чинник виробництва для підприємства;
- капітал визначає фінансові ресурси підприємства чи організації, що приносять дохід;
- капітал підприємства є основним чинником виробництва;
- динаміка капіталу підприємства є одним з найважливіших показників рівня ефективності його економіко-господарської діяльності;
- капітал підприємства є основним вимірником його ринкової вартості.

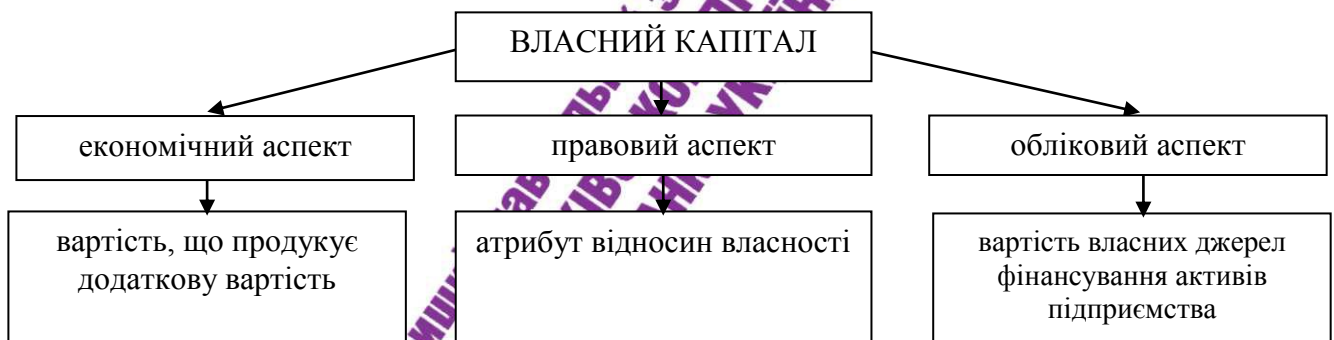

Рисунок 1.1 – Сутність власного капіталу [26]

За даними досліджень Пилипенка О. І. [45] більшість вчених пропонують класифікувати власний капітал за його складом. У результаті проведених досліджень він дійшов висновку, що це є однобоким висвітленням і тому пропонує класифікацію за формою та рівнем відповідальності.

Класифікація власного капіталу за формою дозволяє виразити частину капіталу, який був інвестований засновниками; одержаний безоплатно; зароблений протягом звітного періоду. Класифікація за рівнем відповідальності дає змогу ранжувати капітал на юридично закріплений в

установчих документах та нерегламентований як обов'язковий чинним законодавством. Якщо виходити з позиції джерел формування власного капіталу, то до основних джерел належать суми, внесені акціонерами, нерозподілений прибуток, безоплатно отримані активи і суми переоцінок. Така класифікація власного капіталу є базовою для відображення у бухгалтерському обліку будь-якого підприємства.

Нами на рисунку 1.2 запропонована класифікація власного капіталу для цілей бухгалтерського обліку, яка дозволяє підвищити ефективність реалізації тих функцій, що покладені на кожен складову власного капіталу підприємства.

Рисунок 1.2 – Класифікація власного капіталу [14]

Будучи атрибутом відносин власності власний капітал у правовому аспекті передбачає, що його величина визначає межі матеріальної відповідальності, які підприємство має за своїми зобов'язаннями. Сформований підхід до розуміння сутності власного капіталу враховує зміну завдань і принципів господарської діяльності та економічну основу здійснення інвестування в діяльність підприємств – відповідний технічний та соціально-економічний ефект.

Власний капітал підприємства – це фінансові ресурси, які вкладаються для організації та фінансування власної економіко-господарської діяльності та використовуються ним протягом всього періоду функціонування [8]. Ситуація, при якій власний капітал становить більшу частину фінансових ресурсів, є нормою для високої конкурентоспроможності на ринку та фінансової стійкості, а також успішної, рентабельної роботи підприємства.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [40] визначає власний капітал як «частину в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань». Але, очевидно, що дане визначення стосується тільки суто кількісних параметрів величини зазначеного фактора виробництва. Це підтверджується також і характеристикою елементів власного капіталу, яка міститься у стандартах П(С)БО 2 «Баланс» [51] і П(С)БО 5 «Звіт про власний капітал» [52], які втратили свою чинність після введення в дію Наказу Міністерства фінансів України Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [40].

Згідно з цими стандартами, власний капітал знаходить відображення у першому розділі пасиву бухгалтерського балансу (розділ має назву «Власний капітал») і складається з: статутного капіталу, пайового капіталу, додатково вкладеного капіталу, резервного та іншого додаткового капіталу, нерозподіленого прибутку (непокритого збитку), неоплаченого та вилученого капіталу.

Власний капітал - це основа для початку та продовження економіко-господарської діяльності будь-якого підприємства чи організації, а також є одним із найважливіших і найістотніших показників, оскільки виконує ряд функцій [44], а саме:

- відповідальності та захисту прав кредиторів – власний капітал, відображений в балансі підприємства, є мірилом відносин відповідальності на підприємстві для зовнішніх користувачів, а також захистом кредиторів від втрати капіталу;
- самостійності та влади – розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності та впливу його власників на підприємство;
- довготермінового кредитування власний капітал перебуває в розпорядженні підприємства чи організації необмежений час;
- кредитоспроможності – у разі надання кредиту перевагу надають підприємствам з більшим власним капіталом і меншою кредиторською заборгованістю, за інших рівних умов;
- фінансування ризику власний капітал використовується для фінансування ризикових інвестицій, на що можуть не погодитись кредитори;
- розподілу доходів і активів – частки окремих власників у капіталі є основою у розподілі фінансового результату та майна у разі ліквідації підприємства;
- компенсації понесених збитків – тимчасові збитки мають погашатись за рахунок власного капіталу.

Підприємство створюється з метою отримання прибутку. Реалізація даної мети воно може бути досягнена лише за умови збереження свого капіталу.

Утворення власного капіталу відбувається двома шляхами [38]:

- внесенням власниками підприємства грошових коштів та інших активів;
- нагромадженням суми доходу, що залишається на підприємстві.

Також, за формами власний капітал поділяють на дві категорії:

- інвестований (вкладений або сплачений капітал);
- нерозподілений прибуток.

Інвестований капітал – це сума простих та привілейованих акцій за їхнього номінальною (оголошеною) вартістю, а також додатково вкладений капітал, який також може бути поділений за джерелами утворення.

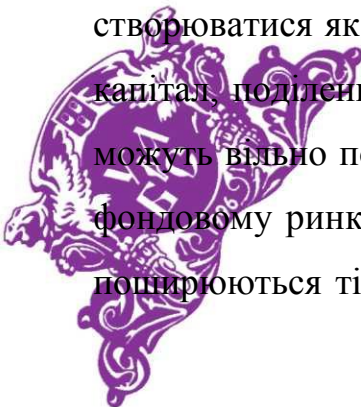
Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, що не була розподілена між акціонерами [14].

За рівнем відповідальності власний капітал поділяється на:

- статутний капітал, сума якого визначається в установчих документах і підлягає обов'язковій реєстрації у державному реєстрі господарюючих одиниць;
- додатковий капітал (не реєстрований) – це додатково вкладений капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток.

Функції статутного і додаткового капіталів різні. Статутний капітал виконує функцію первісного джерела формування та інвестування майна підприємства. В той час як Статутний капітал забезпечує функцію управління підприємством та регулювання відносин власності, його розмір не може бути меншим за встановлену законодавством суму. Статутний капітал – це зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства [7].

Принципи формування статутного капіталу акціонерних товариств (АТ) і товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ) регламентуються Законом України «Про господарські товариства» [57], згідно з яким за організаційно-правовими формами діяльності АТ можуть створюватися як публічні акціонерні товариства (ПАТ), які мають статутний капітал, поділений на певну кількість акцій рівної номінальної вартості (що можуть вільно поширюватися відкритою підпискою і купівлею-продажем на фондовому ринку), так і приватні акціонерні товариства (ПрАТ), акції яких поширюються тільки серед засновників і не можуть вільно продаватися або

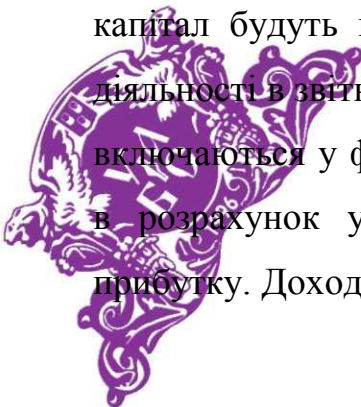
купуватися на фондовій біржі.

Для формування статутного капіталу АТ можуть залучатися власні внески акціонерів грошовими коштами, цінними паперами, власним майном, передані АТ; приватизаційними паперами (що засвідчують право власності на безоплатне одержання частки майна державного підприємства в процесі приватизації), які надають право власності на частку майна та обмінюються на акції й інші цінні папери, рівну номіналу приватизаційного паперу. Розмір статутного капіталу ПрАТ визначається сумою, передбаченою в установчих документах, а статутний капітал ПАТ визначається в сумі проведеної підписки на акції в розмірі їх номінальної вартості (незалежно від ціни їх фактичної реалізації).

Статутний капітал, що був об'явлений при реєстрації АТ, має бути сплачений протягом року. Якщо заборгованість повністю не погашено протягом року, то величина статутного капіталу зменшується (перереєструється) на суму нерозміщених акцій [30].

Законодавство України передбачає мінімальні обсяги статутних капіталів суб'єктів господарювання, нижче від яких державна реєстрація підприємства не допускається. Ці мінімальні розміри не є сталими, на даний момент вони складають 1250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для АТ. Через інфляційні явища в економіці вони нерідко змінюються у встановленому законодавством порядку.

Доходи організації, які відносяться до додаткового капіталу, збільшують її власний капітал, однак не впливають на фінансовий результат діяльності в звітному періоді. Якщо підприємство чи організація безоплатно одержить у власність виробниче приміщення, то, у результаті, його майно та капітал будуть мати істотний збільшення, однак фінансовим результатом діяльності в звітному періоді підприємства може стати збиток. Доходи, що не включаються у фінансовий результат діяльності підприємства, приймаються в розрахунок у податковому обліку при обчисленні оподаткованого прибутку. Доходи, які відносяться до додаткового капіталу, приєднуються до

прибутку, який підлягає оподатковуванню.

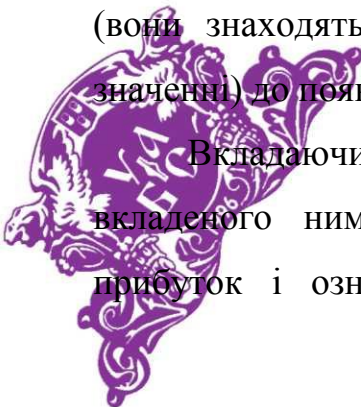
Утворення таких засобів відбувається шляхом [8]:

- безоплатно отриманого майна і коштів від юридичних і фізичних осіб;
- приросту вартості необоротних активів (основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових вкладень і інших капітальних вкладень) підприємства в результаті переоцінки;
- додаткової емісії акцій чи підвищення номінальної їх вартості, за рахунок розміру різниці між вартістю продажу та номінальною вартістю акцій, вирученої при реалізації їх за ціною, що перевищує номінальну вартість;
- відображення позитивних курсових різниць по внесках іноземних інвесторів у статутні капітали українських підприємств;
- приросту вартості необоротних активів, створених за рахунок прибутку чи фондів підприємства.

Утворення додаткового капіталу може відбуватися не тільки за перерахованими вище причинами. Що саме включати до складу додаткового капіталу та як його використовувати, вирішувати власникам підприємства, які розробляють відповідні положення. Ці положення затверджуються протоколом загальних зборів учасників, після чого закріплюються наказом про облікову політику.

У випадку, якщо підприємство збиткове, тоді збитки за відсутності джерел їх покриття (коштів резервного капіталу та інші джерела власного капіталу) зменшують суму статутного капіталу товариства. В бухгалтерському обліку вони обліковуються окремо як непокриті збитки (вони знаходять відображення у I розділі пасиву Балансу у від'ємному значенні) до появи джерел їх покриття, зокрема прибутку.

Вкладаючи кошти в підприємство, власники очікують зростання вкладеного ними капіталу в майбутньому. Отриманий підприємством прибуток і означає приріст цього капіталу. Витрати, що збільшують

собівартість (витрати обігу), і витрати, що відносяться за рахунок прибутку підприємства, зменшують нерозподілений прибуток.

Пайовий капітал – це статутний капітал, який формується за рахунок пайових внесків у кооперативах, споживчих товариствах, колективних сільськогосподарських підприємствах.

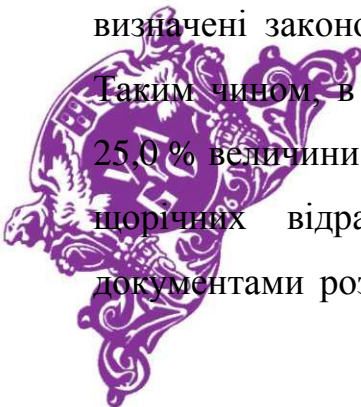
Додатковий вкладений капітал в акціонерних товариствах відображає наявність і рух емісійного доходу, тобто позитивну різницю між вартістю продажу та номінальною вартістю акцій власної емісії [3, 6]. Інший додатковий капітал – це фінансові ресурси, які утворюються внаслідок:

- безкоштовного одержання будь-яких активів від сторонніх юридичних і фізичних осіб;
- дооцінки та індексації основних засобів, інших необігових матеріальних активів і нематеріальних активів (при цьому треба мати на увазі, що під час здійснення дооцінки пропорційно збільшується і сума зносу активів);
- внесків засновників та учасників понад розмір статутного капіталу і без рішення про його збільшення й перереєстрацію.

Кошти додаткового капіталу використовуються, якщо сума дооцінки основних засобів, нематеріальних активів і інших не обігових матеріальних активів переноситься до статутного капіталу, або ж якщо було прийнято рішення про перереєстрацію статутного капіталу, і в результаті він зростає за рахунок певних активів, вартість яких відображена в додатковому капіталі.

Утворення резервного капіталу на підприємствах відбувається завдяки чистому нерозподіленому прибутку за умов, зафіксованих в установчих документах. Розмір резервного капіталу та порядок його формування визначені законодавством України і статутом підприємства чи організації.

Таким чином, в АТ розмір резервного капіталу не може бути меншим від 25,0 % величини статутного капіталу товариства. Він створюється за рахунок щорічних відрахувань від прибутку у передбаченому установчими документами розмірі (в акціонерних товариствах - не менше 5,0 % чистого

прибутку) [3].

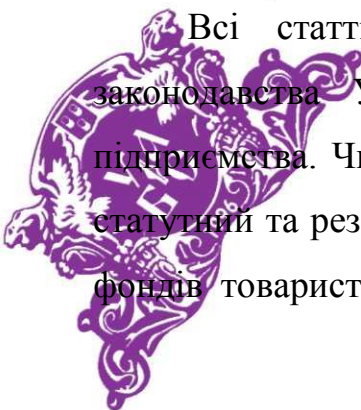
Кошти, які складають резервний капітал, використовують у випадку, коли необхідні витрати не можуть бути покриті за рахунок наявного нерозподіленого прибутку (зокрема, на виплату дивідендів за привілейованими акціями), а також на покриття негативної різниці між номінальною і продажною ціною акцій власної емісії. Підприємство чи організація може покрити збитки від власної господарської діяльності та збільшити розмір статутного капіталу за рахунок резервного капіталу [7, 8].

Нерозподілений прибуток – це залишок одержаного підприємством прибутку, не витраченого за відповідними напрямками на дату складання звіту. Дана частина прибутку капіталізується, тобто для реінвестується на розвиток виробництва підприємства [9]. За своїм економічним змістом нерозподілений прибуток є однією з форм резерву власних фінансових засобів підприємства, що забезпечують його розвиток у майбутніх періодах.

Неоплачений капітал - це сума заборгованості учасників (акціонерів, власників) господарських товариств будь-якої форми господарювання по внескам до статутного капіталу. Ця сума вираховується при визначенні підсумку власного капіталу. Динаміка даної статті характеризує покриття статутного капіталу реальними фінансовими ресурсами, які надійшли від учасників[9].

Вилучений капітал - це елемент власного капіталу, який наявний у разі зменшення у товариства свого статутного капіталу та є собівартістю акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників. Сума вилученого капіталу підлягає вирахуванню під час визначення підсумку власного капіталу [9].

Всі статті власного капіталу формуються у відповідності до законодавства України, установчих документів та облікової політики підприємства. Чинним законодавством визначено обов'язок АТ створювати статутний та резервний капітали. Питання використання резервного й інших фондів товариства відносяться до виняткової компетенції ради директорів

товариства.

Таким чином, можна сказати, що найголовнішим джерелом фінансування діяльності підприємства є нерозподілений прибуток. Для новостворених підприємств головним джерелом фінансування є статутний капітал. Однак не завжди його величина реально відповідає потребі підприємства для початку своєї діяльності. Для фінансування різних цілей підприємство використовує спеціальні цільові фінансові фонди, а в окремих випадках й резервний капітал. Приведення розміру статутного капіталу до реально необхідного може допомогти створюваному підприємству почати свою статутну діяльність і підвищити довіру третіх осіб, і до можливості залучити необхідні ресурси за нижчими цінами [3].

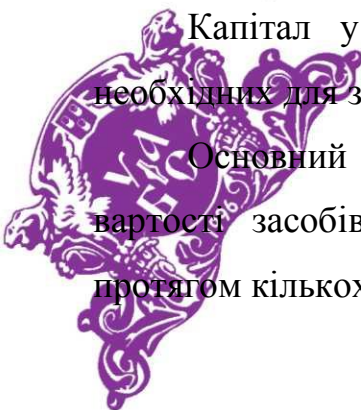
Отже, власний капітал - це сукупність власних фінансових ресурсів підприємства, відображена в першому розділі пасиву бухгалтерського балансу, і належать йому на правах власності, господарського ведення та повного розпорядження.

1.2 Організація обліку власного капіталу суб'єкта господарювання

Синонімом капіталу в сучасному економічному трактуванні є авансований капітал – грошова сума, яка вкладається засновниками та учасниками в підприємство з метою виконання статутних завдань. За характером витрачання (придбання засобів виробництва і найманої робочої сили) авансований капітал поділяється відповідно на постійний та змінний. В свою чергу, постійний капітал з урахуванням використання та характеру кругообороту розділяється на основний і оборотний.

Капітал у буквальному розумінні означає головну суму коштів, необхідних для започаткування та здійснення діяльності.

Основний капітал - це частина постійного капіталу, яка складається з вартості засобів праці (будівель, машин, устаткування) та обертається протягом кількох періодів виробництва.

Оборотний капітал - частина постійного капіталу, що витрачається на придбання на ринку предметів праці (сировини, матеріалів, комплектуючих виробів), на оплату праці робочої сили [17].

За джерелами формування капітал підприємства ділиться на власний та залучений.

Залучений капітал формується на тимчасовій основі у вигляді довгострокової та короткострокової позики, яка здійснюється у формі банківського кредиту, кредиторської заборгованості підприємства, отриманих цільових та бюджетних коштів на реалізацію статутної діяльності.

Власний капітал це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Економічну сутність власного капіталу можна виразити у вигляді рівняння [60] (формула (1.1)):

$$\text{Власний капітал} = \text{Активи} - \text{Зобов'язання}, \quad (1.1)$$

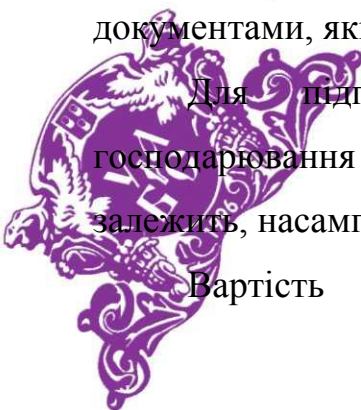
У зв'язку з необмеженим терміном використання власний капітал є джерелом довгострокового фінансування господарської діяльності підприємства, свідчить про відповідальність засновників за ризики підприємницької діяльності в межах належної їм частки в статутному капіталі, є гарантом платоспроможності в межах його розміру.

Згідно з чинним законодавством мінімальний розмір статутного капіталу регламентований лише для господарських товариств та деяких специфічних видів діяльності, пов'язаних з фінансовими операціями.

До моменту реєстрації господарського товариства кожен з учасників зобов'язаний внести не менше 30,0 % свого внеску, що підтверджується документами, які видає банк.

Для підприємств всіх інших організаційно-правових форм господарювання розмір власного капіталу визначається засновниками та залежить, насамперед, від виду та масштабу діяльності.

Вартість внесених до статутного (пайового) капіталу об'єктів

інтелектуальної власності та інших нематеріальних активів визначається на договірних засадах між власниками підприємства і суб'єктами права власності на ці об'єкти. Майно, передане в рахунок внесків до статутного капіталу підприємства, оцінюється за погодженою засновниками вартістю.

Якщо на внесок до статутного капіталу майном відсутні документи про підтвердження його вартості, вона визначається за взаємною згодою засновників, про що складається протокол засновницьких зборів. Якщо засновники не можуть прийти до спільної думки з оцінки майна, проводиться експертна оцінка в бюро технічної інвентаризації або в торгово-промисловій палаті. У випадку змін по внесках до статутного капіталу вносяться зміни до засновницьких документів, що підлягають державній реєстрації. Товариство зобов'язане в п'ятиденний термін повідомити орган, який здійснив реєстрацію, про зміни.

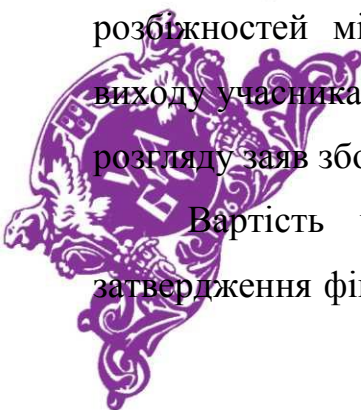
Зміни по статтях власного капіталу за даними річної форми звітності №4 «Звіт про власний капітал» наведено в таблиці 1.2.

Засновники відкритого акціонерного товариства (емітенти) повинні публікувати згідно з вимогами законодавства інформацію про випуск акцій, зміст та порядок реєстрації якої встановлюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Строк відкритої підписки на акції не може перевищувати 6-ти місяців. Емітент видає акції покупцеві лише за умови повної оплати їх вартості. Акціонеру замість цінних паперів може бути виданий сертифікат на сумарну номінальну вартість акцій, які йому належать.

Важливим питанням є правильне процедурне проведення та документальне оформлення виходу учасника. Для того, щоб уникнути розбіжностей між учасниками в статуті товариства наводиться порядок виходу учасника з товариства, в якому обов'язково слід передбачити терміни розгляду заяв зборів, порядок голосування.

Вартість частки учасника при цьому виплачується не раніше затвердження фінансового звіту товариства за рік, в якому учасник вийшов з

нього, але в строк до 12 місяців з дня виходу.

Таблиця 1.2 – Зміни по статтях власного капіталу за даними річної форми звітності [11]

Статутний капітал (графа 3 ф. №4; рядок 300 ф. №1)	
– випуск нових акцій (для акціонерних товариств); (+) – формування розміру с статутного капіталу; (+) – збільшення номінальної вартості акцій; (+) – збільшення кількості акцій номінальної вартості; (+) – реінвестування дивідендів у вигляді акцій; (+)	– зменшення номінальної вартості – акцій; () – анулювання акцій (на суму номінальної вартості), викуплених в акціонерів; () – повернення частки статутного капіталу при виході учасників – на суму, яка зафіксована в установчому договорі; ()
Пайовий капітал (графа 4 ф. №4; рядок 310 ф. №1)	
– реєстрація пайових внесків; (+) – повернення внесків (паїв) при виході учасника; ()	
Додатково вкладений капітал (графа 5 ф. №4; рядок 320 ф. №1)	
– емісійний доход (розміщення акцій за ціною, що перевищує їх номінальну вартість); (+) – реалізація викуплених акцій за ціною, що перевищує їх номінальну вартість; анулювання акцій власної емісії, ціна викупу яких менше номінальної вартості; (+) – анулювання акцій власної емісії, ціна викупу яких перевищувала номінальну вартість; () – реалізація викуплених акцій за ціною, що менше ціни викупу; ()	
Інший додатковий капітал (графа 6 ф. №4; рядок 330 ф. №1)	
– дооцінка необоротних активів; (+) – безплатно одержані необоротні активи; (+)	– уцінка необоротних активів; () – нарахування амортизації за безплатно одержаними необоротними активами; ()
Резервний капітал (графа 7 ф. №4; рядок 340 ф. №1)	
– спрямування частини прибутку на його формування та поповнення; (+) – виплати за рахунок резервного капіталу (дивіденди за привілейованими акціями; відсотки за облігаціями); () – покриття збитків; ()	
Нерозподілений прибуток (графа 8 ф. №4)	
– чистий прибуток, одержаний за звітний період (рядок 350 ф. №1 «Баланс» або рядок 220 ф. №2 «Звіт про фінансові результати»); (+) – виплата дивідендів; () – чистий збиток за звітний період (рядок 350 ф. №1 «Баланс» або рядок 225 ф. №2 «Звіт про фінансові результати»); () – відрахування до резервного капіталу; ()	

Продовження таблиці 1.2

При коригуванні залишків на початок звітного періоду:	
– зміна облікової політики (рядок 020 ф. №4 «Звіт про власний капітал»); (+) або (–)	
– виправлення помилок (рядок 030 ф. №4 «Звіт про власний капітал»); (+) або (–)	
– інші зміни (рядок 040 ф. №4 «Звіт про власний капітал»); (+) або (–)	
Неоплачений капітал (графа 9 ф. №4; рядок 360 ф. №1)	
– заборгованість за внесками учасників до статутного капіталу; (+)	
– погашення заборгованості шляхом внесення внесків до статутного капіталу; (–)	
– заборгованість за неоплаченими акціями (частками), які раніше з метою перепродажу були викуплені в інших учасників; (–)	
Вилучений капітал (графа 10 ф. №4; рядок 370 ф. №1)	
– фактична собівартість акцій власної емісії (часток), викуплених в акціонерів (учасників); (+)	
– вилучення капіталу у випадку виходу учасника; (+)	
– реалізація (перепродаж) викуплених акцій власної емісії (часток) – на суму фактичної собівартості; (–)	
– анулювання викуплених акцій – на суму фактичної собівартості; (–)	

Бухгалтерський облік статутного капіталу починається з моменту реєстрації підприємства в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України і припиняється в день вибуття підприємства з Державного реєстру в результаті завершення діяльності, банкрутства, реорганізації.

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку залишків по статтях власного капіталу підприємства та облік операцій по їх формуванню наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Відображення на рахунках бухгалтерського обліку залишків по статтях власного капіталу підприємства [12]

Стаття власного капіталу	Сальдо на рахунку бухгалтерського обліку	Зміст статті, відображення її формування на рахунках бухгалтерського обліку
Статутний капітал	40	zareestrovaniy statutniy fond, v osnovi yakogo погоджена між засновниками та учасниками справедлива вартість їхніх часток: Дт 46 - Кт 40
Пайовий капітал	41	сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його фінансово-господарської діяльності. ПК складається з сум пайових внесків членів споживчого товариства,

Продовження таблиці 1.3

		житлово-будівельних кооперативів, кредитних спілок та інших господарюючих суб'єктів, а також паїв членів колективних сільськогосподарських підприємств: Дт 46 - Кт 41
Додатковий капітал	421	дохід, одержаний від розміщення акцій власної емісії за цінами, що перевищують номінальну вартість: Дт 46 - Кт 42
	423	розмір дооцінки необоротних активів: Дт 10,11,12 - Кт 423
	424	справедлива вартість безкоштовно отриманих необоротних активів: Дт 10,11,12 - Кт 424
Інший додатковий капітал	425	інші види додаткового капіталу, які не можуть бути включені до наведених вище субрахунків: Дт 10,11,12 - Кт 425
Резервний капітал	43	сума резерву, створеного за рахунок прибутку, що використовується підприємством відповідно до установчих документів (на покриття непередбачених витрат, погашення боргів перед кредиторами при ліквідації товариства, виплати дивідендів за привілейованими акціями тощо). В АТ не менше 25,0% статутного капіталу. Щорічні відрахування на поповнення здійснюються за рахунок чистого прибутку, але не можуть бути менше 5,0% його вартості: Дт 443 - Кт 43
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	441	кінцевий фінансовий результат господарської діяльності: Дт 79 - Кт 441- нерозподілений прибуток; Дт 443 - Кт79 – непокритий збиток
	442	
Неоплачений капітал	46	сума статутного капіталу, що на дату реєстрації підприємства заявлена, але фактично не внесена засновниками: сальдо за Дт 46
Вилучений капітал	45 (451453)	фактична собівартість акцій власної емісії, вилучених товариством у своїх акціонерів. Відображають вартість акцій власної емісії, які на певний момент не розміщені серед акціонерів. Вилучені акції повинні бути або перепродані, або анульовані протягом року з моменту вилучення: сальдо за Дт 451 - 453

Особливістю організації обліку акцій є те, що крім організаційних витрат, пов'язаних зі створенням акціонерного товариства, виникають витрати на випуск акцій: гонорар юриста, гонорар аудиторів, витрати на друк сертифікатів та поштові витрати, витрати, які пов'язані з реєстрацією на

фондовій біржі, канцелярські та адміністративні витрати, витрати на рекламні проспекти. Такі витрати відносяться до інших операційних витрат підприємства.

Організація обліку власного капіталу має певні особливості ведення аналітичного обліку [23]:

- аналітичний облік неоплаченого капіталу здійснюється за видами розміщених неоплачених акцій (для акціонерних товариств) та за кожним засновником (учасником) господарюючого суб'єкта;
- аналітичний облік додаткового капіталу ведеться за видами та за кожним засновником (учасником). Він організується таким чином, щоб забезпечити керівництво інформацією про напрями використання фондів господарюючого суб'єкта;
- аналітичний облік вилученого капіталу ведеться за видами акцій (вкладів, паїв);
- аналітичний облік резервного капіталу ведеться в окремих відомостях за його видами і напрямками використання.

Документ, що підтверджує внесення часток засновників, нотаріально завіреним засновницьким опис майна.

Основними документами для обліку формування статей власного капіталу, в першу чергу, є [10]:

- для неоплаченого капіталу, пайового капіталу: статут, довідки бухгалтерії, видаткові та прибуткові касові ордери, протоколи зборів акціонерів (засновників), установчі договори, накладні, акти оприбуткування, накази тощо;
- для додаткового капіталу: акти приймання-передачі основних засобів, довідки, бухгалтерії, накладні, виписки банку, накази, установчі договори, протоколи зборів акціонерів та учасників, акти переоцінок необоротних активів тощо;
- для вилученого капіталу: реєстр акціонерів, видаткові та прибуткові касові ордери, платіжні доручення, виписки банку, довідки

бухгалтерії тощо;

- для резервного капіталу: довідок бухгалтерії, виписки банку, накази, установчі договори, рішення зборів учасників тощо.

Акціонерне товариство не пізніше шести місяців після реєстрації зобов'язане видати акціонерам акції (сертифікати акцій). При цьому закриті акціонерні товариства мають право випускати тільки іменні акції. Обіг акцій фіксується незалежним реєстратором в спеціальному журналі. Реєстраційною інформацією є дані про всіх власників акцій, про час їх придбання, про пакет акцій кожного акціонера.

Після реєстрації випуску емітенту видається свідоцтво, яке є підставою для друку бланків сертифікатів акцій (при документарній формі випуску) або для оформлення глобального сертифікату в депозитарії (при бездокументарній формі випуску).

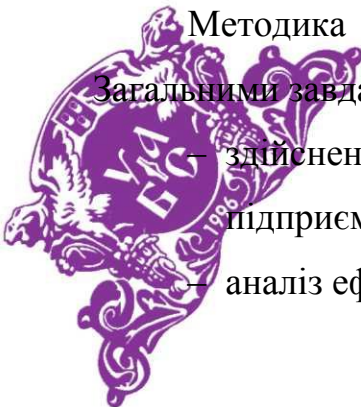
1.3 Методика аналізу власного капіталу підприємства

Розвиток підприємства, вдосконалення виробництва та підвищення його ефективності безпосередньо пов'язані з використанням його власного капіталу. Власники та інвестори повинні мати достатньо інформації для оцінки стану власного капіталу. Саме тому і потрібен аналіз власного капіталу.

У процесі аналізу та управління власним капіталом необхідно зважати на те, що він є одним із головних факторів виробництва, основним вимірником ринкової вартості підприємства, генератором доходів підприємства, і як наслідок, джерелом доходів власників підприємства [63].

Методика аналізу власного капіталу впливає із його завдань [2]. Загальними завданнями аналізу власного капіталу є:

- здійснення загальної оцінки складу і структури власного капіталу підприємства;
- аналіз ефективності використання власного капіталу;

- аналіз оборотності капіталу;
- здійснення аналізу прибутковості власного капіталу;
- аналіз кредиторської заборгованості підприємства.

Також слід відмітити, що основним джерелом інформації для аналізу власного капіталу виступають такі форми звітності:

- форма №1 «Баланс»;
- форма №2 «Звіт про фінансові результати»;
- форма №3 «Звіт про власний капітал»;
- форма №4 «Звіт про рух грошових коштів».

Аналізуючи власний капітал, потрібно дати характеристику змін його обсягу, структури, динаміки у відповідності до зміни нерозподіленого прибутку [2]. Треба пам'ятати, що приріст обсягу і частки власного капіталу за рахунок реінвестованого прибутку є ознакою економічного зростання підприємства. Також на цьому етапі визначають зміну обсягу та співвідношення основного та оборотного капіталу.

Власний основний капітал визначається як сума необоротних активів без величини довгострокового залученого капіталу.

Власний оборотний капітал визначається за формулою (1.2):

$$BOK = \Phi.1(p. 380 + p. 430 + p. 480) - \Phi.1 p. 080 = \Phi. 1 (p. 430 - p. 630), \quad (1.2)$$

де $\Phi.1$ Форма №1 «Баланс»;

$p. 380$ – I розділ пасиву балансу сума власного капіталу;

$p. 430$ – II розділ пасиву балансу сума майбутніх витрат і платежів;

$p. 480$ – III розділ пасиву балансу сума довгострокових зобов'язань;

$p. 080$ – I розділ активу балансу сума необоротних активів;

$p. 630$ – IV розділ пасиву балансу сума поточних зобов'язань.

Розрахунок цього показника показує, що залишилось в обороті підприємства, якщо погасити короткострокову заборгованість. Чим більша

частка власного оборотного капіталу у загальній сумі власного капіталу, тим кращій фінансовий стан підприємства, так як зростає величина високоліквідного капіталу.

Також розраховується коефіцієнт нагромадження власного капіталу (формула (1.3)):

$$K_{\text{нвк}} = ((PK + \text{НП} - \text{НЗ})) / \text{РВК}, \quad (1.3)$$

де $K_{\text{нвк}}$ – коефіцієнт нагромадження власного капіталу;

РК – резервний капітал;

НП – нерозподілений прибуток;

НЗ – непокритий збиток;

РВК – реальний власний капітал.

Він показує частку власних засобів, спрямованих на розвиток основної діяльності. Позитивна динаміка коефіцієнта свідчить про поступове нагромадження власного капіталу [1].

Визначається коефіцієнт співвідношення короткотермінових зобов'язань і перманентного капіталу, який обчислюється за формулою (1.4):

$$K = \text{СКЗ} / \text{РВК} + \text{СДЗ}, \quad (1.4)$$

де K – коефіцієнт співвідношення короткотермінових зобов'язань і перманентного капіталу;

СКЗ – скориговані короткострокові зобов'язання;

РВК – реальний власний капітал;

СДЗ – скориговані довгострокові зобов'язання.

Також розраховується різниця між реальним власним та статутним капіталом.

Другим етапом є аналіз ефективності використання власного капіталу.

При цьому розраховується показник рентабельності – відношення суми

прибутку до середньорічної суми основного і оборотного капіталу.

Для характеристики інтенсивності використання капіталу необхідно розрахувати коефіцієнт оборотності власного капіталу, який повинен мати тенденцію до збільшення (формула (1.5)):

$$\text{Ковк} = \frac{\Phi.2\text{p.035}}{\Phi.1((\text{p.380гр.3}) + (\text{p.380гр.4}))/2}, \quad (1.5)$$

де $\Phi.2 \text{ p.035}$ – виручка від реалізації продукції;

$\Phi.1 \text{ p.380 (гр.3 і гр.4)}$ – середньорічна сума власного капіталу.

Також розраховується капіталомісткість, який є оберненим показником коефіцієнта оборотності капіталу.

Рентабельність власного капіталу розраховується як добуток рентабельності продажу та коефіцієнт оборотності капіталу, виходячи з цього має формулу (1.6) [71]:

$$\text{КПВК} = \frac{\Phi.2\text{p.035}}{\Phi.2\text{p.220(225)}} \times \frac{\Phi.2\text{p.035}}{\Phi.1(\text{p.380(гр.3)} + \text{p.380(гр.4)})/2}, \quad (1.6)$$

де $\Phi. 2 \text{ p.035}$ – чистий дохід від реалізації продукції;

$\Phi.2 \text{ p.220 (або 225)}$ – чистий прибуток (збиток).

Для розрахунку впливу факторів на зміну рівня рентабельності власного капіталу використовують метод ланцюгових підстановок [69].

Третім етапом є аналіз оборотності капіталу, який характеризується тривалістю одного обороту капіталу (формула (1.7)):

$$\text{Тоб} = \frac{\Phi.1(\text{p.380(гр.3)} + \text{p.380(гр.4)}) \times 360}{\Phi.2\text{p.035} \times 2}, \quad (1.7)$$

Оборотність капіталу залежить від швидкості оборотності основного та оборотного капіталу, а також від його структури. Чим більше частка основного капіталу, яка обертається повільно, тим нижчий коефіцієнт оборотності і вища тривалість обороту всього сукупного капіталу. При цьому для розрахунку впливу факторів на зміну оборотності капіталу застосовують метод ланцюгових підстановок.

На четвертому етапі здійснюється аналіз прибутковості власного капіталу. На цьому етапі розраховується рентабельність власного капіталу з урахуванням фінансового важелю (формула (1.8)):

$$R_{вк} = R_{ск} \times MK \text{ або } R_{вк} = R_{пр} \times K_{овк} \times MK, \quad (1.8)$$

де $R_{вк}$ – рентабельність власного капіталу;

$R_{ск}$ – рентабельність сукупного капіталу;

Mk – мультиплікатор капіталу (фінансовий важіль);

$R_{пр}$ – рентабельність продажу;

$K_{овк}$ – коефіцієнт оборотності власного капіталу.

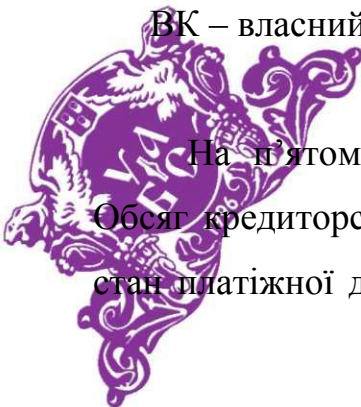
Треба відмітити, що мультиплікатор капіталу характеризує фінансову політику. Чим вищий рівень фінансового важелю, тим вище ступінь банкрутства підприємства, але при позитивному значенні цього показника вища прибутковість підприємства. Фінансовий важіль розраховується за формулою (1.9).

$$MK = ПСП/ВК \quad (1.9)$$

де ПСП – прибуток після сплати податків;

ВК – власний капітал.

На п'ятому етапі проводиться аналіз кредиторської заборгованості. Обсяг кредиторської заборгованості, її якісний стан та рух характеризують стан платіжної дисципліни, яка свідчить про стійкий фінансовий стан. При

цьому аналізують структуру кредиторської заборгованості, динаміку та оборотність. Водночас, важливою характеристикою оборотності поточних активів може бути оцінка відповідності умов отримання і надання позики [1].

На цьому етапі розраховується показник оборотності кредиторської заборгованості (формула (1.10)):

$$\text{Кокз} = \frac{\Phi.2p.035}{\Phi.1(\sum (p.520 - 600)_{\text{гр.3}} + \sum (p.520 - 600)_{\text{гр.4}})2} \quad (1.10)$$

Розраховується й строк погашення кредиторської заборгованості як відношення тривалості періоду до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості. Цей показник показує середній період погашення кредиторської заборгованості підприємства та повинен мати тенденцію до зменшення.

Таким чином, аналіз власного капіталу відіграє важливе значення при плануванні подальшої діяльності підприємства. Чим досконаліше буде сплановане та організоване його використання, тим ефективніше буде здійснюватися господарська діяльність підприємства.

Управління власного капіталом підприємства повинно передбачати аналіз структури капіталу підприємства у поточному періоді, а також її оптимізацію його структури за результатами аналізу. Аналізуючи структуру капіталу, насамперед, визначають зміни за період дослідження, дають їм обґрунтовану оцінку з позиції інвесторів та підприємства, визначають основні фактори, які впливають на зміни складу і структури капіталу, а також розраховують низку показників, що характеризують власний капітал та фінансову стійкість підприємства.

Слід зазначити, що вибір критерію оптимізації поєднання власного та позикового капіталу у складі загальної суми капіталу підприємства є основними передумовами прийняття ефективних управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ПОЛТАВСЬКИЙ ТУРБОМЕХАНІЧНИЙ ЗАВОД»

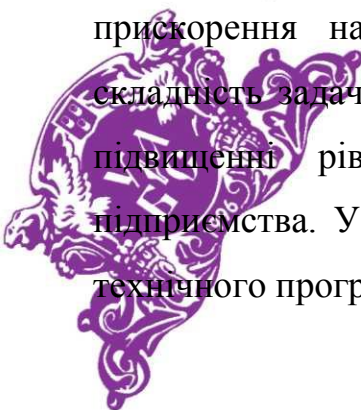
2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика публічного акціонерного товариства «Полтавський турбомеханічний завод»

Публічне акціонерне товариство «Полтавський турбомеханічний завод» є одним з перших великих підприємств, заснованих в Полтаві. З невеликої майстерні з примітивним обладнанням та ручною працею він перетворився в сучасне підприємство з високими технологіями.

В 1889 році на узбіччі Полтави, біля залізничного шляху Харків-Київ був збудований невелика чавуноливарна артіль Полякової, яка являла собою маленьку, погано обладнану майстерню та мала 20 робітників. У січні 1918 року артіль Полякової, як і багато інших підприємств, була реквізована і на її базі створилась майстерня для безробітних.

1924 рік - рік народження заводу «Метал», який потім перетворився в «Полтавський турбомеханічний завод». На даному етапі він займався переважно розвитком трикошного виробництва. В 30-х р. «Метал» став одним з перших заводів, яке почало реалізовувати свої новітні ідеї щодо технології обладнання, що стало причиною появи нових професій.

У післявоєнні роки підприємство перейшло в систему Міністерства електростанції. Вперше в країні завод займається виробництвом повітряних та газових компресорів, технологія яких була впроваджена новими ідеями заводських раціоналізаторів та винахідників. В 50-60 рр. відбулося прискорення науково-технічного прогресу, вдосконалення виробництва, складність задач, які вирішувалися колективом, все це виявило потребу в підвищенні рівня освіти та кваліфікаційної підготовки робітників підприємства. У зв'язку з цим, на заводі з'явилося 13 шкіл та університет технічного прогресу.

В 70-х роках, завдяки основній діяльності підприємства, він почав називатися «Полтавським турбомеханічним заводом».

В 1994 році у процесі приватизації на базі «Полтавського турбомеханічного заводу» було створено Відкрите акціонерне товариство «Полтавський турбомеханічний завод» (далі ВАТ «ПТМЗ»). Майно ВАТ «ПТМЗ» є недержавною колективною власністю акціонерів, які придбали акції відповідно до Закону України «Про приватизацію майна державних підприємств».

З 2003 року ВАТ «Полтавський турбомеханічний завод» входить до складу концерну «УКПРОСМЕТАЛ», і з 2010 року ВАТ «ПТМЗ» стало Публічним акціонерним товариством «Полтавський турбомеханічний завод».

Метою діяльності Товариства є одержання прибутку і задоволення на цій основі соціально-економічних потреб акціонерів та розвиток матеріально-технічної бази шляхом виробництва та реалізації товарів, машин, механізмів та виконання робіт і послуг.

Підприємство виробляє вузли та деталі для реконструкції та модернізації парових турбін закордонного та вітчизняного виробництва. Завод випускає поршневі повітряні компресори, компресорні станції та установки для стиснення пару, «пропан-бутану», компресори для гальмівних систем, масло очисне устаткування; зварювальні та пересувні насосні агрегати та інші машини – всього більше 40 найменувань. Окрім того випускається 56 видів товарів широкого вжитку. Підприємство має і допоміжні виробництва: ливарне, ковально-пресове, інструментальне, деревообробне.

Отже, предметом діяльності є:

- своєчасне та якісне виконання замовлень;
- виробництво різних запасних частин для енергетичного обладнання та модернізація парових турбін;
- виробництво повітряних та газових компресорів, компресорних станцій загального призначення, зварювальних і насосних агрегатів,

- електропідігрівачів, зварювальних генераторів, клапанів, вентилів і іншої арматури для трубопроводів та запасних частин до них, нестандартного обладнання для нафтогазової, гірничодобувної, металургійної промисловості та інших виробництв;
- виробництво устаткування для промислової очистки нафтопродуктів і інших речовин та запасних частин до нього;
  - здійснення внутрішніх та міжнародних перевезень вантажів та пасажирів автомобільним транспортом, ремонт транспортних засобів та транспортні побутові послуги;
  - збирання і придбання брухту та виробництво з нього чавуну, сталі, кольорових металів і сплавів та литва, а також виготовлення з прокату поковок та штамповок;
  - здійснення інших видів діяльності, які не суперечать діючому законодавству;
  - проектування і виготовлення нової продукції промислово-технічного призначення та товарів народного споживання;
  - будівництво та ремонт об'єктів житлового, промислового та соціально-побутового призначення з виконанням будівельних та монтажних робіт по електро-, водо-, газопостачанню та благоустрою;
  - виконання робіт (послуг), у т.ч. аналіз та випробування на відповідність вимогам документації матеріалів, апаратури, обладнання і т.п.;
  - зовнішньо-економічно діяльність відповідно до законодавства України;
  - оптова та роздрібна торгівля, громадське харчування, реалізація товарів та матеріалів, житла, тепло-, водопостачання. Надання готельних, телефонних, орендних, медичних, оздоровчих та інших послуг підприємствам, організаціям та громадянам;
  - брокерська, дилерська, маклерська, посередницька, лізингова діяльність, агентські та рекламні послуги.

ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» входить до складу Концерну «Укрросметал» та є відомим виробником компресорного обладнання і енергозапчастин в Україні та в країнах СНД.

Завод виробляє більш ніж 95 видів продукції. Продукція товариства у сфері проектування та виготовлення компресорного, зварювального, мастило-очисного та насосного обладнання, енергозапчастин, ливарного виробництва, а також виконання ремонту парових турбін має міжнародний сертифікат якості ISO 9001:2000 (сертифікат №НУ03/0311 від 12.11.2003 року, наданий SGS United Kingdom Ltd, Cheshire, UK).

Підприємство зарекомендувало себе надійним діловим партнером на ринку. Про це свідчать тривалі ділові стосунки з покупцями та замовниками.

Основними замовниками товариства є СП ТОВ «Укртехносинтез» (м. Суми), ТОВ «Акрон» (м. Москва), Концерн «Еконіка-Техно» (м. Москва), «Примавторесурси» (м. Москва), ПрАТ «Укрросметал» (м. Суми), «Полтававодоканал», Poltavsky-TPS Power Services Ltd. (New Delhi, India), практично всі промислові та будівельні підприємства Полтавської області, енергогенеруючі підприємства України, країн СНД, країн Балтики та Західної Європи.

Постачальники заводу – в основному українські підприємства, а також російські та білоруські заводи.

Прямими конкурентами ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» вважаються ПАТ «Ленінградський металічний завод» (м. Санкт-Петербург), ПАТ «Завод турбінних лопаток» (м. Санкт-Петербург), ПАТ «Уральський турбомоторний завод» (м. Єкатеринбург) та ПАТ «Калужський турбінний завод» (м. Калуга).

Завод розташований на двох промислових площадках, загальною площею 26,9 га. До структурних підрозділів заводу входять чотири основних цехи по виготовленню запасних частин для турбінного устаткування теплових електростанцій вітчизняного і зарубіжного виробництва, а також виробництво серійної продукції. Підприємство має допоміжні виробництва:

ливарне, ковальсько-пресове, інструментальне, деревообробне, термічні і гальванічні відділення, склад готової продукції.

Зареєстрований статутний капітал на кінець 2012 року становив 1 470,4 тис. грн., а власний капітал 111 178 тис.грн. Статутний фонд поділено на 147 037 010 простих іменних акцій, номінальною вартістю 0,01 грн. Нерозподілений прибуток на кінець 2012 року складав 100 654 тис. грн. Чистий прибуток за 2012 рік склав 19 036 тис. грн. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу – 1203 особи.

Основні фінансово-економічні показники діяльності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Фінансово-економічні показники діяльності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2010-2012 рр.

№ з/п	Показник	Рік			Середній темп росту, %
		2010	2011	2012	
1	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	222 435,0	182 665,0	251 428,0	106,3
2	Чисельність персоналу, осіб	864	1073	1203	118,0
3	Фонд оплати праці, тис. грн.	34 141,0	44 720,0	50 682,0	121,8
4	Середньорічна оплата праці, тис. грн.	25 158,0	19 715,3	23 850,5	97,4
5	Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.	68 291,5	64 074,0	64 496,0	97,2
6	Фондовіддача	2,67	3,47	4,57	348,5
7	Середньорічні залишки оборотних активів, тис. грн.	154 786,5	146 380,5	201 773,5	114,2
8	Середньорічна вартість активів, тис. грн.	234 594,0	224 710,5	281 995,5	109,6
9	Власний капітал, тис. грн.	108 362,0	93 873,0	111 178,0	101,3
10	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	143 567,0	167 913,0	208 668,0	120,6
11	В т.ч. прямі матеріальні витрати, тис. грн.	111 305,0	134 417,0	163 810,0	121,3
12	Витрати на 1,00 грн. реалізованої продукції, грн.	0,79	0,75	0,71	94,8

Продовження таблиці 2.1

№ з/п	Показник	Рік			Середній темп росту
		2010	2011	2012	
13	Валовий прибуток (збиток), тис. грн.	39 098,0	54 522,0	163 811,0	204,7
14	Прибуток від основної діяльності, тис. грн.	2 187,0	16 766,0	19 036,0	295,0
15	Чистий прибуток, тис. грн.	2 187,0	16 766,0	19 036,0	295,0

Також необхідно відмітити зменшення витрат на 1,00 грн. реалізованої продукції в середньому на 5,2% протягом 2012 року в порівнянні з 2011 та 2010, що, безперечно, є позитивним фактором. Також мало місце зростання фондівддачі на 1,89 грн., що відбулося за рахунок оновлення виробничих фондів та раціоналізації виробничого процесу.

Отже, проаналізувавши відповідні розрахунки, можна зробити висновок, що ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» впевнено нарощує виробничі потужності та підвищує ефективність свого функціонування.

Однією з важливих частин аналізу фінансово-господарської діяльності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» є аналіз ліквідності та платоспроможності. Ці показники дають зрозуміти інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим особам, як швидко підприємство може реалізувати активи та розрахуватися за своїми зобов'язаннями. Проведені розрахунки показників ліквідності та платоспроможності для ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Показники ліквідності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2010-2012 рр.

Показник	Рік			Середній темп росту, %
	2010	2011	2012	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,005	0,029	0,203	3,1
Коефіцієнт швидкої ліквідності, %	91,9	73,6	67,0	76,8
Коефіцієнт покриття, %	163,2	171,2	134,4	155,4
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	56 331,0	61 290,0	65 530,0	107,9

Таким чином, провівши аналіз ліквідності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» спостерігається значне збільшення коефіцієнта абсолютної ліквідності, що було спричинено збільшенням грошових коштів в національній валюті до 38 370,0 тис. грн. А також зменшення коефіцієнтів швидкої ліквідності та покриття за рахунок збільшення поточних зобов'язань підприємства, проте знаходяться в межах норми.

Аналіз платоспроможності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» лише підтверджує вище наведені розрахунки (табл. 2.3). Так коефіцієнт автономії (платоспроможності) має значення нижче за нормативне та протягом останніх років зменшується. Проте при розрахунку коефіцієнта фінансування спостерігається інша ситуація - збільшується. Коефіцієнт забезпеченості власними коштами різко знизився в порівнянні з 2012 роком, що підтверджується значним збільшенням позикового капіталу в даному періоді.

Таблиця 2.3 – Показники платоспроможності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2010-2012 рр.

Показник	Рік			Середній темп росту, %
	2010	2011	2012	
Коефіцієнт автономії	0,478	0,422	0,326	40,4
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,520	0,653	0,589	58,5
Коефіцієнт фінансування	1,094	1,370	3,870	179,7
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,387	0,416	0,256	34,5

Аналізуючи відповідні показники таблиці можна зробити висновок, що коефіцієнти автономії та забезпеченості власними оборотними коштами знизились, а коефіцієнти фінансування та маневреності власного капіталу зросли, що повністю пояснюється залученням значних сум позикових коштів.

Наступним етапом аналізу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»

є розгляд показників ділової активності, що відображають швидкість обертання матеріальних запасів, активів, розрахунків із своїми контрагентами тощо (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Показники ділової активності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2010-2012 рр.

Показник	Рік			Середній темп росту, %
	2010	2011	2012	
Коефіцієнт обертання матеріальних запасів	2,824	3,004	2,753	285,8
Період обертання матеріальних запасів, дні	127,479	119,840	130,766	98,7
Коефіцієнт обертання активів	0,778	0,990	1,044	93,0
Період обертання активів, дні	462,725	363,636	344,828	115,8
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	1,728	2,540	2,128	210,6
Період обертання кредиторської заборгованості, дні	211,000	144,000	172,000	110,8
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	2,207	3,317	3,982	307,8
Період обертання дебіторської заборгованості, дні	165,000	110,000	92,000	133,9

Отже, проведений аналіз показує, що за аналізований період (2010-2012 рр.) коефіцієнти обертання активів, кредиторської заборгованості та коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості, крім коефіцієнта обертання матеріальних запасів, зросли. Тобто, період обертання всіх розрахованих показників має тенденцію до зменшення.

Однією з найважливіших характеристик підприємств є фінансові результати їх діяльності, а саме прибутковість (табл. 2.5). Зокрема, коефіцієнт рентабельності діяльності у 2010 році становить 6,8 і свідчить про те, що на 1 грн. чистого доходу було сформовано 0,07 грн. чистого прибутку. Рентабельність власного капіталу складає 31,9%, що свідчить про високу дохідність власного капіталу і доцільність вкладання коштів власниками підприємства.

Таблиця 2.5 – Показники рентабельності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2010-2012 рр.

Показник	Рік			Середній темп росту, %
	2010	2011	2012	
Коефіцієнт рентабельності активів	0,889	0,075	0,068	16,6
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,020	0,166	0,186	8,5
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,012	0,075	0,065	3,9
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,100	0,085	0,091	9,2

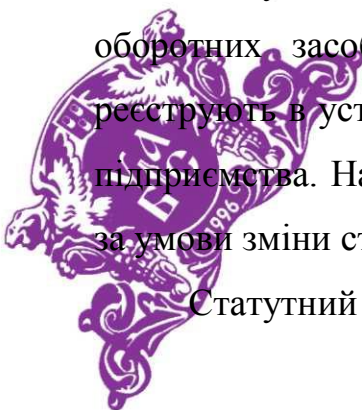
Отже, виходячи з проаналізованих розрахунків спостерігається збільшення коефіцієнт рентабельності власного капіталу та коефіцієнт рентабельності діяльності, що відбулося за рахунок значного збільшення чистого прибутку. Також дещо впали коефіцієнти рентабельності активів та рентабельності продукції на 82,1% і 0,9% відповідно.

Таким чином, ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» має лінійну структуру управління, відмінний фінансово-господарський стан та гарну матеріально-технічну базу. Підприємство значно покращило результати своєї діяльності у порівнянні з 2010 роком. Це можна пояснити збільшенням обсягів виробництва та продажу продукції. Також підприємство має ліквідний баланс та є фінансово стійким. Єдиним негативним фактором діяльності аналізованого підприємства є значний позиковий капітал, що становить більше половини розміру його загального капіталу.

2.2 Організація обліку власного капіталу товариства

Статутний капітал підприємства - це вартісне вираження основних і оборотних засобів, якими це підприємство володіє. Його фіксують і реєструють в установчих документах, зокрема у договорі учасників і статуті підприємства. Наступні зміни статутного капіталу можуть відбуватися лише за умови зміни статуту і повідомлення про це органу, який його зареєстрував.

Статутний капітал може бути сформований за рахунок майна

(основних та оборотних засобів), цінних паперів (акцій, облігацій, депозитів), деривативів права власності на користування природними ресурсами, майном чи обладнанням, на інтелектуальну власність, коштів, у тому числі готівкових та безготівкових, включаючи валюту.

Організація обліку власного капіталу на підприємстві регламентовано до 01.01.2013 наступними нормативно-правовими актами:

- Господарський кодекс України;
- Закон «Про акціонерні товариства»;
- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»;
- П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»;
- П(С)БО 5 «Про власний капітал».

Власний капітал Товариства визначається вартістю його майна, тобто чистими активами. Так, згідно плану рахунків на підприємстві ведеться облік таких складових власного капіталу:

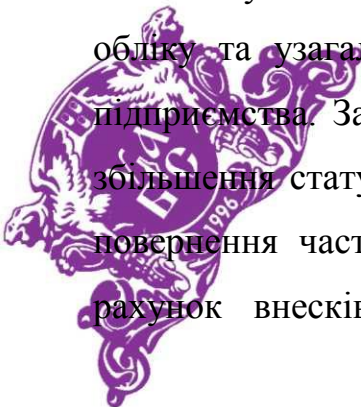
- статутний капітал;
- інший додатковий капітал;
- резервний капітал;
- нерозподілений прибуток (непокритий збиток).

Окрім того, на підприємстві капітал поділяють на основний (довгостроковий) і оборотний (поточний) капітал.

Основний капітал складається з основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових інвестицій (довгострокових позичок).

Оборотний капітал складається з матеріальних оборотних засобів, коштів на поточних розрахунках, короткострокових фінансових вкладень.

Рахунок 40 «Статутний капітал» на підприємстві призначено для обліку та узагальнення інформації про стан та рух статутного капіталу підприємства. За кредитом рахунка 40 «Статутний капітал» відображається збільшення статутного капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення), повернення частки внесків у разі вибуття учасника, списання збитків за рахунок внесків. Аналітичний облік статутного капіталу ведеться на

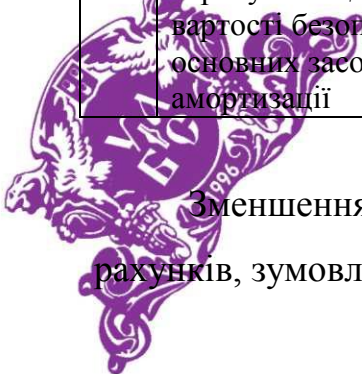

підприємстві за видами капіталу за кожним акціонером. Формування власного капіталу відображують у системі кореспонденції рахунків, яка залежить від особливостей його збільшення за рахунок певних активів (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Відображення на рахунках бухгалтерського обліку формування власного капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
1	Відображення формування статутного капіталу на основі статуту підприємства та договору його засновників	46 «Неоплачений капітал»	40 «Статутний капітал»
2	Відрахування за рішенням учасників від прибутку на поповнення:		
а)	статутного капіталу	443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»	40 «Статутний капітал»
б)	резервного капіталу	443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»	43 «Резервний капітал»
3	Надходження внесків від засновників:		
а)	готівкою	30 «Каса»	46 «Неоплачений капітал»
б)	на поточний рахунок у банку	31 «Рахунки в банках»	46 «Неоплачений капітал»
в)	матеріальними цінностями	20 «Виробничі запаси», 23 «Виробництво», 25 «Напівфабрикати»	46 «Неоплачений капітал»
г)	основними засобами за справедливою вартістю	10 «Основні засоби»	46 «Неоплачений капітал»
д)	нематеріальними активами за справедливою вартістю	12 «Нематеріальні активи»	46 «Неоплачений капітал»
4	Відображення безоплатного надходження основних засобів	10 «Основні засоби»	42 «Додатковий капітал»
5	Зарахування до інших доходів вартості безоплатно отриманих основних засобів після повної амортизації	42 «Додатковий капітал»	745 «Дохід від безоплатно одержаних активів»

Зменшення власного капіталу також відображують у кореспонденції рахунків, зумовленій певними особливостями (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Відображення на рахунках бухгалтерського обліку списання власного капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»

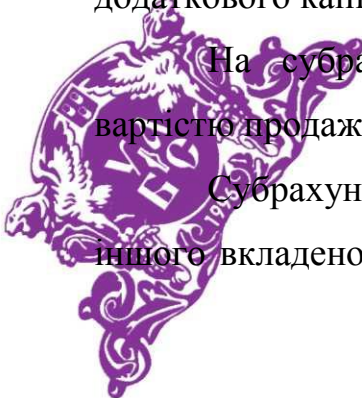
№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
1	Відображення повернення внесків учасників до статутного фонду при їх виході зі складу учасників товариства	40 «Статутний капітал»	672 «Розрахунки за іншими виплатами»
2	Видача суми внесків учасникам	672 «Розрахунки за іншими виплатами»	301 «Каса в національній валюті», 311 «Поточні рахунки в національній валюті»
3	Відображення податку на додану вартість із вартості активів, які будуть розподілені серед учасників після повернення їм внесків у статутний капітал	441 «Прибуток нерозподілений»	641 «Розрахунки за податками»
4	Відображення нарахування єдиного соціального внеску із загальної суми вартості активів, що будуть розподілені серед учасників	441 «Прибуток нерозподілений»	651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування»

Рахунок 42 «Додатковий капітал» призначено для узагальнення інформації про суми, на які вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, а також про суми дооцінки активів і вартість необоротних активів, безоплатно отриманих підприємством від інших осіб, та інші види додаткового капіталу.

На даний момент у фінансовій звітності ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» по статті «Додатковий капітал» немає залишків. Операції з участю даної статі відображаються у фінансовій звітності таким чином: за кредитом рахунку 42 «Додатковий капітал» збільшення додаткового капіталу, за дебетом – його зменшення (табл. 2.8).

На субрахунку 421 «Емісійний дохід» обліковують різницю між вартістю продажу і номінальною вартістю первісно розміщених акцій.

Субрахунок 422 «Інший вкладений капітал» призначено для обліку іншого вкладеного засновниками підприємств (крім акціонерних товариств)

капіталу, що перевищує статутний капітал, інших внесків тощо, без рішень про зміни розміру статутного капіталу.

На субрахунку 423 «Дооцінка активів» відображують суму дооцінки (уцінки) активів, яку здійснюють у випадках, передбачених законодавством та Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Таблиця 2.8 – Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з додатковим капіталом

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
Емісійний дохід			
1	Відображено статутний капітал ЗАТ на основі номінальної вартості випущених акцій	46 «Неоплачений капітал»	40 «Статутний капітал»
2	Відображено емісійний дохід (різниця між продажною та номінальною вартістю акцій)	46 «Неоплачений капітал»	421 «Емісійний дохід»
Інший вкладений капітал			
1	Відображено додаткові внески засновників товариства (крім акціонерного) без рішення про збільшення статутного капіталу		
а)	основними засобами	10 «Основні засоби»	422 «Інший вкладений капітал»
б)	нематеріальними активами	12 «Нематеріальні активи»	
в)	виробничими запасами	20 «Виробничі запаси»	
г)	малоцінними та швидкозношуваними предметами	22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»	
д)	грошовими коштами	30 «Каса»; 31 «Рахунки в банках»	
Дооцінка активів			
Первинна дооцінка			
1	Здійснено дооцінку об'єкта основних засобів	10 «Основні засоби»	423 «Дооцінка активів»
2	Вирахувано суму зносу з дооцінки	423 «Дооцінка активів»	131 «Знос основних засобів»
Дооцінка раніше уцінених об'єктів			
3	Збільшено дохід на суму попередньої уцінки об'єктів	10 «Основні засоби»	746 «Інші доходи від звичайної діяльності»
4	Здійснено дооцінку об'єкта основних засобів	10 «Основні засоби»	423 «Дооцінка активів»
5	Вирахувано суму зносу з дооцінки	423 «Дооцінка активів»	131 «Знос основних засобів»

Продовження таблиці 2.8

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
Безоплатно одержані необоротні активи			
1	Зараховано до складу активів безоплатно отримані основні засоби, нематеріальні активи тощо за їх справедливою вартістю	10 «Основні засоби»; 11 «Інші необоротні матеріальні активи»; 12 «Нематеріальні активи»	424 «Безоплатно одержані необоротні активи»
2	Нарахований знос за безоплатно одержаними необоротними активами за напрямками використання	23 «Виробництво»; 91 «Загально-виробничі витрати»; 92 «Адміністративні витрати»	13 «Знос необоротних активів»
3	Відображено дохід у сумі нарахованого зносу	424 «Безоплатно одержані необоротні активи»	745 «Надзвичайні доходи»

На субрахунку 424 «Безоплатно одержані необоротні активи» відображують вартість необоротних активів, безоплатно одержаних підприємством від інших осіб.

На субрахунку 425 «Інший додатковий капітал» обліковують інші види додаткового капіталу, які не можуть бути включені до наведених вище субрахунків.

Рахунок 43 «Резервний капітал» призначено для узагальнення інформації про стан та рух резервного капіталу підприємства, створеного відповідно до чинного законодавства та установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку. Резервний капітал формують за рахунок щорічних відрахувань не менше як 5,0% від прибутку його суми, і в акціонерних товариствах він має бути не менше ніж 15,0% статутного капіталу.

На підприємстві за кредитом рахунку 43 «Резервний капітал» відображують створення резервів, за дебетом – їх використання (табл. 2.9). Сальдо цього рахунку відображує залишок резервного капіталу на кінець звітнього періоду. Аналітичний облік резервного капіталу ведуть за його видами та напрямками використання.

Таблиця 2.9 – Відображення на рахунках бухгалтерського обліку ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» операції із резервним капіталом

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
1	Сформовано резервний капітал за рахунок прибутку звітного року	443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»	43 «Резервний капітал»
2	Поповнено резервний капітал за рахунок додаткового капіталу	42 «Додатковий капітал»	43 «Резервний капітал»
3	Частина резервного капіталу використано для збільшення статутного капіталу	43 «Резервний капітал»	40 «Статутний капітал»
4	Частина резервного капіталу використано для покриття збитків минулих звітних періодів	43 «Резервний капітал»	442 «Непокриті збитки»

Початкова величина статутного капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» дорівнює вартості майна (основних засобів, матеріалів, сировини, нематеріальних активів) та коштів підприємства та дорівнює 1 470,4 тис. грн. Наступні внески, які повинні зробити засновники, відображують як зобов'язання учасників. Тому на основі протоколу зборів учасників, де зафіксована сума статутного капіталу та часток кожного з учасників, що підлягають до внесення, складають кореспонденцію рахунків дебет 46 «Неоплачений капітал» – кредит 40 «Статутний капітал» (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Відображення погашення в бухгалтерському обліку заборгованості внесків учасників в кореспонденції рахунків з неоплаченим капіталом

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
1	Фактичне внесення коштів засновниками залежно від того, надійшли кошти готівкою чи в безготівковому порядку	30 «Каса»; 31 «Рахунки в банках»	46 «Неоплачений капітал»
2	Надходження від засновників основних засобів чи товарно-матеріальних цінностей	10 «Основні засоби»; 20 «Виробничі запаси»	46 «Неоплачений капітал»

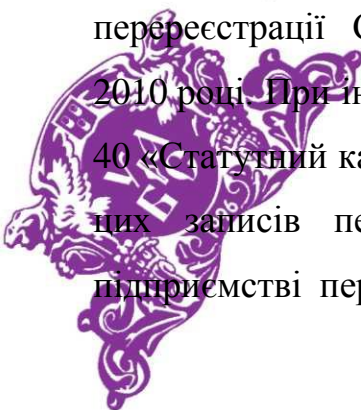

Надходження внесків засновників ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» контролюється на підставі даних первинних документів і записів за кредитом рахунка 67 «Розрахунки з учасниками» в кореспонденції з дебетом рахунків основних засобів, грошових коштів, нематеріальних активів, виробничих запасів тощо. Так, за даними прибуткових касових ордерів, виписок банку з поточних рахунків у національній та іноземній валюті з доданими до них підтверджувальними документами перевіряють повноту і своєчасність грошових сум і матеріальних цінностей.

Використовуючи інформацію актів приймання-передання основних засобів, документів, що відображають надходження нематеріальних активів, і дебетові обороти за рахунками 10 «Основні засоби», 12 «Нематеріальні активи» визначають вартість переданого обладнання, будинків, споруд, майнових прав на інтелектуальну власність Товариства. На основі даних актів про приймання матеріалів, товарно-транспортних накладних, рахунків щодо обліку виробничих запасів (рахунок 20), рахунка 22 «Малоцінні та швидкозношувальні предмети» з'ясовують вартість матеріальних цінностей, що надійшли.

Кожного року на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» проходять збори акціонерів, на якому власники підприємства вирішують питання подальшої політики управління складових власного капіталу та політики виплати дивідендів. На підприємстві вже декілька років підряд не виплачуються дивіденди. Даний факт політики підприємства є не доцільним, так як це економічно неефективно.

Інвентаризація власного капіталу була останній раз проведена в рік переєстрації Статуту ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» - у 2010 році. При інвентаризації перевірялося відповідність записів на рахунках 40 «Статутний капітал» та 46 «Неоплачений капітал», а також підтвердження цих записів первинними документами. На кінець кожного року на підприємстві перевіряється відповідність вартості чистих активів величині

статутного капіталу, розмір статутного капіталу, а також розмір резервного капіталу.

Таким чином, можна стверджувати, що облік власного капіталу на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» організовано традиційно й відповідає нормам чинного законодавства. Відсутність залишків по статті «Додатковий капітал» свідчить про те, що підприємство не отримує доходу від розміщення власних акцій та не має інших активів, які відносяться до даної статті. Також ведення обліку власного капіталу на підприємстві потребує підвищення контролю за обліком власного та вартістю статутного капіталу, оскільки інвентаризація власного капіталу та переоцінка основних засобів останнього разу проводилась в 2010 році.

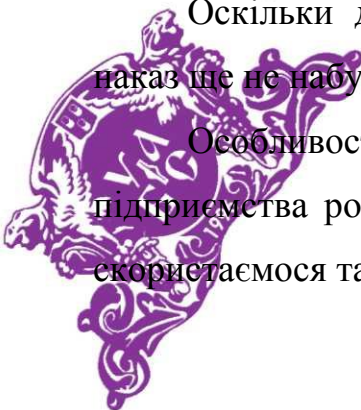
2.3 Відображення власного капіталу у фінансовій звітності підприємства

При складанні звіту про власний капітал ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» до 07.02.2012 р. керувалося П(С)БО 5 «Звіт про власний капітал», яким визначено його зміст та форму, а також загальні вимоги до розкриття інформації щодо змін у власному капіталі, а також П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 2 «Баланс», в яких наводиться визначення більшості елементів капіталу.

Після введення в дію Наказу мінфіну Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» при складанні звіту про власний капітал ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» користується даним стандартом.

Оскільки досліджуваним періодом є 2010-2012 рр., коли відповідний наказ ще не набув чинності, то вище зазначені зміни не взято до уваги.

Особливості відображення власного капіталу у фінансовій звітності підприємства розглянемо на основі Звіту про власний капітал, окрім того, скористаємося також формами Звіту про фінансові результати, Балансу, Звіту

про рух грошових коштів та Приміток до річної фінансової звітності.

Перш ніж скласти річну фінансову звітність ретельно перевіряється рух складових власного капіталу, який відображується у формі №4 «Звіт про власний капітал». Спочатку складається форма №1 «Баланс», яка є основою для заповнення Форми №4 «Звіт про власний капітал».

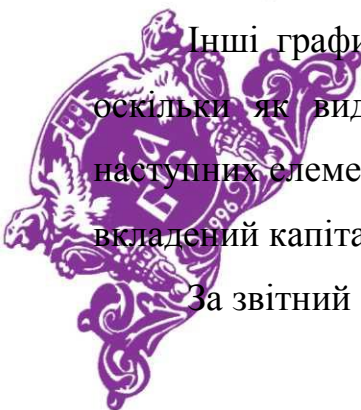
Розглянемо докладніше заповнення форми №4 фінансової звітності на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод».

Для заповнення рядку 010 Звіту про власний капітал – «Залишок на початок року» було використано інформацію I розділу балансу – «Власний капітал», а саме:

- для заповнення графи 3 – «Статутний капітал» використано інформацію з рядку 300 Балансу – «Статутний капітал» (на початок звітного періоду);
- для заповнення графи 6 – «Інший додатковий капітал» використано інформацію з рядку 330 Балансу – «Інший додатковий капітал» (на початок звітного періоду);
- для заповнення графи 7 – «Резервний капітал» використано інформацію з рядку 340 Балансу – «Резервний капітал» (на початок звітного періоду);
- для заповнення графи 8 – «Нерозподілений прибуток» скористалися відомостями з рядку 350 Балансу – «Нерозподілений прибуток» (на початок звітного періоду);
- для заповнення графи 11 – «Разом» використали рядок балансу 380 «Усього за розділом I», який показує залишок власного капіталу на початок звітного періоду.

Інші графи рядку 010 Звіту про власний капітал не заповнені, оскільки як видно Балансу, що власний капітал Товариства не містить наступних елементів на початок звітного періоду: пайовий капітал, додатково вкладений капітал, неоплачений капітал, вилучений капітал.

За звітний період у товаристві не відбулося коригувань: зміни облікової

політики, виправлення помилок та інших змін, тому рядки 020, 030, 040 із відповідними графами теж не заповнені. З тієї ж причини рядок Звіту про власний капітал 050 – «Скоригований залишок на початок року» заповнено інформацією ідентичною інформації наведеній у рядку 010 – «Залишок на початок року».

Крім цього, за аналізований період не відбулося дооцінки чи уцінки основних засобів, незавершеного будівництва чи нематеріальних активів про що свідчать записи Головної книги (відомості по субрахунку 423). Тому рядки 060-110 теж не містять інформації.

Для заповнення рядка 130 Звіту про власний капітал – «Чистий прибуток (збиток) за звітний період» використовують інформацію рядка 220 Звіту про фінансові результати – «Чистий прибуток».

Рядки 130-160 Звіту про власний капітал містять інформацію про розподіл прибутку Товариства. Для їх заповнення використовують Головну книгу (відомості по субрахунку 443). За аналізований період не відбулося виплат власникам і відрахувань до резервного капіталу, тому рядки 140, 150 і 160 не заповнюються.

Крім цього не відбулося у звітному періоді і внесків учасників: внесків до капіталу та погашення заборгованості з капіталу; вилучення капіталу: викупу акцій (часток), перепродажу викуплених акцій часток, їх анулювання, вилучення частки в капіталі та зменшення.

Отже, на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» відображення власного капіталу у фінансовій звітності відповідає нормам чинного законодавства. При складанні звіту про власний капітал ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» до 07.02.2012 р. керувалося П(С)БО 5 «Звіт про власний капітал», яким визначено його зміст та форму, а також загальні вимоги до розкриття інформації щодо змін у власному капіталі, а також П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 2 «Баланс», в яких наводиться визначення більшості елементів капіталу.

2.4 Оцінка власного капіталу підприємства та ефективності його використання

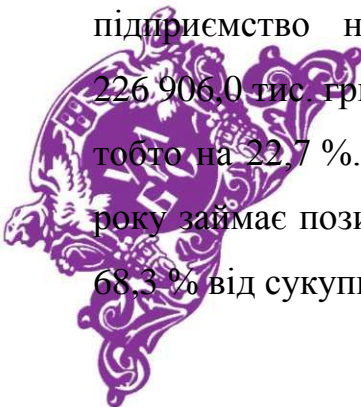
Аналіз формування власного капіталу підприємства й ефективності його використання є одним з найголовніших етапів аналізу діяльності підприємства. Адже саме за допомогою нього можна зрозуміти чи ефективно використовується власний капітал та його складові.

У процесі аналізу капіталу підприємства, в першу чергу, досліджують зміни в його структурі, складі та надають їм об'єктивну оцінку з позиції інвесторів. Установи банків та інших інвесторів більше цікавить частка власного капіталу у загальному його розмірі. При внутрішньому ж аналізі більше уваги приділяють вивченню динаміки і структури власного та позикового капіталу, виявляють причини змін окремих складових частин власного та позикового капіталу й надають оцінку таким змінам.

Особливу увагу слід звернути на рух джерел залучених коштів, які поділяють на довгострокові кредити та позики, кредиторську заборгованість, поточні зобов'язання за розрахунками.

В ході аналізу виділяють тенденції змін обсягів та частки кредитів банку та позик, які не погашені у строк. Збільшення їх абсолютної суми та питомої ваги буде свідчити про наявність на підприємстві значних фінансових ускладнень. Проводять також порівняння структури активів та пасивів балансу, оцінку факторів, які впливають на співвідношення власного та позикового капіталу, а отже і на фінансову стійкість підприємства.

У таблиці 2.11 наведено склад і структуру капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2010-2012 рр. Зазначимо, що підприємство на кінець 2010 року мало загальний розмір капіталу 226 906,0 тис. грн., який на кінець 2012 року він зріс на 114 570,0 тис. грн., тобто на 22,7 %. Основну частку у валюті балансу на кінець якого звітного року займає позиковий капітал, його розмір становить 233 239,0 тис. грн. або 68,3 % від сукупного капіталу

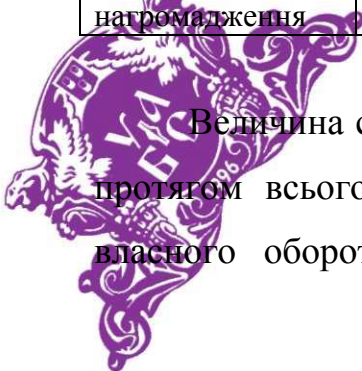

Таким чином, можна зробити висновок, що головною причиною зростання загального капіталу підприємства є збільшення позикового капіталу, за три роки функціонування підприємства він зріс в півтора рази, а довгострокові зобов'язання зросли майже в тричі. Разом з цим також спостерігається збільшення нерозподіленого прибутку, який в 2012 році зріс майже на 50 000,0 тис. грн. в порівнянні з 2010 роком.

Таблиця 2.11 – Склад і структура капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» (станом на кінець року)

Показник	Рік						Темп росту, %
	2010		2011		2012		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Капітал разом	226 906,0	100,0	222 515,0	100,0	341 476,0	100,0	100,0
Власний капітал:	108 362,0	48,7	93 873,0	42,2	111 178,0	32,6	101,3
власний оборотний капітал	56 578,0	24,9	55 055,0	24,7	59 000,0	17,3	102,1
статутний капітал	1470,0	0,6	1470,0	0,7	1470,0	0,4	100,0
інший додатковий капітал	54 523,0	24,0	8681,0	3,9	8627,0	2,5	39,8
резервний капітал	427,0	0,2	427,0	0,2	427,0	0,1	100,0
нерозподілений прибуток	51 942,0	22,9	83 295,0	37,4	100 654,0	29,5	139,2
Позиковий капітал:	102 725,0	45,3	115 534,0	51,9	233 239,0	68,3	150,7
довгострокові зобов'язання	29 469,0	13,0	42 577,0	19,1	239 636,0	70,2	285,2
короткострокові кредити та позики	21 812,0	9,6	7506,0	3,4	38 652,0	11,3	133,1
поточні зобов'язання за розрахунками	67 335,0	29,7	84 794,0	38,1	158 540,0	46,4	153,4
Коефіцієнт нагромадження	0,483		0,892		0,909		73,2

Величина статутного та резервного капіталу залишаються незмінними протягом всього аналізованого періоду. Показники власного капіталу та власного оборотного капіталу незначно, але зросли, що безперечно є

позитивним фактором для функціонування підприємства. Обсяг іншого додаткового капіталу значно зменшився на 45 896,0 тис. грн., що становить 60,2 %.

Загальний розмір капіталу в 2012 році в порівнянні з 2010 роком виріс більш, ніж на 100 000 тис. грн.

Отже, проаналізувавши відповідні розрахунки, можна стверджувати, що ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2010-2012 рр. активно залучало позикові кошти для фінансування своєї діяльності та використовувало їх досить ефективно - було збільшено випуск продукції та відповідно обсяги її продажу. Отже, продукція заводу користується значним попитом, але підприємство не має власних коштів на виготовлення відповідної кількості готової продукції.

Останнім часом набуло широкого розповсюдження використання шахового балансу, основна мета якого оцінка складу джерел фінансування майна підприємства. У цьому, випадку баланс підприємства має вигляд матриці, рядки якої є статтями активу балансу, а графи статті пасиву. Шаховий баланс ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» станом на кінець 2009-2012 рр. поданий у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Шаховий баланс ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» станом на кінець 2009-2012 рр., тис. грн.

Актив	Статутний капітал	Інший додатковий капітал	Нерозподілений прибуток	Власний капітал	Поточні зобов'язання	Позиковий капітал	Баланс
Необоротні активи	1470,0	54 641,0	49 755,0	106 293,0	95684,0	123 249,0	229 542,0
	1470,0	54 523,0	51 942,0	108 362,0	67 335,0	102 725,0	210 660,0
	1470,0	8681,0	83 295,0	93 873,0	84 794,0	115 534,0	208 980,0
	1470,0	8627,0	100 654,0	111 178,0	158 540,0	233 239,0	343 990,0
	—	—	—	—	15913,0	15913,0	15913,0
	—	—	—	—	10 654,0	10 654,0	10 654,0
	—	—	—	—	21 894,0	21 894,0	21 894,0
Запаси	—	—	—	—	64 808,0	64 808,0	64 808,0

Продовження таблиці 2.12

Актив	Статутний капітал	Інший додатковий капітал	Нерозподілений прибуток	Власний капітал	Поточні зобов'язання	Позиковий капітал	Баланс
Дебіторська заборгованість	—	—	—	—	92 164,0	92 164,0	92 164,0
	—	—	—	—	73 339,0	73 339,0	73 339,0
	—	—	—	—	60 793,0	60 793,0	60 793,0
	—	—	—	—	87 086,0	87 086,0	87 086,0
Грошові кошти	—	—	—	—	2006,0	2006,0	2006,0
	—	—	—	—	421,0	421,0	421,0
	—	—	—	—	2514,0	2514,0	2514,0
	—	—	—	—	38 729,0	38 729,0	38 729,0
Оборотні активи	—	—	—	—	164 167,0	164 167,0	164 167,0
	—	—	—	—	145 406,0	145 406,0	145 406,0
	—	—	—	—	147 355,0	147 355,0	147 355,0
	—	—	—	—	256 192,0	256 192,0	256 192,0
Баланс	1470,0	54 641,0	49 755,0	106 293,0	259 851,0	287 416,0	393 709,0
	1470,0	54 523,0	51 942,0	108 362,0	212 741,0	248 131,0	356 493,0
	1470,0	8681,0	83 295,0	93 873,0	232 149,0	262 889,0	356 762,0
	1470,0	8627,0	100 654,0	111 178,0	414 732,0	489 431,0	600 609,0

У таблиці записи проведено в такій послідовності: перший рядок відображає інформацію балансу підприємства станом на кінець 2009 року, другий - 2010, третій - 2011, четвертий - 2012 року.

Різницевий шаховий баланс дозволяє розкрити зміни у складі джерел покриття активів підприємства, який наведений в таблиці 2.13. В заповненій таблиці було враховано відхилення значень показників балансу: в першому рядку – 2010 року від 2009 року, другий рядок 2011 року від 2010 року, третій рядок 2012 року від 2011 року.

Аналізуючи відповідний баланс, можна зробити висновки, що на підприємстві відбувається постійне зменшення такої статті як «Інший додатковий капітал», відбулося значне збільшення позикового капіталу, а також відбулося незначне збільшення власного капіталу за три послідовні

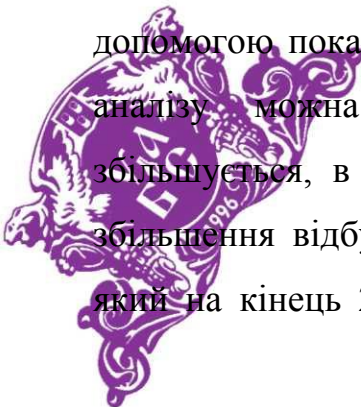

роки. Таким чином спостерігається значне збільшення загального розміру капіталу.

Таблиця 2.13 – Різницевий шаховий баланс ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за період 2009-2012 рр., тис. грн.

Актив	Статутний капітал	Інший додатковий капітал	Нерозподілений прибуток	Власний капітал	Поточні зобов'язання	Позиковий капітал	Баланс
Необоротні активи	–	118,0	2187,0	2069,0	28 349,0	20 524,0	18882,0
	–	45 842,0	31 353,0	14 489,0	17 459,0	12 809,0	1680,0
	–	54,0	17 359,0	17 305,0	73 746,0	117 705,0	135 010,0
Запаси	–	–	–	–	5259,0	5259,0	5259,0
	–	–	–	–	11 240,0	11 240,0	11 240,0
	–	–	–	–	42 914,0	42 914,0	42 914,0
Дебіторська заборгованість	–	–	–	–	18825,0	18825,0	18825,0
	–	–	–	–	12546,0	12546,0	12546,0
	–	–	–	–	26 293,0	26 293,0	26 293,0
Грошові кошти	–	–	–	–	1585,0	1585,0	1585,0
	–	–	–	–	2093,0	2093,0	2093,0
	–	–	–	–	36 215,0	36 215,0	36 215,0
Оборотні активи	–	–	–	–	18 761,0	18 761,0	18 761,0
	–	–	–	–	1949,0	1949,0	1949,0
	–	–	–	–	108 837,0	108 837,0	108 837,0
Баланс	–	118,0	2187,0	2069,0	47 110,0	39 285,0	37 216,0
	–	45 842,0	31 353,0	14 489,0	19 408,0	14 758,0	269,0
	–	54,0	17 359,0	17 305,0	182 583,0	226 542,0	243 847,0

Проведемо аналіз ефективності використання власного капіталу за допомогою показників, наведених у табл. 2.14. За результатами проведеного аналізу можна стверджувати, що рівень рентабельності капіталу збільшується, в 2011 році він зріс на 3,6%, а в 2012 - ще на 8,1%. Таке збільшення відбувається за рахунок досить стрімкого зростання прибутку, який на кінець 2012 року загалом зріс на 46 671,0 тис грн. Фондомісткість

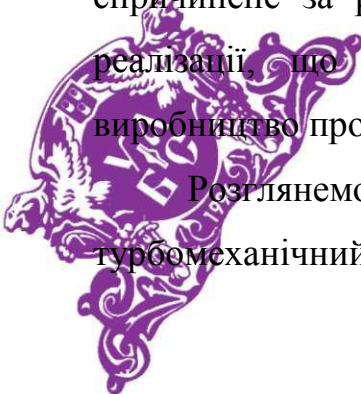
продукції за три роки зменшується до 0,21 у 2012 р., що на 1,2 менше, ніж у 2010 р. Таке зниження говорить про зростання ефективності використання основних фондів, оскільки фондомісткість характеризує затрати основних засобів, що авансуються на одну гривню виручки від реалізації продукції.

Таблиця 2.14 – Рентабельність капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2010-2012 рр.

Показник	Рік			Відхилення (+, -)	
	2010	2011	2012	2011/2010	2012/2011
Прибуток, тис. грн.	39 098,0	54 522,0	85 769,0	15 424,0	31 247,0
Виручка від реалізації, тис. грн.	202 266,0	249 439,0	329 037,0	47 173,0	79 598,0
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	68 324,0	59 824,0	69 168,0	8500,0	9344,0
Середньорічний залишок оборотних коштів, тис. грн.	145 406,0	147 355,0	256 192,0	1949,0	108 837,0
Середньорічна сума капіталу, тис. грн.	206 906,0	242 658	280 476,0	35 752,0	37 818,0
Фондомісткість продукції	0,34	0,24	0,21	0,10	0,03
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, %	139,1	169,3	128,4	30,2	-40,8
Прибуток на 1,00 грн. реалізованої продукції	0,19	0,22	0,26	0,03	0,04
Рівень рентабельності капіталу, %	18,9	22,5	30,6	3,6	8,1

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» зменшився в 2012 році в порівнянні з 2010 роком на 10,6%. Прибуток на 1,00 грн. реалізованої продукції зростає протягом всього аналізованого періоду, і загалом зріс на 7 копійок. Таке зростання спричинене за рахунок збільшення прибутку та збільшення виручки від реалізації, що також свідчить про зменшення величини витрат на виробництво продукції.

Розглянемо показники оборотності капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод», які наведені у таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 – Показники оборотності капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2010-2012 рр.

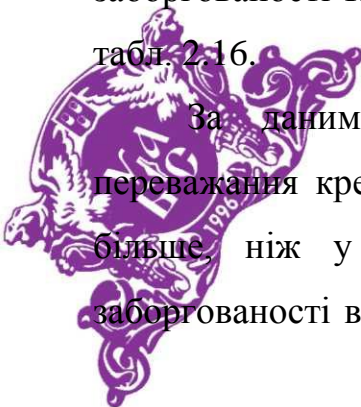
Показник	Рік			Відхилення (+, -)	
	2010	2011	2012	2011/2010	2012/2011
Виручка від реалізації, тис. грн.	202 266,0	249 439,0	329 037,0	47 173,0	79 598,0
Середньорічна сума капіталу, тис. грн.	206 906,0	242 658,0	280 476,0	35 752,0	37 818,0
Коефіцієнт оборотності капіталу, %	97,8	102,8	117,3	5,0	14,5
Капіталомісткість	1,122	0,892	1,038	0,230	0,146
Тривалість обороту капіталу, днів	368	350	307	18	43

Дані таблиці 2.15 відображають зміни в оборотності капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод». Так коефіцієнт оборотності капіталу збільшується до 1,173 у 2012 році, що відбувається за рахунок збільшення середньорічної суми капіталу на 35 752,0 тис. грн. в 2011 році та ще на 37 818,0 тис. грн. в 2012 році, а також стрімкого збільшення виручки від реалізації продукції загалом на 126 771,0 тис. грн. за аналізований період. Таким чином збільшується ефективність використання капіталу, що й призвело до зменшення тривалості обороту капіталу на 61 день.

Капіталомісткість – це показник, що характеризує відношення капітальних вкладень до приросту вартісного обсягу продукції, одержаного внаслідок освоєння цих капіталовкладень. У 2011 році цей показник зменшився на 0,230, а в 2012 - навпаки збільшився на 0,146, що загалом склало зменшення на 0,084.

Для порівняльного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» розглянемо дані табл. 2.16.

За даними таблиці 2.16 за 2010-2012 рр. спостерігається явне переважання кредиторської заборгованості над дебіторською в середньому більше, ніж у 2 рази. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості в 2012 році порівняно з 2010 роком зменшилося на 0,009. Ця

зміна є позитивною, але незначною.

Таблиця 2.16 – Дебіторська та кредиторська заборгованість ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2010-2012 рр., тис. грн.

Показник	Рік			Відхилення (+, -)	
	2010	2011	2012	2011/2010	2012/2011
Дебіторська заборгованість	73 339,0	60 793,0	87 086,0	12 546,0	26 293,0
Кредиторська заборгованість	118 472,0	122 407,0	142 768,0	3935,0	20 361,0
Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,619	0,497	0,610	-0,122	0,113

З метою оцінки прибутковості власного капіталу доцільно використовувати показники, наведені у таблиці 2.17.

Таблиця 2.17 – Прибутковість власного капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» за 2010-2012 рр.

Показник	Рік			Відхилення	
	2010	2011	2012	2011-2010	2012-2011
Рентабельність сукупного капіталу, %	1,1	8,2	7,1	7,1	1,1
Мультиплікатор капіталу (фінансовий важіль),	2,094	2,370	3,071	0,276	0,701
Рентабельність власного капіталу, %	2,0	17,9	17,1	15,8	0,7

На основі проведених розрахунків, можна зробити висновок, що збільшення показника рентабельності сукупного капіталу (на 7,1%) та мультиплікатора капіталу (на 0,3%) у 2011 році рентабельність власного капіталу також збільшилась до 17,1%. Проте рентабельність сукупного капіталу в 2012 році зменшилась на 1,1%, а рентабельність власного капіталу на 0,7%.

Проведений аналіз власного капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» та ефективності його використання дав змогу зробити висновок, що підприємство на достатньому рівні володіє власним капіталом. Основну частку в структурі власного капіталу займає

нерозподілений прибуток, а в структурі загального капіталу товариства позиковий капітал, який було залучено для фінансування своєї діяльності та використовує їх досить ефективно. Прибуток на 1,00 грн. реалізованої продукції зростає протягом всього аналізованого періоду, а також збільшується ефективність використання капіталу.

Величина статутного та резервного капіталу залишаються незмінними протягом всього аналізованого періоду, але у відсотковому значенні відбулося зменшення. Показники власний капітал та власний оборотний капітал незначно, але зростають.

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Удосконалення ведення обліку власного капіталу підприємства

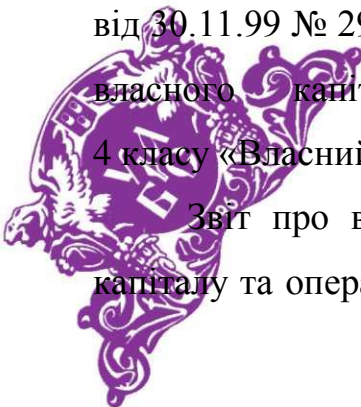
Серед найважливіших факторів, що забезпечують ефективне функціонування підприємства та його розвиток, можна виділити розумне управління його власним капіталом.

Формування оптимального розміру власного капіталу підприємства та його структури вимагає постійного відстеження змін в цих його категоріях. Досягається це шляхом старанного ведення бухгалтерського обліку господарських операцій, з приводу змін розміру та структури власного капіталу, а також відображення відбуваються змін в основних формах фінансової звітності підприємства, а саме у - у першому розділі пасиву форми №1 Баланс, та у формі №4 Звіт про власний капітал.

Труднощі управління власним капіталом полягають в тому, що в ході поточної діяльності відбуваються, зазвичай, безперервні зміни, спричинені збільшенням або ж зменшенням загальної величини капіталу та його окремих складових. Питання ведення господарських операцій в бухгалтерському обліку, пов'язаних з рухом капіталу та відображенням їх у фінансовій звітності на підприємствах різних організаційно-правових форм, мають певні особливості.

У відповідності Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємства та Інструкції про його застосування, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291, для обліку та узагальнення інформації щодо стану й руху власного капіталу призначено рахунки бухгалтерського обліку 4 класу «Власний капітал та забезпечення зобов'язань».

Звіт про власний капітал відбиває інформацію про склад власного капіталу та операції, що спричинили зміни в капіталі. У Звіті зміни капіталу

можуть бути відображені в результаті зменшення одної складової власного капіталу та збільшення іншої. Залишок власного капіталу на початок року спостерігається за даними, на кінець року в Звіті про власний капітал за попередній рік. Інформація щодо змін у власному капіталі на початок звітного року, які були спричинені змінами облікової політики, виправлення помилок, що було виявлено в звітному році за попередні роки, наводяться у рядках 020, 030 і 040 з подальшим визначенням скоригованого сальдо власного капіталу на початок звітного року в рядку 050. Дані зміни в бухгалтерському обліку відображуються записами в регістрах бухгалтерського обліку за звітний рік.

Для внесення змін у власному капіталі, що відбулися за звітний рік, користуються інформацією про рух на рахунках бухгалтерського обліку 40 «Статутний капітал», 41 «Пайовий капітал», 42 «Додатковий капітал», 43 «Резервний капітал», 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)», 45 «Вилучений капітал», 46 «Неоплачений капітал» та відповідних субрахунках зазначених рахунків.

Відображення в обліку переоцінки необоротних активів та фінансових інструментів відбувається на субрахунок 423 «Дооцінка активів». Відповідно до ПСБО 7 «Основні засоби» [53] та 8 «Нематеріальні активи» [54] за умови активного ринку підприємство має можливість переоцінювати об'єкт основних засобів чи нематеріальних активів, якщо залишкова вартість цього об'єкта значно різниться з його справедливою вартістю на дату балансу. Ця різниця між справедливою і балансовою (залишковою) вартістю об'єкта і є відповідною сумою переоцінки його балансової вартості.

До складу додаткового капіталу включається сума дооцінки балансової вартості об'єкта основних засобів чи нематеріальних активів і відображається в бухгалтерському обліку по дебету рахунків 10, 11, 12 та кредиту субрахунку 423. Сума уцінки відображається в складі інших витрат - дебет субрахунку 975 та кредит рахунку 10, або ж ця сума призводить до

зменшення додаткового капіталу - дебет субрахунка 423 і кредит рахунку 10.

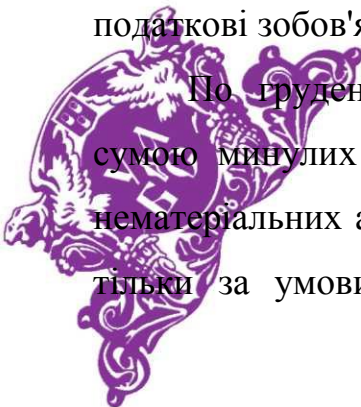
Таким чином, якщо при уцінці об'єкта, що входить до складу додаткового капіталу, враховується різниця суми попередніх дооцінок залишкової вартості об'єкта та вигід від поновлення його корисності над сумою уцінок цього об'єкта та втрат від зменшення його корисності, то наявна сума уцінки відноситься спершу на зменшення додаткового капіталу (дебет субрахунку 423 і кредит рахунків 10, 11, 12), а надлишок відноситься до складу інших витрат.

Сума дооцінки може не відобразитися в складі додаткового капіталу, а визнаватися іншим доходом (дебет рахунків 10, 11, 12 і кредит субрахунку 746).

Обумовлення визнання дооцінки доходом спричинене проведенням у попередніх звітних періодах уцінки (декількох уцінок і дооцінок, за результатами яких сума уцінок перевищує суму дооцінок). В такому випадку частка суми дооцінки визнається доходом, а залишок включається до складу додаткового капіталу. В склад доходу включається сума наступної дооцінки в межах сум перевищення минулих уцінок об'єкта та втрат від скорочення корисності над сумою минулих дооцінок залишкової вартості відповідного об'єкта та вигід від відновлювання його корисності.

В бухгалтерському обліку переоцінка зносу знаходить відображення за дебетом рахунків обліку основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів та кредитом рахунка 13 «Знос необоротних активів (амортизація)». Водночас по об'єктах основних фондів, що підлягають амортизації податкове зобов'язання заноситься за кореспонденцією - дебет субрахунку 423 та кредит рахунка 54 «Відстрочені податкові зобов'язання».

По грудень 2004 року перевищення сум попередніх дооцінок над сумою минулих уцінок залишкової вартості об'єктів основних засобів чи нематеріальних активів, що раніше були переоцінені, списувалися з балансу тільки за умови вибуття цих об'єктів, із включенням перевищення до

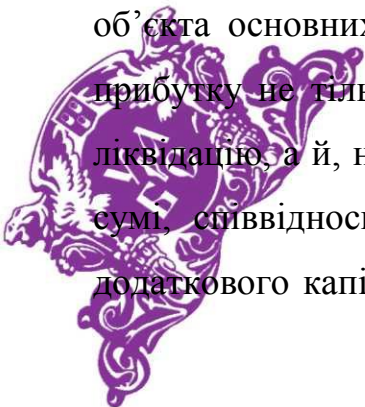

нерозподіленого прибутку з паралельним зменшенням додаткового капіталу (дебет субрахунку 423 і кредит субрахунку 441 або 442). Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [40] зазначена операція наводиться у рядку 120 Звіту про власний капітал, графи 6 і 8.

З прийняттям Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 22.11.04 р. № 731, зазначене перевищення може щомісяця (щокварталу, раз на рік) у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації, включатися до складу нерозподіленого прибутку з одночасним зменшенням додаткового капіталу.

Але, за наявних відстрочених податкових зобов'язань, сума скорочення додаткового капіталу не буде рівною (буде менше) з сумою нарахованої амортизації. Для обрахунку суми дооцінки, що має бути включено до складу нерозподіленого прибутку щомісяця (щокварталу, раз на рік), потрібно відношення дооцінки, що входить в склад додаткового капіталу та, відповідно, реєстрів аналітичного обліку об'єктів основних засобів (нематеріальних активів), до балансової (залишкової) вартості об'єкта перемножити на суму розміру нарахованої амортизації за період. За періодичного включення додаткового капіталу в склад нерозподіленого прибутку під час вибуття об'єкта основних засобів (нематеріальних активів), до нерозподіленого прибутку включається сума дооцінки, що відображено в складі додаткового капіталу на дату вибуття.

У відповідності до пункту 21 ПСБО 7 «Основні засоби» перебільшення сум минулих дооцінок над сумою попередніх уцінок залишкової вартості об'єкта основних засобів може бути включено до складу нерозподіленого прибутку не тільки при вибутті об'єкта основних засобів через продаж чи ліквідацію, а й, на розсуд підприємства, щомісяця (щокварталу, раз на рік) у сумі, співвідносній нарахуванню амортизації з паралельним зменшенням додаткового капіталу. Також в склад нерозподіленого прибутку при вибутті

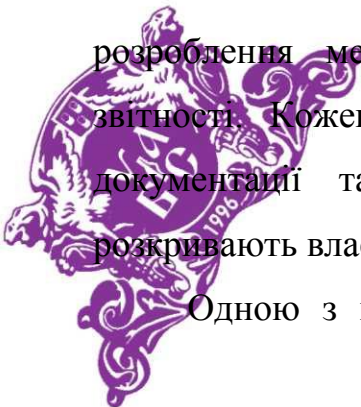
об'єкта краще включати залишок дооцінок, який відображений у складі додаткового капіталу за відповідним об'єктом основних засобів. Відомості щодо сум дооцінок, які було включено до складу нерозподіленого прибутку, мають вноситися до реєстрів аналітичного обліку основних засобів. Рішення щодо даного способу відображення, із вказаною періодичністю списання (щомісяця, щокварталу або раз на рік), має бути наведено в Наказі про облікову політику підприємства.

Нами було сформовано методика ведення бухгалтерського обліку власного капіталу, яка посилює інформативність обліку, контроль ефективного використання власного капіталу та швидкість прийняття управлінських рішень. Було запропоновано перебільшення сум попередніх дооцінок над сумою минулих уцінок залишкової вартості об'єкта основних засобів відносити до складу нерозподіленого прибутку не тільки при вибутті об'єкта основних засобів в результаті продажу чи ліквідації, а й, на розсуд підприємства, щомісяця (щокварталу, раз на рік) у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації з паралельним зменшенням додаткового капіталу. До складу нерозподіленого прибутку за вибуття цього об'єкта включатиметься залишок дооцінок, який входить до складу додаткового капіталу.

3.2 Запровадження внутрішньої документації з обліку власного капіталу підприємства

Обґрунтування необхідності наявності доступної інформації про власний капітал підприємства користувачів виступає початковим моментом розроблення методик його документування та складання внутрішньої звітності. Кожен обліковий процес здійснюється на підставі первинної документації та завершується складанням звітності, показники якої розкривають власний капітал підприємства та його складові.

Одною з важливих умов ефективного управління підприємством є

дослідження облікового забезпечення користувачів інформацією про елементи власного капіталу. При цьому потрібно врахувати, що процесом управління займаються фахівці різних напрямів діяльності, які не розуміються на бухгалтерських показниках і їх взаємозв'язку. Тому, з'являється проблема щодо розроблення й впровадження внутрішньої документації та звітності, яка задовольняла б інформаційні потреби та мала нескладний зміст і зрозумілі пояснення, що будуть зрозумілими широкому колу користувачів.

Ведення управлінського обліку визначено Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Управлінський облік виділено у систему, яка покликана задовольняти інформаційні потреби внутрішніх користувачів. В даний час практично нормативне регулювання управлінського обліку і, зокрема, внутрішньої звітності нормативно не регульоване.

Розкриття сутності та організації складання внутрішньої звітності по різному трактується в багатьох наукових джерелах. Більшість авторів вирішують питання побудови управлінської звітності для потреб функцій контролю, управління, планування та із врахуванням організаційно-технологічних особливості діяльності підприємств.

Зокрема, Голов С.Ф. поділяє внутрішню звітність на регламентовану, що використовується для поточного планування та нерегламентовану, що використовується для довгострокового планування [17].

Пилипенко О.І. внутрішню звітність приймає як основу внутрішньогосподарського контролю [45].

Але в основному в працях вчених висвітлюється узагальнення визначення управлінського обліку та внутрішньої звітності, що потребує поглибленого розгляду проблеми внутрішньої звітності і, зокрема, власного капіталу, виокремлення єдиних підходів до побудови внутрішніх документів та форм фінансової звітності.

Беручи за основу складові структури власного капіталу, доцільно

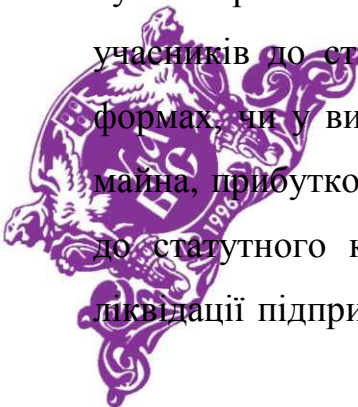
користуватися формами первинних документів для повного і розширеного обліково-інформаційного забезпечення власного капіталу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Типові форми внутрішніх первинних документів в обліку складових власного капіталу

№ з.п.	Назва документа	Призначення
1	Реєстр власників підприємства	інформує про право власності засновників на майно, яке вноситься в оплату придбаних ними акцій при державній реєстрації підприємств
2	Довідка-розрахунок емісійного доходу (додаток А)	подає розрахунок доходу (збитку, анулювання) від продажу цінних документів підприємства
3	Відомість-розрахунок переоцінки активів (додаток Б)	відображає дооцінку (уцінку) активів та їх зносу
4	Акт вилучених часток власного капіталу (додаток В)	засвідчує собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників, та зміни неоплаченого капіталу в результаті збільшення або зменшення дебіторської заборгованості учасників за внесками до статутного капіталу підприємства
5	Реєстр заборгованості по внесках, оплаті статутного капіталу (додаток Г)	Відображає заборгованість власників (учасників) за внесками до статутного капіталу

Наведені форми первинних документів повинні бути сформовані відповідно до загальних вимог документування на підприємстві та Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку.

Формування реєстру власників підприємства потребує використання статутних документів та виписок із засідань зборів власників. Дана інформація має розшифровувати поіменні частки власників та способи оплати статутного капіталу. Реєстр має узагальнювати інформацію бухгалтерських первинних документів, які свідчать про внесення часток учасників до статутного капіталу в грошовій, натуральній, нематеріальній формах: чи у вигляді цінних паперів (виписки банку, акти оприбуткування майна, прибуткові касові ордери, переданого в натуральній формі, як внесок до статутного капіталу). Досить значимим цей документ має стати при ліквідації підприємства, або виході засновників із товариства. У такому разі

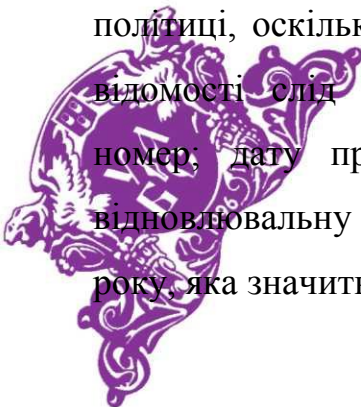

він може бути допоміжним елементом визначення частки власників для розподілу майна.

В акціонерних товариствах, які займаються торгівлею акцій власної емісії слід використовувати довідку розрахунок емісійного доходу. Цей документ має врахувати вартісні оцінки акцій відносно їх номіналу до емісії та після емісії. Цей документ також має відображати періодичні реалізаційні процеси цінних паперів.

Досить важливим моментом, що відображає структуру власного капіталу є переоцінка необоротних активів підприємства, яка відображається в інформаційній базі на будь-якому підприємстві незалежно від форм власності та умов господарювання. Насамперед, можливість і порядок проведення переоцінки повинні бути закріплені в обліковій політиці організації. Перед початком процедури переоцінки доцільно провести інвентаризацію для перевірки фактичної наявності об'єктів основних засобів. Проведення переоцінки оформляється відповідним розпорядчим документом (наказом), у якому вказується: перелік осіб, які включені в комісію з переоцінки основних засобів; перелік груп однорідних об'єктів основних засобів, які переоцінюються. Вартість відповідних переоцінюваних об'єктів основних засобів станом на перше січня наступного року підтверджується документально (висновком оцінювача, довідками органів статистики, БТІ, листами організацій-виробників).

Цей документ має містити як елементи вартісної оцінки самих активів, так і їх зносу. Документальне оформлення результатів переоцінки доцільно робити за допомогою відомості результатів переоцінки, яка складається за формою, розробленою організацією самостійно із закріпленням її в обліковій політиці, оскільки уніфікованої форми такої відомості не існує. Зокрема, у відомості слід указувати: найменування основного засобу; інвентарний номер; дату придбання; дату введення в експлуатацію; первісну або відновлювальну вартість основного засобу за станом на 31 грудня минулого року, яка значиться по дебету рахунку 10 «Основні засоби»; дані про поточну

(відновлювальну) вартість переоцінюваних об'єктів станом на 1 січня звітного року; коефіцієнт переоцінки; суму дооцінки (уцінки) вартості основного засобу; суму нарахованої амортизації по кредиту рахунку 13 «Знос необоротних активів» станом на 31 грудня минулого року; суму зносу після переоцінки; суму дооцінки (уцінки) нарахованого зносу. Результати переоцінки об'єкта основних засобів відображаються в розділі 3 Інвентарної картки обліку об'єкта основних засобів (уніфікована форма № ОЗ-6), або інших об'єктів необоротних активів. Також слід врахувати доходи (витрати) та податок на прибуток від переоцінки активів.

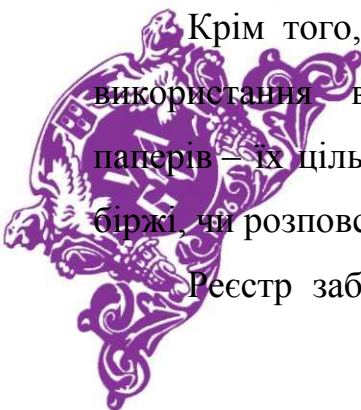
Окремо, можливо створення документа переоцінки активів, вартість яких повністю амортизована, але вони придатні до експлуатації. Доцільно при цьому використати нормативні документи які подають норми переоцінки активів підприємства, зокрема основою може стати Постанова КМУ від 10 грудня 2003 р. N 1891 «Про затвердження Методики оцінки майна».

Досить актуальним для акціонерних товариств є документ про вилучені частки власного капіталу. Зокрема має бути накопичена і представлена інформація про обставини, за яких викуплені акції не анулюються, а повертаються в обіг повторно, проблеми методу оцінки вилучених акцій тут має принципове значення. Даний документ має відображати інформацію про методи оцінки вилучених акцій:

- якщо оцінка вилучених акцій проведена за номіналом, у звітному балансі це відзначиться лише на розміру вкладеного капіталу;
- якщо обрано метод, при якому вилучені акції оцінюються, з урахуванням викупної ціни, то в звітному балансі це відзначиться на стані всього капіталу: як вкладеного, так і накопиченого.

Крім того, акт вилучених акцій має містити інформацію про шляхи використання викуплених акцій, направленість використання цінних паперів – їх цільове призначення: чи анулювання, чи подальший продаж на біржі, чи розповсюдження серед власних працівників.

Реєстр заборгованості по внесках може використовуватися на етапі

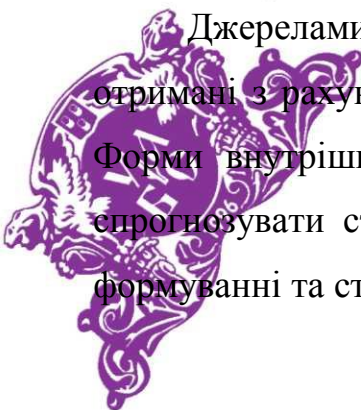
створення, або перереєстрації статного капіталу підприємства. Цей реєстр може бути використаний як індивідуально, так і в поєднанні з Реєстром акціонерів. Змістовна частина має відображати непогашену частину статного капіталу за видами внесків, відповідно до засновницьких документів.

Вказані приклади первинних документів мають особливості користування та відображення інформації в загалом по підприємству без поділу за підрозділами. Дані документи мають функціональне призначення.

На підприємстві потрібно передбачити інші внутрішні документи, які будуть включати як індивідуальне, основне інформаційне навантаження, так і доповнюючі аналітичний облік власного капіталу. Введення документації дозволить активізувати документообіг власного капіталу підприємства. Проте, ефективність документування власного капіталу буде найбільшою, якщо вона буде об'єднана з внутрішньою звітністю за відповідною ділянкою обліку. Необхідність внутрішньої звітності з власного капіталу обумовлена збільшенням кількості господарських операцій, важливістю цього сегменту для точності, обґрунтованості визначення показників фінансового стану підприємства та розширення інформаційного забезпечення аналітичної роботи.

Аналіз існуючої фінансової звітності підприємства показує, що дані форми № 1 «Баланс» та форми № 4 «Звіт про власний капітал» в недостатній мірі забезпечують відбивання інформації про власний капітал та його складові. Пов'язані із власним капіталом управлінські рішення, вимагають подання інформації, що максимально повно розкриває наявність та рух капіталу та його складових за певний період.

Джерелами інформації для складання наведених вище форм є дані, отримані з рахунків бухгалтерського обліку та запропонованих внутрішніх. Форми внутрішньої звітності мають бути побудовані таким чином, щоб спрогнозувати структуру власного капіталу та не допустити порушення у формуванні та структурі власного капіталу. Забезпечення такою інформацією

дає змогу керівництву простежити за джерелами формування власного капіталу, виявити прострочені джерела неоплаченого капіталу.

Пропонується в наказі про облікову політику зазначити оптимальне співвідношення між статутним і резервним капіталом та порядок розподілу майна у зв'язку із виходом учасників, що дозволить забезпечити мінімальний розмір статутного капіталу в умовах економічної кризи.

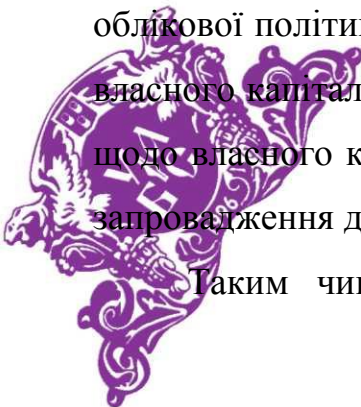
Показники наведених форм внутрішньої звітності дають змогу проводити економічний аналіз складових капіталу. Необхідність та доцільність їх складання зумовлена безпосереднім впливом результатів фінансової діяльності підприємства.

Розвиток сучасних інформаційних технологій обробітку інформації також спонукає до запровадження нових форм документування та звітності, побудова на їх основі як поточного, так і стратегічного планування. Запропоновані форми доцільно використовувати щодо складових елементів власного капіталу в програмних засобах автоматизації облікової роботи. Це дасть змогу створити єдину базу даних управління підприємством із залученням фахівців різного напрямку, спростити обробку та використання облікової інформації.

Застосуванням комп'ютерів вирішує проблеми оперативності даних щодо операцій із власним капіталом. Якщо за паперових форм обліку операцій нагромадження даних в облікових регістрах обчислення підсумків та перенесення даних між обліковими регістрами потребують великих затрат ручної праці та завжди пов'язані з імовірністю допущення помилок, то в разі застосування комп'ютерів - ці операції виконуються без участі людини.

На сучасному етапі практично відсутні розробки у галузі формування облікової політики, внутрішнього документування та звітності за операціями власного капіталу. Для забезпечення повноти інформаційно-аналітичної бази щодо власного капіталу необхідно розширити показники звітності на основі запровадження документування.

Таким чином, організація облікових робіт у процесі первинного

нагромадження інформації щодо елементів капіталу в умовах автоматизації управління підприємством забезпечить правильність і достовірність формування інформації для подальшого її групування і узагальнення.

Отже, побудова внутрішньої звітності, крім того, дасть змогу удосконалити наявний документообіг на підприємстві, оптимізувати показники діяльності окремих підрозділів та підприємства загалом і таким чином підвищити прибуток. Тому внутрішня звітність є важливим джерелом якісної економічної інформації для керівників підприємств у визначенні засобів для досягнення більш високих результатів діяльності.

3.3. Визначення оптимальної структури капіталу підприємства з використанням імітаційного моделювання

Досягнення високого ступеня управління підприємством у непростих умовах ринку вимагає передусім розроблення й запровадження моделей та методів оптимізації. Швидкий розвиток сучасних комп'ютерно-інформаційних систем і технологій, безсумнівно, спричинили появлення нових підходів стосовно побудови моделей керування діяльністю підприємств.

Адміністративно-командний тип економіки вимагає застосування перспективних планів й прогнозувань розвитку підприємства; в теперішній час ринкова економіка для прогнозів та досягнення максимальної ефективності функціонування підприємства все більш часто починає використовувати методи імітаційного моделювання.

Одними із головних завдань фінансової діяльності підприємства виступають формування додаткового прибутку в процесі залучення капіталу та максимізація рівня рентабельності власного капіталу за заданим рівнем фінансового ризику. Основним механізмом реалізації цих завдань є фінансовий леверидж – об'єктивний чинник, що виникає з появою позикових коштів в структурі капіталу підприємства, і дозволяє йому одержати

додатковий прибуток на власний капітал.

Показник, який відображає рівень отримання додаткового прибутку на власний капітал за рахунок різної частини використання позикових засобів, називається ефектом фінансового левериджу [48] ($E\Phi Л$) і розраховується за формулою (3.1):

$$E\Phi Л = \left(-C_{nn} \right) \left(KBP_a - CPCB \right) \frac{ПК}{BK}, \quad (3.1)$$

Де $E\Phi Л$ – ефект фінансового важеля, %;

C_{nn} – ставка податку на прибуток, десятковий дріб;

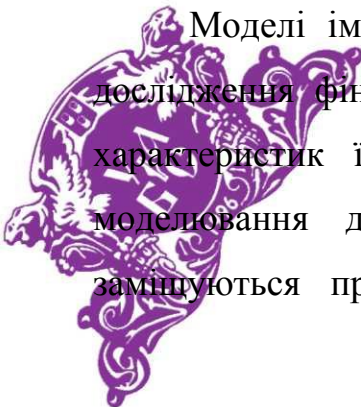
KBP_a – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

$CPCB$ – середній розмір процентів за кредит, що сплачує підприємство за використання позикового капіталу, %.

Фінансовий леверидж характеризує використання запозичених засобів, які впливають на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Іншими словами, фінансовий леверидж – це об'єктивний фактор, який виникає із появою позичених засобів у обсязі капіталу, що використовує підприємство, і дозволяє підприємству отримати додатковий прибуток на власний капітал.

Більшість західних фахівців вважає, що оптимально ефект фінансового важеля має бути не менше третини економічної рентабельності. При цьому ефект фінансового важеля здатний компенсувати податкові вилучення і забезпечити віддачу власного капіталу.

Моделі імітаційного моделювання - найбільш універсальний метод дослідження фінансових й виробничих систем, а також кількісної оцінки характеристик їх функціонування. За умови застосування імітаційного моделювання динамічні процеси фактично функціонуючої структури замінюються процесами в абстрактній моделі, що імітуються, але зі

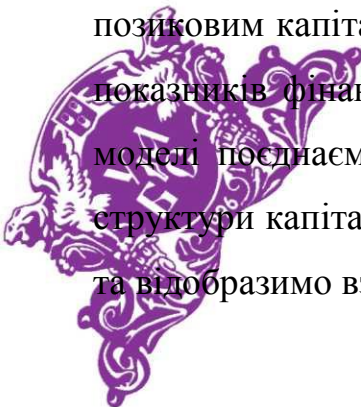
збереженням певних алгоритмів чи правил функціонування структури-оригінала із прийняттям деяких припущень. Під час імітації фіксується певний стан або показники, що характеризують підприємство, для вимірювання їх впливу на функціонування системи в числовому еквіваленті в цілому та дослідження змін тих характеристик якості функціонування системи, які досліджувалися.

Сучасний стан обчислювальної техніки й засобів передачі інформації дає змогу автоматизувати етапи збирання та обробки інформації прогнозувати зміни економічної ситуації та подальший розвиток, встановити їх вплив на техніко-економічну ефективність діяльності підприємства, розрахувати чи змоделювати окремі варіанти рішення задля подолання труднощів, що утворилися, встановити найбільш раціональні заходи, які забезпечать припустиму ефективність діяльності підприємства.

Імітаційне моделювання спрямоване на вирішення питань не тільки фінансово-економічного спрямування; сфера його застосування поширюється також на інакші сфери діяльності. [34]

Саме на основі цього появляється ідея створення імітаційної моделі, яка дозволила б встановити оптимальну структуру капіталу підприємства за різних умов, при цьому зазначивши деякі критерії досягнення даної оптимальності. Це моделювання дасть можливість візуально показати сформовані показники даної структури капіталу та їхній зв'язок з вхідними параметрами моделі.

До початку побудови моделі потрібно визначити основні показники, які будуть відбивати зростання ефективності функціонування підприємства при переміні структури капіталу. Будь-які зміни пропорцій між власним та позиковим капіталом у структурі капіталу визначає подальші зміни багатьох показників фінансового становища підприємства. Для побудови імітаційної моделі послідуємо основні критерії розрахунків ефективності тієї чи іншої структури капіталу в певні групи, зафіксуємо їх граничні значення (табл. 3.2) та відобразимо взаємозв'язки.

З даних наведеної таблиці видно, що критеріями вибору максимально оптимальної структури капіталу є такі групи показників: показник середньозваженої вартості капіталу, показники перспективної платоспроможності або фінансової стійкості, показники ефективності використання капіталу підприємства. Саме з урахуванням граничних значень вищезазначених показників буде визначатися вибір оптимальної структури капіталу.

Таблиця 3.2 – Критерії ефективності для визначення оптимальної структури капіталу

Групи показників	Показники	Граничні значення
Показники фінансової стійкості	Коефіцієнт автономії	$> 0,5$
	Коефіцієнт фінансового ризику (фінансування)	< 1 зменшення
Показники ефективності використання капіталу	Рентабельність власного капіталу	збільшення
	Ефект фінансового важеля	максимізація
Показники вартості капіталу	Середньозважена вартість капіталу	мінімізація

З даних наведеної таблиці видно, що критеріями вибору максимально оптимальної структури капіталу є такі групи показників: показник середньозваженої вартості капіталу, показники перспективної платоспроможності або фінансової стійкості, показники ефективності використання капіталу підприємства. Саме з урахуванням граничних значень вищезазначених показників буде визначатися вибір оптимальної структури капіталу.

Для визначення взаємозв'язків та залежностей між складовими елементами структури капіталу, фінансовими результатами діяльності підприємства, середньозваженої вартості капіталу, ефекту фінансового важеля побудовано графічну модель взаємозв'язків, яку представлено на рисунку 3.1. В таблиці 3.3 наводиться розшифровка умовних позначень елементів імітаційної моделі.

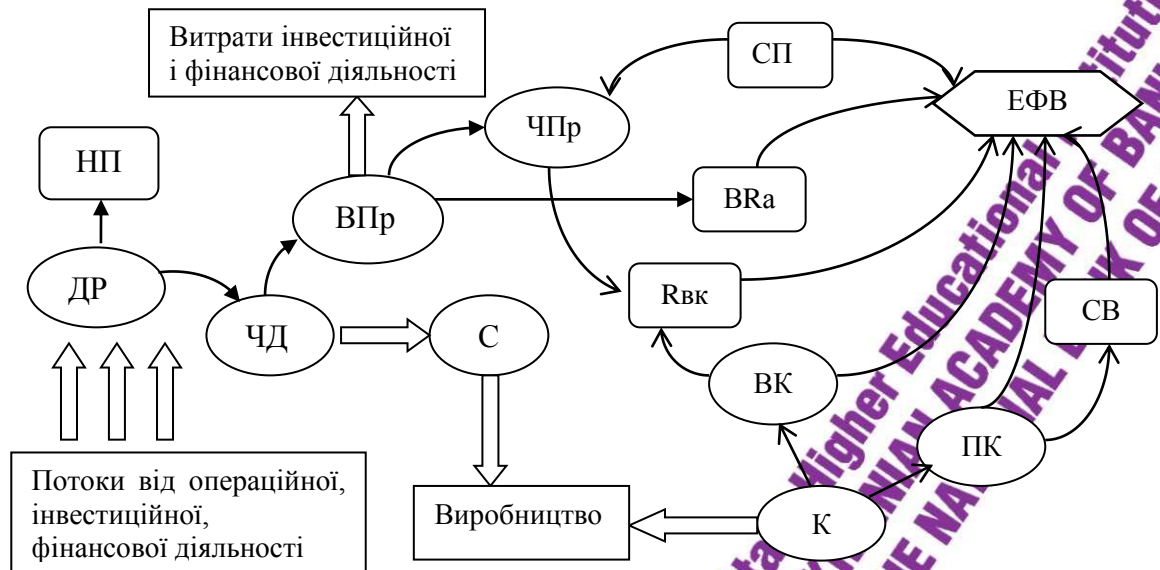
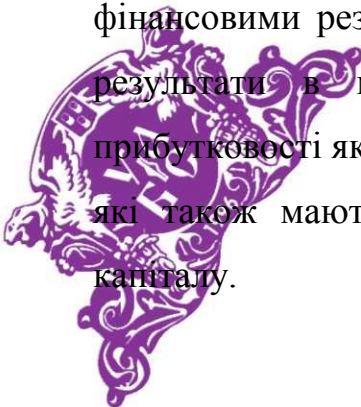

Рисунок 3.1 – Взаємозв'язки і взаємозалежності елементів імітаційної моделі

Таким чином, на основі графічного зображення взаємозв'язків та залежностей в імітаційній моделі можна вирахувати показники, які впливають на обрані критерії оптимізації структури капіталу підприємства. Перш за все, структура капіталу визначається розмірами власного і позикового капіталу, що інвестуються в діяльність підприємства. Вартість та розмір позикового капіталу мають певний вплив на ефект фінансового важелю, а також визначають структуру капіталу й плату за його використання.

За рахунок надходжень від усіх видів діяльності підприємства формується дохід від реалізації продукції. При вирахуванні непрямих податків та собівартості реалізованої продукції відбувається формування валового прибутку, а потім чистого прибутку підприємства. Ефективність користування інвестованим капіталом визначається за наявними фінансовими результатами й визначенням відносних показників. Фінансові результати в моделі оцінюються при розрахунку таких показників прибутковості як рентабельність власного капіталу та рентабельність активів, які також мають свій вплив на критерії ефективності та в структурую капіталу.

Таблиця 3.3 – Елементи імітаційної моделі

№ з/п	Найменування показника	Позначення в моделі
1.	Дохід від реалізації продукції	ДР
2.	Чистий дохід від реалізації продукції	ЧД
3.	Непрямі податки	НП
4.	Собівартість реалізованої продукції	С
5.	Валовий прибуток	ВП
6.	Чистий прибуток	ЧП
7.	Капітал підприємства	К
8.	Власний капітал	ВК
9.	Позиковий капітал	ПК
10.	Ставка податку на прибуток	СП
11.	Середній відсоток за кредити	СВ
12.	Валова рентабельність активів	BRa
13.	Рентабельність власного капіталу	Rвк
14.	Ефект фінансового важелю	ЕФВ

Застосувавши прийоми імітаційного моделювання для оптимізації структури капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод», було побудовано 8 варіантів структури капіталу з врахуванням критеріїв ефективності вибору оптимальної пропорції між власним і позиковим капіталом (табл. 3.4).

В усіх варіантах структури капіталу передбачена зміна питомої ваги власного і позикового капіталу в структурі капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» на 7,0%. Економічна рентабельність активів, а отже чистий та валовий прибуток підприємства взяті як величини, які розраховано за підсумками за 2012 рік, тобто останнього звітного періоду. Вартість власного капіталу незмінна за умовами моделі, але вартість позикового капіталу зростає. Залучення додаткових позикових коштів спричиняє підвищення відсоткових ставок по кредитах підприємства.

Коефіцієнти, що були обрані критеріями відбору оптимальної моделі структури капіталу підприємства, визначаються залежно змінам співвідношення власного капіталу до позикового капіталу (коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт автономії, рентабельність власного капіталу, середньозважена вартість капіталу та ефект фінансового важелю).

**Державний вищий навчальний заклад
“УКРАЇНЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”**

**State Higher Educational Institution
“UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE”**

На нашу думку, з 8 моделей оптимізації реально варті уваги моделі 3 та 5. Модель 5 максимально наближена до реальної ситуації на підприємстві, а модель 3 відзначається максимальним ефектом фінансового левериджу. При цьому слід відмітити, що дана структура капіталу не забезпечує максимальну ефективність функціонування підприємства хоча і наближена до неї. З цього можна зробити висновок, що структуру капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» намагаються оптимізувати.

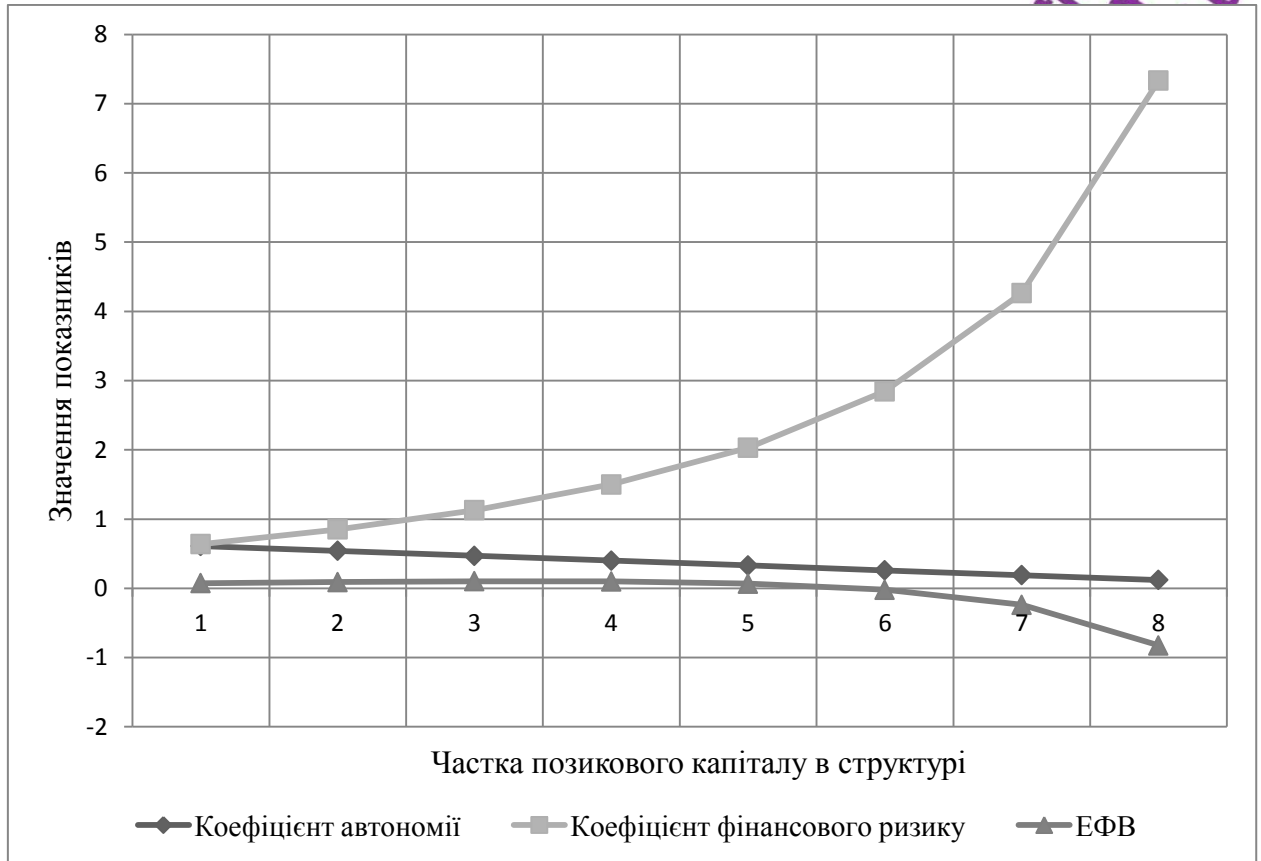
Деталізований аналіз дозволив виявити, що модель 3, коли власний капітал складає 47,0 %, а позиковий – 53,0 %, це саме той варіант, що може бути охарактеризований як оптимальний щодо структури капіталу. Оцінка критеріїв ефективності показала, що за даної структури капіталу, їх значення не є найкращими серед 8 запропонованих моделей. Хоча за інших умов, наприклад в 1 чи 2 моделі, забезпечується кращий коефіцієнт автономії та коефіцієнт фінансування, що забезпечує достатню фінансову стійкість і незалежність, проте дану структуру капіталу не можна назвати оптимальною. Хоча при структурі капіталу, коли позикові кошти переважають власні на 3,0%, зменшується фінансова стійкість підприємства, проте за відповідного контролю й дотримання певної політики підприємство може компенсувати даний мінус структури. Ефект фінансового важелю є максимальним саме за такого співвідношення власних і позикових коштів, що забезпечує максимально ефективне використання позикового капіталу.

Для ілюстрації того, як саме відбувається зміна головних показників критеріїв вибору через зростання частки позикового капіталу у структурі майна підприємства графічно можна представити на рисунку 3.2.

Ефект фінансового важелю в певній точці досягає свого максимуму, а потім спадає й навіть досягає від'ємного значення. Максимум показника досягається в точці за структури капіталу 47,0 % : 53,0 %. Показники фінансової стійкості і незалежності також по мірі зміни частки позикового капіталу за цієї структури капіталу приймають такі значення, що не в повній мірі відповідають прийнятим нормативним, але забезпечують покращення

фінансово-господарського стану підприємства. Тому для забезпечення підтримки фінансової стійкості підприємства за таких умов потрібно дотримуватися жорсткої фінансової політики.

Рисунк 3.2 – Вплив зміни питомої ваги позикового капіталу на показники фінансової стійкості та ЕФВ

На нашу думку, в контексті даного пункту буде доцільним провести кореляційно-регресійний аналіз та визначити силу впливу обраних критеріїв оптимального вибору на структуру капіталу підприємства. В таблиці 3.5 представлені узагальнені результати проведеного аналізу.

Показник R-квадрат, що в нашому випадку коливається в межах від 0,6 до 1,0, свідчить про наявність залежності та тісний зв'язок між обраними показниками та структурою капіталу підприємства.

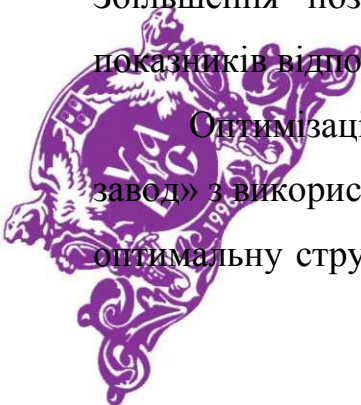
Таблиця 3.5 – Кореляційно-регресійний аналіз показників

Результативна змінна Y	Характеристики рівнянь регресії		
	Питома вага власного капіталу, X ₁	Питома вага позикового капіталу, X ₂	R-квадрат
Коефіцієнт автономії Y ₁	$Y_1 = 0,000 + 0,010 X_1$	$Y_1 = 1,000 - 0,010 X_2$	1,000
Коефіцієнт фінансового ризику Y ₂	$Y_2 = 2,931 - 0,034 X_1$	$Y_2 = 2,131 + 0,034 X_2$	0,900
Рентабельність власного капіталу Y ₃	$Y_3 = 8,375 - 0,072 X_1$	$Y_3 = 1,153 + 0,072 X_2$	0,900
Ефект фінансового важелю Y ₄	$Y_4 = -6,115 + 0,092 X_1$	$Y_4 = 3,053 - 0,092 X_2$	0,600
Середньозважена вартість капіталу Y ₅	$Y_5 = 6,562 - 0,056 X_1$	$Y_5 = 0,973 + 0,056 X_2$	0,970

Залежність між питомою вагою власного капіталу та коефіцієнтом автономії, ефектом фінансового важелю є прямою, це означає, що збільшення власного капіталу на 1,0 % призведе до підвищення зазначених показників відповідно на 0,01 % та 0,09 %. Зв'язок між питомою вагою власного капіталу та коефіцієнтом фінансового ризику, рентабельністю власного капіталу й середньозваженою вартістю капіталу є непрямою. Збільшення власного капіталу на 1,0 % призведе до зниження цих показників відповідно на 0,03 %, 0,07 % та 0,06 %.

Аналогічно можна проаналізувати частку позикового капіталу. Залежність між питомою вагою позикового капіталу та коефіцієнтом фінансового ризику, рентабельністю власного капіталу й середньозваженою вартістю капіталу є прямою, це означає, що збільшення власного капіталу на 1,0 % призведе до підвищення зазначених показників відповідно на 0,03 %, 0,07 % та 0,06 %. Зв'язок між питомою вагою позикового капіталу та коефіцієнтом автономії, ефектом фінансового важелю є непрямою. Збільшення позикового капіталу на 1,0 % призведе до зниження цих показників відповідно на 0,01 % та 0,09 %.

Оптимізація структури капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» з використанням імітаційного моделювання дозволила визначити нову оптимальну структуру капіталу, яка забезпечить максимізацію ефективності

використання капіталу підприємства та покращить його фінансовий стан за певних умов функціонування. Проведений кореляційно-регресійний аналіз дозволив виявити тісний взаємозв'язок між обраними показниками, що ще раз доводить правильність обрання критеріїв оптимальної оцінки для вибору структури капіталу. Також регресія виявила ті показники, які мають найбільший вплив на власний і позиковий та їх співвідношення й в подальшому потребують особливої уваги з боку фінансових менеджерів підприємства та мають бути скориговані в першу чергу.

Державний вищий навчальний заклад
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

State Higher Educational Institution
“UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE”

РОЗДІЛ 4. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НА ПУБЛІЧНОМУ АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВІ «ПОЛТАВСЬКИЙ ТУРБОМЕХАНІЧНИЙ ЗАВОД»

4.1. Система управління охороною праці на підприємстві

Згідно з Законом України «Про охорону праці» [59] роботодавець зобов'язаний створювати у кожному структурному підрозділі та на робочому місці умови праці відповідно до вимог нормативних актів, а також забезпечувати дотримання прав працівників, гарантованих законодавством про охорону праці.

Із цією метою на публічне акціонерне товариство «Полтавський турбомеханічний завод» створена служба охорони праці, яка забезпечує ефективне функціонування системи управління охороною праці Товариства.

Метою служби охорони праці є забезпечення виконання правових організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних і лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням і аваріям у процесі праці.

У ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» відповідно до «Типового положення про службу охорони праці» з врахуванням специфіки виробництва та видів діяльності та чисельності працівників розроблено власне «Положення про службу охорони праці» (додаток Д).

Відповідно до «Положення про службу охорони праці ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»» служба охорони праці Товариства підпорядковується безпосередньо Голові правління.

Дослідимо діяльність служби охорони праці підприємства, визначивши її чисельність і склад і зіставимо її з фактичною кількістю. Розрахунки будемо проводити відповідно до «Типового положення про службу охорони праці». Згідно з ним, чисельність служби охорони праці на підприємстві з

кількістю працюючих понад 500 чоловік визначається за формулою (4.1):

$$M = 2 + \frac{P_c \times K_v}{\Phi}, \quad (4.1)$$

де P_c - середня чисельність працюючих на підприємстві;

Φ – ефективний річний фонд робочого часу спеціаліста з охорони праці, що дорівнює 1820 годинам, який враховує втрату робочого часу на можливі хвороби, відпустку тощо;

K_v – коефіцієнт, що враховує шкідливість та небезпечність виробництва, що розраховується за формулою (4.2):

$$K_v = 1 + \frac{P_v + P_a}{P_c}, \quad (4.2)$$

де P_v - чисельність працюючих зі шкідливими речовинами незалежно від рівня їх концентрації;

P_a – чисельність працюючих на роботах підвищеної небезпеки (що підлягають щорічній атестації з охорони праці).

Статистичні дані, необхідні для розрахунку чисельності служби наведено у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1 – Статистичні дані, необхідні для розрахунку чисельності служби охорони праці на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»

№ з.п.	Статистичні дані	Чисельність осіб
1	Середньоспискова чисельність працюючих на підприємстві	1203
2	Чисельність працюючих зі шкідливими речовинами незалежно від рівня їх концентрації	286
3	Чисельність працюючих на роботах підвищеної небезпеки (що підлягають щорічній атестації з охорони праці)	72

Фактично служба охорони праці Товариства налічує 6 осіб. Проведемо розрахунок чисельності служби охорони праці необхідної на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод», використовуючи вищенаведені формули (4.1) і (4.2):

$$K_v = 1 + \frac{286 + 72}{1203} = 1,3$$

Отже, значення коефіцієнту, що враховує шкідливість та небезпечність виробництва склало 1,3.

Знайдемо нормативну кількість працівників служби охорони праці:

$$M = 2 + \frac{1203 \times 1,3}{1820} = 3$$

Отже, в результаті проведених розрахунків можемо зробити висновок, що фактична кількість працівників служби охорони праці відповідає нормативній, що є першим кроком до ефективного функціонування системи управління охороною праці заводу.

Для більш ґрунтовного аналізу стану системи управління охороною праці проведемо аудит відповідності наявного переліку нормативно-правових актів ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» з охорони праці та безпеки життєдіяльності існуючим вимогам. Нормативно-правова база з питань охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях наведена в додатку Е.

Для цього, спочатку проаналізуємо наявність нормативно-правових актів з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності на Товаристві. Результати проведеної перевірки наведемо у додатку Ж.

У результаті проведеного аудиту бачимо, що на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» наявний повний перелік нормативно-законодавчих актів з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності: закони, типові положення, переліки, а також розроблені і використовуються внутрішні документи з цього питання: накази, положення, журнали тощо. Це говорить про відповідність системи управління охороною праці юридичним вимогам і

про наявність усіх можливостей для її законного функціонування.

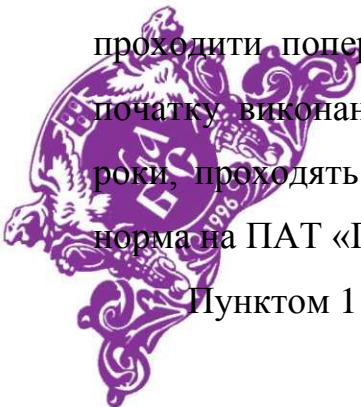
Після з'ясування питання наявності нормативно-правових актів та документів з охорони праці Товариства, необхідно проаналізувати, чи виконуються їх положення на практиці. Результати перевірки занесемо у таблицю 4.2

Таблиця 4.2 – Аналіз виконання положень нормативно-правових актів та документів з охорони праці на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»

№ з.п.	Назва діючого в установі (організації) нормативного документу	Розділ, пункт, інформація, на яку йдеться посилання	Відповідність нормативним положенням
1	Типове положення про навчання з питань охорони праці	2.2. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці посадових осіб і спеціалістів	Так, виконується
2	Типове положення про службу охорони праці	1. Загальні положення	Так, виконується
3	Закон України «Про охорону праці»:		
	Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій	Стаття 17 Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій 1 Загальні положення	Так, виконується
	Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці	Стаття 18 Навчання з питань охорони праці	Так, виконується

У підпункті 2.2 «Навчання і перевірка знань з питань охорони праці посадових осіб і спеціалістів» «Типового положення про навчання з питань охорони праці», зазначено, що посадові особи і спеціалісти відповідно до ДНАОП 0.00-8.01-93 «Перелік посад посадових осіб, які зобов'язані проходити попередню і періодичну перевірку знань з охорони праці», до початку виконання своїх обов'язків, а також періодично, один раз на три роки, проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці. Дана норма на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» виконується.

Пунктом 1 «Загальні положення» «Типового положення про службу

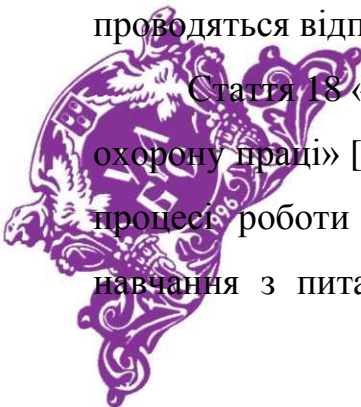
охорони праці» передбачена розробка Положення про службу охорони праці з урахуванням специфіки виробництва та видів діяльності, чисельності працівників. Норма цього положення на досліджуваному Товаристві виконана, положення створене. Воно визначає структуру служби охорони праці, її чисельність, основні завдання, функції та права працівників заводу.

Крім цього, на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» служба охорони праці на чолі з її директором підпорядковується Голові правління, що говорить про виконання норми, зазначеної у пункті 1 «Загальні положення» «Типового положення про охорону праці», а саме у підпункті 1.3.

Стаття 17 Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій Закону України «Про охорону праці» [59] визначає, що роботодавець зобов'язаний за свої кошти забезпечити фінансування та організувати проведення попереднього (під час прийняття на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року. Крім цього, ця норма міститься у пункті 1 «Загальні положення» «Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій», обов'язкові попередній (під час прийняття на роботу) і періодичні (протягом трудової діяльності) медичні огляди проводяться для працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, та щорічно для осіб віком до 21 року.

На ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» такі медичні огляди проводяться відповідно до зазначених норм.

Стаття 18 «Навчання з питань охорони праці» Закону України «Про охорону праці» [59] визначає, що працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи повинні проходити за рахунок роботодавця інструктаж, навчання з питань охорони праці, з надання першої медичної допомоги

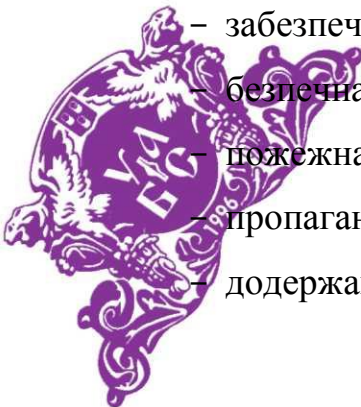
потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки у разі виникнення аварії. Разом з тим, у пункті б «Організація проведення інструктажів з питань охорони праці» Типового положення «Про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці» зазначено, що працівники, під час прийняття на роботу та періодично, повинні проходити на підприємстві інструктажі з питань охорони праці, надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також з правил поведінки та дій при виникненні аварійних ситуацій, пожеж і стихійних лих. На ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» інструктажі проводяться відповідно до вищезазначених вимог.

Отже, проведений аудит говорить про те, що у ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» наявний повний перелік нормативно-правових актів та документів з охорони праці і їх положення виконуються, що говорить про відповідність функціонування системи управління охороною праці існуючим законодавчим вимогам і забезпечує юридичну захищеність працівників з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Оцінюючи ефективність діяльності служби охорони праці у ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» потрібно перерахувати витрати, пов'язані з охороною праці, які наведені в додатку И. На основі отриманих результатів бачимо, що підприємство здійснює достатню кількість витрат на охорону праці і вони є доцільними.

Для узагальнення стану системи управління охороною праці у ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» нами складено Акт перевірки стану охорони праці, наведений у додатку Л. Даний акт містить такі розділи:

- організаційні заходи;
- забезпечення безпечного проведення виробничого процесу;
- безпечна експлуатація електрообладнання;
- пожежна безпека;
- пропаганда знань з охорони праці;
- додержання трудового законодавства;

– громадський контроль.

Крім цього, кожний розділ містить підрозділи, виконання яких було оцінено нами за п'ятибальною шкалою: 1 - невиконання вимог; 5 - повне виконання. Так, Товариство отримало 173 із можливих 180 балів. Це говорить про відмінний стан організації системи управління охороною праці Товариства.

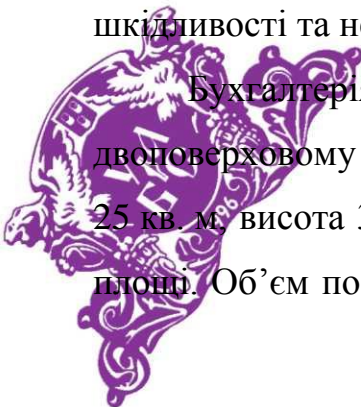
Важливим також є питання громадського контролю. Відзначимо, що у ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» він ефективно здійснюється через постійний контроль профспілок за станом охорони праці та безпеки життєдіяльності

Отже, на основі проведеного комплексного аналізу системи управління охороною праці ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод», бачимо, що вона функціонує доволі ефективно: побудована та діє відповідно до законодавчих вимог: забезпечується дотримання прав працівників, гарантованих законодавством про охорону праці.

4.2 Аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці у відділі бухгалтерії публічного акціонерного товариства «Полтавський турбомеханічний завод»

Відповідно до ч. 1 ст. 13 Закону України «Про охорону праці» роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до чинних нормативно-правових актів. Щоб з'ясувати відповідність цим вимогам умов праці у відділі бухгалтерії проведемо атестацію робочих місць за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища.

Бухгалтерія ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» знаходиться в двоповерховому будинку, на першому поверсі. Загальна площа бухгалтерії 25 кв. м, висота 3,3 м. На одного працюючого припадає в середньому 5 кв. м площі. Об'єм помешкання на одного працюючого 16,5 куб. м, що відповідає

нормам Держстандарту (площа виробничого помешкання на одного працюючого 4,5 кв. м, обсяг виробничого помешкання на одного працюючого 15 куб. м). Інтер'єр бухгалтерії оформлений у світлих тонах: стіни білі, шумопоглинаючі пластикові панелі, підлога - паркет світло-коричневого кольору, вікна - жалюзі білого кольору, двері і бар'єри пофарбовані у білий колір, офісна меблі - чорного кольору. Все це створює оптимальні умови для ефективної праці робітників відділу бухгалтерії.

Санітарно-гігієнічні умови у відділі бухгалтерії відповідають встановленим нормам: відсутні які-небудь токсичні і пожежно-небезпечні речовини і матеріали.

Працівники бухгалтерії постійно мають справу з БОМ і ПЕОМ. Тому важливо оцінити їх вплив на здоров'я працівників і проаналізувати виконання заходів, що запобігають їх негативному впливу.

Одним з найбільш використовуваних у бухгалтерії приладів є комп'ютер. До шкідливих випромінювань комп'ютера належать низькочастотні електромагнітні поля та іонізуюче (рентгенівське) випромінювання моніторів на електронно-променевих трубках. Тому приміщення бухгалтерії обладнане системами опалення та витяжною вентиляцією. Робота на комп'ютері належить до зорово-напружених. Це значить, що страждають передусім очі. Однією з причин швидкої зорової втомлюваності - низький рівень освітлювання робочого місця. Ще однією небезпекою є статичність пози. Саме тому бухгалтерії Товариства для тих, хто працює за комп'ютером пропонуємо встановити 5 хвилинні перерви кожні 2 години.

Ще одним пристроєм, що впливає на організм працівників бухгалтерії є принтер, вся робота з яким зводиться до вмикання та вимикання, додавання паперу та вилучення відбитків. Поряд з цим, він є складним електроприладом, тому, працюючи з ним, належить виконувати стандартні вимоги пожежо- та електробезпеки.

Використовуваний в лазерних принтерах тонер може подразнювати

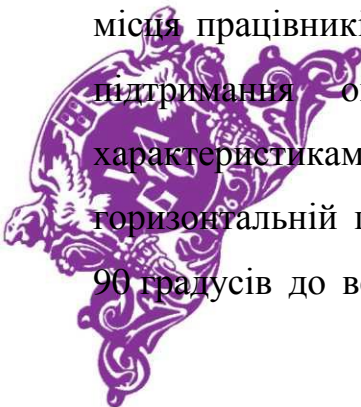
слизові оболонки й шкіру, містити канцерогенні речовини. При вдиханні цей порошок може призвести до нещасних випадків або спричинити захворювання. Тому слід обережно поводитися з відпрацьованими картриджами, не розбирати їх самостійно. Застосований у лазерних принтерах лазерний промінь, невидимий людиною, попадаючи на сітківку ока, може завдати непоправної шкоди зору. Крім цього, працюючі лазерні принтери дуже впливають на якість повітря в приміщенні – підвищується вміст озону, оксидів азоту і вуглецю. Саме тому у бухгалтерії ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» дбають про вентиляцію та регулярно провітрюють, роблять вологе прибирання приміщення.

У відділі бухгалтерії часто користуються мобільним телефоном. Слід пам'ятати, що вони є більш небезпечними, ніж стаціонарні, оскільки вони джерело високочастотного електромагнітного випромінювання. При користуванні мобільними телефонами в бухгалтерії пропонуємо взяти до уваги такі рекомендації:

- тривалість розмови не має перевищувати 3 хв.;
- перерва між розмовами – не менше 15 хв.;
- використання гарнітури «вільні руки», спілкування за допомогою SMS багаторазово знижують вплив випромінювання від мобільного телефону.

Також пропонуємо для збільшення вмісту кисню у повітрі у відділі бухгалтерії та підтримки гарного настрою працівників збільшити кількість зелених рослин.

Необхідно також відзначити, що у бухгалтерії ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» виконуються вимоги щодо організації робочого місця працівників. Конструкція робочого місця користувача ПК забезпечує підтримання оптимальної робочої пози з такими ергономічними характеристиками: ступні ніг – на підлозі або на підставці для ніг; стегна - в горизонтальній площині; передпліччя – вертикально; лікті - під кутом 70–90 градусів до вертикальної площини; зап'ястя зігнуті під кутом не більше

20 градусів відносно горизонтальної площини, нахил голови – 15-20 градусів відносно вертикальної площини.

Отже, у результаті проведеного аналізу небезпечних і шкідливих факторів умов праці у відділі бухгалтерії підприємства, бачимо що у ньому створені і постійно підтримуються оптимальні умови праці, які дозволяють зберігати фізичне і психічне здоров'я працівників і підтримувати їх працездатність на високому рівні.

4.3 Безпека в надзвичайних ситуаціях підприємства

Одним із головних аспектів безпеки в надзвичайних ситуаціях є пожежна безпека - стан об'єкта, при якому з регламентованою ймовірністю виключається можливість виникнення та розвитку пожежі і впливу на людей її небезпечних факторів, а також забезпечується захист матеріальних цінностей. Забезпечення пожежної безпеки є одним з першочергових завдань керівників будь-якого підприємства.

Проведемо оцінку стану пожежної безпеки в бухгалтерії ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод». Пожежа в бухгалтерії може виникнути внаслідок причин як неелектричного, так і електричного характеру більшої можливості, це може бути: коротке замикання, перевантаження, іскріння від порушення ізоляції, що призводить до нагрівання провідників до температури запалення ізоляції; незадовільні контакти в місцях з'єднання проводів і їх сильне нагрівання внаслідок великого перехідного опору при протіканні електроструму; іскріння в електричних апаратах і машинах, а також іскріння в результаті електричних розрядів; зіпсованість в обмотках електромашин при відсутності належного захисту. Причини неелектричного характеру: халатне і необережне поводження з вогнем - паління, залишення без нагляду нагрівальних приладів.

Основними заходами, що застосовуються для протипожежного захисту

відділу бухгалтерії Товариства є:

- навчання службовців правилам пожежної безпеки, організація пожежної охорони, проведення бесід, лекцій, поширення необхідних інструкцій;
- правильна експлуатація систем опалення, вентиляції і кондиціонування повітря, електроустаткування, утримання в чистоті помешкання бухгалтерії;
- заборона паління у невстановлених місцях, обмеження застосування відкритого вогню.

Для аналізу стану пожежної безпеки відділу бухгалтерії необхідно визначити клас її вогнестійкості та категорію пожежної небезпеки. Будинок, у якому розташована бухгалтерія відноситься до категорії пожежної небезпеки «Д». Визначення категорії має важливе практичне значення, тому що від цього залежать конструктивно-планувальні рішення будинку, вибір устаткування. Будинок складається з різноманітних будівельних конструкцій, що володіють разом особистими межами поширення вогню. Спроможність будинку в цілому протистояти руйнації в умовах пожежі характеризується ступенем вогнестійкості (2-ступінь вогнестійкості нашого будинку).

У ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» розроблена інструкція про заходи пожежної безпеки також розроблена і вивішена у коридорі поряд з відділом бухгалтерії схема евакуації людей у випадку пожежі, наведена у додатку К, створено пожежно-технічну комісію.

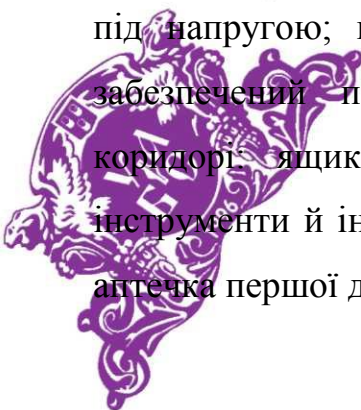
Евакуаційні шляхи й виходи у бухгалтерії утримуються вільними, нічим не загорожені й у випадку виникнення пожежі забезпечать безпеку під час евакуації людей, ведуть у коридор, на сходовий майданчик назовні. Двері евакуаційних виходів замикаються лише на внутрішні, що легко відчиняються. Шляхи евакуації, що не мають природного освітлення, постійно освітлені електричним світлом (при наявності людей). Електрошафи, розташовані в коридорі і фойє, закриті. Устрій і прокладка мереж аварійного та евакуаційного освітлення виконане відповідно до вимог

будівельних норм, все електроустаткування заземлене. Для підтримки устроїв захисту від блискавок в справному стані, проводиться ревізія цих устроїв щорічно.

Системи вентиляції та кондиціонування повітря також відповідають протипожежним вимогам будівельних норм. Лінії харчування до кожного кондиціонера забезпечені автономним устроєм електричного захисту, незалежно від наявності захисту на загальній лінії. Зовнішній простір і стіна будинку навколо кондиціонерів розчищені від дерев і інших предметів у радіусі не менше 1,5 м. Апарати також захищені зверху козирками, що виступають за зовнішні габарити кондиціонера не менше ніж на 0,15 м. У бухгалтерії і у всьому будинку встановлена охоронно-пожежна і тривожна сигналізація. Всі установки знаходяться в поладженому стані й утримуються в постійній готовності для виконання поставлених перед ними задач.

У коридорі поряд із бухгалтерією проведений внутрішній протипожежний водопровід: пожежний кран установлений так, що він не заважає евакуації людей. Пожежний кран укомплектований пожежним рукавом, стовбуром і важелем для полегшення відкривання вентиля. Пожежний кран розміщується в умонтованій шафці, що має отвір для провітрювання і пристосованого для опломбування і візуальний огляд без його відкривання. Також коридор поряд з бухгалтерією обладнаний переносними вогнегасниками, які розташовані прямо на стіні за допомогою кронштейнів. Вогнегасники двох типів: ОУ-3 - вуглекислотний, призначений для гасіння невеличких осередків пожеж різноманітних палих речовин, що походять із твердих матеріалів, а також електроустановок, що знаходяться під напругою; порошковий ОП-55 для класів А, В, С. Будинок також забезпечений первинними засобами пожежогасіння, розташованими у коридорі: ящик із піском, пожежне цебро, совкові лопати, пожежні інструменти й ін. У самому приміщенні відділу бухгалтерії наявна медична аптечка першої допомоги.

Отже, у бухгалтерії ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» створені і підтримуються всі умови для пожежної безпеки: дотримано основні вимоги приміщення щодо пожежної безпеки, створені заходи попередження виникнення пожежі та обмеження поширення вогню, щодо успішної евакуації людей і матеріальних цінностей.

У результаті проведеного аудиту і аналізу, можна стверджувати, що система управління охороною праці ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» створена відповідно до законодавчих вимог і ефективно функціонує, підтримуючи стан охорони праці та безпеки життєдіяльності на високому рівні.

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНЬСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

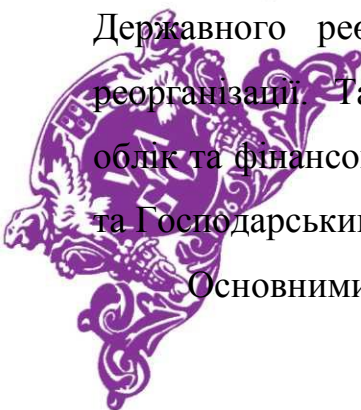
ВИСНОВКИ

Капітал - одна з найбільш використовуваних економічних категорій. Він є базою створення і розвитку підприємства й у процесі функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу. Будь-яка організація, що веде виробничу чи іншу комерційну діяльність повинна мати визначений капітал, що представляє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності. Тому питання пов'язані з капіталом є завжди актуальними. Для кращого розуміння сутності капіталу та його ролі у діяльності підприємства, наведемо різні точки зору щодо його визначення.

З однієї сторони, капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів. При цьому характеризується напрямком вкладення засобів. З іншого боку, якщо розглядати джерела фінансування, можна відзначити, що капітал – це можливість і сукупність форм мобілізації фінансових ресурсів для одержання прибутку. Отже, власний капітал - це сукупність власних фінансових ресурсів підприємства, відображена в першому розділі пасиву бухгалтерського балансу, і належать йому на правах власності, господарського ведення та повного розпорядження. Наведене визначення власного капіталу не єдине, але найбільш повне.

Бухгалтерський облік власного капіталу починається з моменту реєстрації підприємства в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України і припиняється в день вибуття підприємства з Державного реєстру в результаті завершення діяльності, банкрутства, реорганізації. Та регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», Законом України «Про акціонерні товариства» та Господарським Кодексом України.

Основними документами для обліку формування статей власного

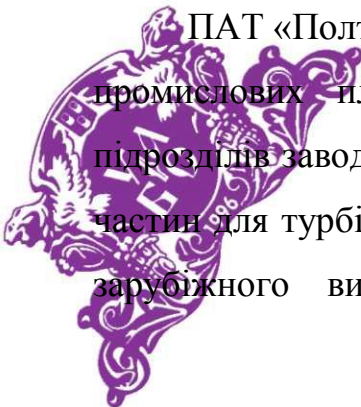
капіталу, в першу чергу, є:

- для неоплаченого капіталу, пайового капіталу: статут, довідки бухгалтерії, видаткові та прибуткові касові ордери, протоколи зборів акціонерів (засновників), установчі договори, накладні, акти оприбуткування, накази тощо;
- для додаткового капіталу: акти приймання-передачі основних засобів, довідки, бухгалтерії, накладні, виписки банку, накази, установчі договори, протоколи зборів акціонерів та учасників, акти переоцінок необоротних активів тощо;
- для вилученого капіталу: реєстр акціонерів, видаткові та прибуткові касові ордери, платіжні доручення, виписки банку, довідки бухгалтерії тощо;
- для резервного капіталу: довідок бухгалтерії, виписки банку, накази, установчі договори, рішення зборів учасників.

Управління власного капіталом підприємства повинно передбачати аналіз структури капіталу підприємства у поточному періоді, а також її оптимізацію його структури за результатами аналізу. Аналізуючи структуру капіталу, насамперед, визначають зміни за період дослідження, дають їм обґрунтовану оцінку з позиції інвесторів та підприємства, визначають основні фактори, які впливають на зміни складу і структури капіталу, а також розраховують низку показників, що характеризують власний капітал та фінансову стійкість підприємства.

Слід зазначити, що вибір критерію оптимізації поєднання власного та позикового капіталу у складі загальної суми капіталу підприємства є основними передумовами прийняття ефективних управлінських рішень.

ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод розташований на двох промислових площадках, загальною площею 26.9 га. До структурних підрозділів заводу входять чотири основних цехи по виготовленню запасних частин для турбінного устаткування теплових електростанцій вітчизняного і зарубіжного виробництва, а також виробництво серійної продукції.

Підприємство має допоміжні виробництва: ливарне, ковальсько-пресове, інструментальне, деревообробне, термічні і гальванічні відділення, склад готової продукції. Зареєстрований статутний капітал на кінець 2012 року становив 1 470,4 тис. грн., а власний капітал 111 178 тис.грн. Статутний фонд поділено на 147 037 010 простих іменних акцій, номінальною вартістю 0,01 грн. Нерозподілений прибуток на кінець 2012 року складав 100 654 тис. грн. Чистий прибуток за 2012 рік склав 19 036 тис. грн. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу – 1203 особи.

ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» впевнено нарощує виробничі потужності та підвищує ефективність свого функціонування. Про що свідчить зменшення витрат на 1,00 грн. реалізованої продукції в середньому на 5,2% протягом та зростання фондівіддачі на 1,89 грн. Спостерігається також збільшення показника абсолютної ліквідності, та фінансування. Коефіцієнт автономії (платоспроможності) зменшився і має значення нижче за нормативне. Рентабельність власного капіталу складає 31,9%, що свідчить про високу дохідність власного капіталу і доцільність вкладання коштів власниками підприємства. Єдиним негативним фактором діяльності аналізованого підприємства є значний позиковий капітал, що становить більше половини розміру його загального капіталу.

Облік власного капіталу на ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» організовано традиційно й відповідає нормам чинного законодавства. Відсутність залишків по статті «Додатковий капітал» свідчить про те, що підприємство не отримує доходу від розміщення власних акцій та не має інших активів, які відносяться до даної статті. Також ведення обліку власного капіталу на підприємстві потребує підвищення контролю за обліком власного та вартістю статутного капіталу, оскільки інвентаризація власного капіталу та переоцінка основних засобів останнього разу проводилась в 2010 році.

На підприємстві відображення власного капіталу у фінансовій звітності

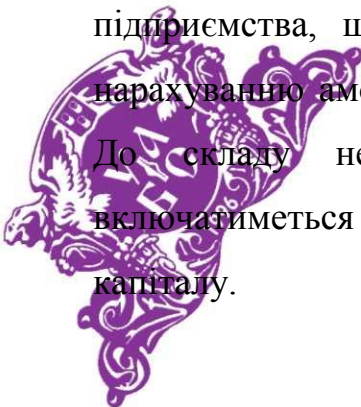
відповідає нормам чинного законодавства. При складанні звіту про власний капітал ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» до 07.02.2012 р. керувалося П(С)БО 5 «Звіт про власний капітал», яким визначено його зміст та форму, а також загальні вимоги до розкриття інформації щодо змін у власному капіталі, а також П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 2 «Баланс», в яких наводиться визначення більшості елементів капіталу.

Товариство на достатньому рівні володіє власним капіталом. Основну частку в структурі власного капіталу займає нерозподілений прибуток, а в структурі загального капіталу товариства позиковий капітал, який було залучено для фінансування своєї діяльності та використовує їх досить ефективно. Прибуток на 1,00 грн. реалізованої продукції зростає протягом всього аналізованого періоду, а також збільшується ефективність використання капіталу.

Величина статутного та резервного капіталу залишаються незмінними протягом всього аналізованого періоду, але у відсотковому значенні відбулося зменшення. Показники власний капітал та власний оборотний капітал незначно, але зростають.

Щодо удосконалень ведення обліку власного капіталу, то нами було сформовано методику, яка посилює інформативність обліку, контроль ефективного використання власного капіталу та швидкість прийняття управлінських рішень. Було запропоновано перебільшення сум попередніх дооцінок над сумою минулих уцінок залишкової вартості об'єкта основних засобів відносити до складу нерозподіленого прибутку не тільки при вибутті об'єкта основних засобів в результаті продажу чи ліквідації, а й, на розсуд підприємства, щомісяця (щокварталу, раз на рік) у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації з паралельним зменшенням додаткового капіталу.

До складу нерозподіленого прибутку за вибуття цього об'єкта включатиметься залишок дооцінок, який входить до складу додаткового капіталу.

Організація облікових робіт у процесі первинного нагромадження інформації щодо елементів капіталу в умовах автоматизації управління підприємством забезпечить правильність і достовірність формування інформації для подальшого її групування і узагальнення. Побудова внутрішньої звітності, крім того, дасть змогу удосконалити наявний документообіг на підприємстві, оптимізувати показники діяльності окремих підрозділів та підприємства загалом і таким чином підвищити прибуток. Тому внутрішня звітність є важливим джерелом якісної економічної інформації для керівників підприємств у визначенні засобів для досягнення більш високих результатів діяльності.

А оптимізація структури капіталу ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» з використанням імітаційного моделювання дозволила визначити нову оптимальну структуру капіталу, яка забезпечить максимізацію ефективності використання капіталу підприємства та покращить його фінансовий стан за певних умов функціонування. Проведений кореляційно-регресійний аналіз дозволив виявити тісний взаємозв'язок між обраними показниками, що ще раз доводить правильність обрання критеріїв оптимальної оцінки для вибору структури капіталу. Також регресія виявила ті показники, які мають найбільший вплив на власний і позиковий та їх співвідношення й в подальшому потребують особливої уваги з боку фінансових менеджерів підприємства та мають бути скориговані в першу чергу.

Також нами було проведено комплексний аналіз системи управління охороною праці ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод», у результаті якого бачимо, що вона функціонує доволі ефективно: побудована та діє відповідно до законодавчих вимог, забезпечується дотримання прав працівників, гарантованих законодавством про охорону праці. Провівши аналіз санітарно-гігієнічного забезпечення умов праці можна стверджувати, що вони є оптимальними та забезпечують не лише здоров'я працюючих, а й створюють передумови для підтримання високого рівня працездатності. Загалом, у бухгалтерії підприємства створені і підтримуються всі умови для

пожежної безпеки: дотримано основні вимоги приміщення щодо пожежної безпеки, створені заходи попередження виникнення пожежі та обмеження поширення вогню, щодо успішної евакуації людей і матеріальних цінностей. Резюмуючи вище наведене можна зазначити, що в результаті проведеного аналізу ми переконалися, в тому що організація умов праці на робочому місці – складний і багатоаспектний процес. На сучасних підприємствах цьому питанню приділяється все більша увага керівників.

Державний вищий навчальний заклад
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

State Higher School of Banking Affairs
“UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING AFFAIRS
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE”

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрютина, М. С. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия [Текст] : учебно-практическое пособие / М. С. Абрютина, А. В. Грачев. – 2-е изд., испр. – М. : Дело и Сервис, 2000. – 256 с. – ISBN 58018-0037-9.
2. Анисимова, Г. С. Вплив структури капіталу на фінансово – економічний стан промислового підприємства [Електронний ресурс] / Г. С. Анисимова. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evd/2010_1/15.pdf. – Національна бібліотека України імені Вернадського.
3. Афанасьев, А. А. Управление структурой капитала [Текст] / А. А. Афанасьев, С. А. Кравченко // Экономика. Финансы. Право. – 2003. – № 1. – С. 25-28.
4. Баліцька, В. В. Організаційно-функціональний механізм впливу на формування капіталу підприємств [Текст] / В. В. Баліцька // Фондовый рынок. – 2008. – № 43. – С. 24-34.
5. Баліцька, В. В. Структурування капіталу підприємств та оцінка ефективності його використання [Текст] / В. В. Баліцька // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 6. – С. 56-62.
6. Бланк, И. А. Управление использованием капитала [Текст] / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр : Эльга, 2000. – 656 с. – ISBN 966-521-257-5.
7. Бондаренко, Т. В. Класифікаційні ознаки власного капіталу у розкритті його значимості з погляду виробничого підприємства [Електронний ресурс] / Т. В. Бондаренко. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_11/105.pdf. – Національна бібліотека України імені Вернадського.
8. Бондарчук, А. В. Економічна сутність капіталу [Електронний ресурс] / А. В. Бондарчук. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portl/Soc_

Gum/Oif_pk/2009_4/24_Bodn.pdf. – Національна бібліотека України імені Вернадського.

9. Бобяк, А. П. Власний капітал підприємства, як економічна категорія, та його облік [Текст] / А. П. Бобяк // Міжнародний збірник наукових праць. – 2005. – Вип. 1 (19). – С. 55-58
10. Бутинець, Ю. Ф. Облік власного капіталу за національними стандартами [Електронний ресурс] / Ю. Ф. Бутинець. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portl/chem_biol/nvnltu/14_8/567_89.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.
11. Бухгалтерський облік в Україні [Текст] : навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, Нац. Ун-т «Львівська політехніка» ; ред. Р. Л. Хом'як. – 7-е вид., доп. і перероб. – Львів : Інтелект-Захід, 2008. – 1224 с. – ISBN 978-966-7597-71-9.
12. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні [Текст] : навч.-практ. посібник / за ред. С. Ф. Голова. – Дніпропетровськ, 2000. – 768 с. – ISBN 966-683-033-9.
13. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] / [Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович, Н. М. Малюга та ін.] ; под ред. проф. Ф. Ф. Бутиця. – Житомир : ПП «Рута», 2006. – 832 с. – ISBN 978-966-7597-71-9.
14. Варічева, Р. В. Власний капітал: функціональний підхід до трактування сутності, напрями класифікації у вітчизняній та зарубіжній практиці [Текст] / Р. В. Варічева // Міжнародний збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 2 (17). – С. 39.
15. Вівчар, О. Й. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства [Електронний ресурс] / О. Й. Вівчар, В. М. Саварин. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portl/chem_biol/nvnltu/19_5/146_Wiwczr_19_5.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.
16. Гаврик, Є.О. Охорона праці [Текст] : навч.посіб. / Є. О. Гаврик. – К. : Ельга ; Ніка-Центр, 2003. – 255 с. – ISBN 9-3078-994-7.

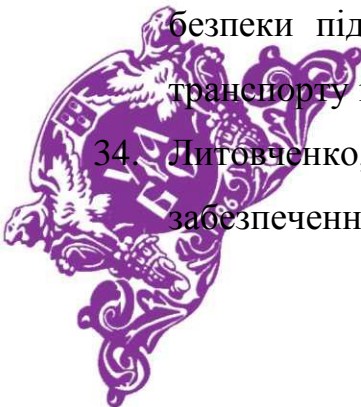

17. Голов, С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами [Текст] / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К. : Лібра, 2004. – 878 с. – ISBN 2-3478-975-8.
18. Головач, В. В. Власний капітал – що має знати користувач звітності про підприємство [Текст] / В. В. Головач // Економіка. Фінанси. Право. – 2005. – № 12. – С.9-12.
19. Господарський кодекс [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zkon1.rd.gov.u/lws/show/436-45>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
20. ГОСТ 12.0.002–80 ССБТ. Основные понятия. Термины и определения [Електронний ресурс] : Система стандартов безопасности труда. – Режим доступу: <http://vsegost.com/Ctlog/23/23141.shtml>. – Библиотека ГОСТов.
21. ГОСТ 12.2.032–78 ССБТ. Рабочее место при выполнении работ стоя. Общие эргономические требования [Електронний ресурс]: Система стандартов безопасности труда. – Режим доступу: <http://vsegost.com/Ctlog/31/31970.shtml>. – Библиотека ГОСТов.
22. ГОСТ 12.4.009–83 ССБТ. Пожарная техника для защиты объектов. Основные виды. Размещение и обслуживание [Електронний ресурс]: Система стандартов безопасности труда. – <http://vsegost.com/Ctlog/52/5207.shtml>. – Библиотека ГОСТов.
23. Грабова, Н. М. Теорія бухгалтерського обліку [Текст] : підручник / Н. М. Грабова. – К. : А.С.К., 2005. – ISBN 986-680-091-0.
24. Дранко, О. Управление капиталом [Текст] / О. Дранко // Финансовая газета, 2003. – № 42. – С.4-8.
25. Замула, І. В. Облік і контроль операцій з охорони навколишнього середовища [Текст] / І. В. Замула // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 2 – С. 4-8.

26. Зборовська, Ю. О. Капітал підприємства : теоретичні аспекти визначення капіталу [Текст] / Ю. О. Зборовська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 7. – С. 35-39.
27. Коваленко, Л. О. Фінансовий менеджмент [Текст] : підручник / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – К. : Знання, 2005. – 485 с. – ISBN 978-966-346-8.
28. Ковальчук, Н. О. Основні аспекти аналізу та управління структурою капіталу підприємства [Електронний ресурс] / Н. О. Ковальчук, Т. І. Репужинська. – Режим доступу : [http://www.nbu.gov.ua/portl/Soc_Gum/Nvbdf/2009_4/4\(17\)_2009_ricles/4\(17\)_2009_ricles_7/4\(17\)_2009_ricles_7_kovlchuk.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portl/Soc_Gum/Nvbdf/2009_4/4(17)_2009_ricles/4(17)_2009_ricles_7/4(17)_2009_ricles_7_kovlchuk.pdf). – Національна бібліотека імені Вернадського.
29. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rd.gov.ua>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
30. Козяр -Якубів, С. О. Економічна сутність та історичні аспекти власного капіталу [Електронний ресурс] / С. О. Козяр-Якубів – Режим доступу : http://rchive.nbu.gov.ua/portl/soc_gum/nvnu_emb/2012_169_2/12kso.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.
31. Кондраков, Н. П. Бухгалтерський учет [Текст] : учебник / Н. П. Кондраков. – К., Экспо, 1998 г. – ISBN 966-683-021-8.
32. Коркушко, О. Н. Обліковий аспект аналізу власного капіталу [Електронний ресурс] / О. Н. Коркушко. – 2010. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portl/soc_gum/Ekonk/2010_30/058_korkushko.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.
33. Латишева, І. Л. Вплив структури капіталу на забезпечення економічної безпеки підприємства [Текст] / І. Л. Латишева // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 130-134.
34. Литовченко, О. Ю. Оптимізація структури капіталу як складова стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства [Текст] /

О. Ю. Литовченко, С. А. Макуха // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 134-136.

35. Ловінська, Л. Г. Бухгалтерський облік [Текст] : підручник / Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко. – К. : КНЕУ, 2002. – 370 с. – ISBN 276-976-276-393-9.
36. Маркович, В.М. Функціонування підприємницького капіталу [Текст] / В. М. Маркович // Вісник НБУ. – 2001.– №5. – С. 7-15.
37. Мельник, М. І. Факторний підхід до формування оптимальної структури капіталу підприємства [Електронний ресурс] / М. І. Мельник . – 2009. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portl/chem_biol/nvnltsu/20_9/203_Melnyk_NV_20_9.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.
38. Мельник, О. В. Особливості формування власного капіталу підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Мельник. – 2010. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portl/Soc_Gum/Nvnudpsu/2010_1/2010_1_Melnyk_Dn_ilo_v_Vengurenko_Sterpenko.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.
39. Назарова, І. Я. Формування інформації про капітал у звітності підприємства [Електронний ресурс] / І. Я. Назарова // . – 2012. – Режим доступу : http://rchiive.nbu.gov.ua/portl/soc_gum/inek/2012_12/230.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.
40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. – Режим доступу : <http://zkon2.rd.gov.ua/lws/show/z0399-99>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
41. Нестеренко, Ж. К. Нерозподілений прибуток як джерело збільшення власного капіталу підприємства [Електронний ресурс] / Ж. К. Нестеренко, Т. А. Афанасьєва. – 2009. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portl/Soc_Gum/Ekpr/200931/Zmist/_2_2_PDF.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.

42. ГОСТ 12.1.005–88 ССБТ Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху раб очей зоны [Электронный ресурс] : Система стандартов безопасности труда. – Режим доступа : <http://vsegost.com/Сlog/32/3254.shtml>. – Библиотека ГОСТов.
43. Пархоменко, В. Річна фінансова звітність [Текст] / В. Пархоменко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 12. – С. 3.
44. Петренко, Н. І. Еволюція поняття «Власний капітал» [Електронний ресурс] / Н. І. Петренко. – 2012. – Режим доступу : http://rchive.nbu.gov.u/portl/Soc_Gum/En_oif/2012_9_3/5.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.
45. Пилипенко, О. І. Облік та аналіз власного капіталу: теорія і практика [Текст]: дис. канд. екон. наук. : спец. 08.06.04/ О. І. Пилипенко. – Київ. 2005. – 25 с.
46. Пілецька, С. Т. Механізм формування власного капіталу підприємства [Електронний ресурс] / С. Т. Пілецька – 2010. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.u/portl/soc_gum/sre/2010_2/141.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.
47. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zkon2.rd.gov.u/lws/show/2755-17>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
48. Подольська В. О. Фінансовий аналіз [Текст] : підручник / В. О. Подольська, О. В. Яріш. - К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с. – ISBN 966-364-360-2.
49. Пойда-Носик, Н. Н. Управління вартістю і структурою капіталу підприємства як елемент фінансової безпеки [Текст] / Н. Н. Пойда-Носик, Л. В. Петришинець // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 117-

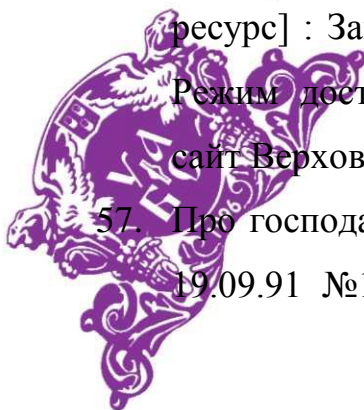
50. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства

фінансів України від 31.12.99 № 318. – Режим доступу : <http://zkon3.rd.gov.u/lws/show/z0391-99>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.

51. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87 із змінами і доп. – Режим доступу : <http://zkon2.rd.gov.u/lws/show/z0399-99>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
52. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 «Звіт про власний капітал» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87 із змінами і доп. – Режим доступу : <http://zkon2.rd.gov.u/lws/show/z0399-99>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
53. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318. – Режим доступу : <http://zkon.rd.gov.u/cgi-bin/lws/min.cgi?nreg=z0027-00>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
54. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318. – Режим доступу : <http://zkon.rd.gov.u/cgi-bin/lws/min.cgi?nreg=z0027-00>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
55. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16.07.1999р. №996-ІУ.– Режим доступу : <http://zkon1.rd.gov.u/cgi-bin/lws/min.cgi?nreg=996-14>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
56. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури зпочаткування підприємництва [Електронний ресурс] : Закон України, Верховна Рада України, 2011, №43, ст. 446. – Режим доступу : <http://zkon4.rd.gov.u/lws/show/3263-17>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
57. Про господарські товариства [Електронний ресурс] : Закон України від 19.09.91 №1576-ХІІ, із змінами і доповненнями. – Режим доступу :

<http://zkon.rd.gov.u/cgi-bin/lws/min.cgi>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.

58. Про облікову політику [Електронний ресурс] : Лист Міністерства фінансів України від 21.12.2005. – Режим доступу : <http://zkon.rd.gov.u/cgi-bin/lws/min.cgi>. – 04.09.2008. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
59. Про охорону праці [Електронний ресурс] : Закон України від 14.10.1992 № 2694–XII із змінами. – Режим доступу <http://zkon.rd.gov.u>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
60. Рахаев, Б. Управление капиталом на уровне предприятия [Текст] / Б. Рахаев, Ф. Узденова, Л. Кудалиева // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 12. – С. 110-116.
61. Рижикова, О. Звіт про власний капітал, його особливості [Текст] / О. Рижикова // Все про бухгалтерський облік. – 2007. – № 9. – С. 34-38.
62. Рижикова, О. Звіт про власний капітал [Текст] / О. Рижикова // Все про бухгалтерський облік. – 2009. – № 8. – С. 30-31.
63. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст] : навч. посіб. / Г. В. Савицька. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 668 с. – ISBN 966-346-291-4.
64. Сайт «ПТМЗ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ptmz.com.u>. – Офіційний сайт Полтавського турбомеханічного заводу.
65. Самойлова, Т. А. Окремі аспекти формування та обліку статутного капіталу підприємств різних форм власності [Електронний ресурс] / Т. А. Самойлова. – 2009. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.u/portl/Soc_Gum/inek/2009_4/132.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.
66. Стельмах, М. Механізм формування раціональної структури капіталу підприємства [Електронний ресурс] / М. Стельмах – 2010. – Режим

доступу: http://econa.at.ua/Vypusk_5/stelmah.pdf. – Електронний збірник наукових праць «Економічний аналіз».

67. Ткаченко, Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України [Текст] : підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / Н. М. Ткаченко. – 6-те вид. – К. : А.С.К., 2001. – 784 с. – ISBN 966-653-013-4
68. Хаджинова, О. В. Методологічні аспекти щодо визначення власного капіталу суб'єктів господарювання на основі фінансової звітності підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Хаджинова, О. І. Булахова // НБУ ім. Вернадського. – 2009. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portl/so_s_gum/pips/2009_1/359.pdf. – Національна бібліотека імені Вернадського.
69. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rtd.gov.ua/lws/show/435-15>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.
70. Швиданенко, Г. О. Управління капіталом підприємства [Текст] : навчальний посібник / Г. О. Швиданенко, Н. В. Шевчук ; Мін-во освіти і науки України, Київський нац. економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К. : КНЕУ, 2007. – 440 с. – ISBN 966-574-882-3.
71. Шморгун, Н. П. Фінансовий аналіз [Текст] : навчальний посібник / Н. П. Шморгун, І. В. Головка. – К. : ЦНЛ, 2006. – 528 с. – ISBN 966-364-333-1.
72. Шпак, Н. З. Система управління капіталом підприємства [Текст] / Н. З. Шпак, О. М. Рудницька // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20.10 – С. 257-261.
73. ГОСТ 12.1.019–79 ССБТ. Электробезопасность. Общитребования и номенклатура защиты [Электронный ресурс] : Система стандартов безопасности труда. – Режим доступу : <http://vsegost.com/Cflog/32/3254.shtml>. – Библиотека ГОСТов.

74. Ярошевська, В. М. Охорона праці в галузі [Текст] : навч. посібн. / В. Н. Ярошевська, В. Й. Чабан. – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 228 с. ISBN 5-93517-12.

Державний вищий навчальний заклад
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

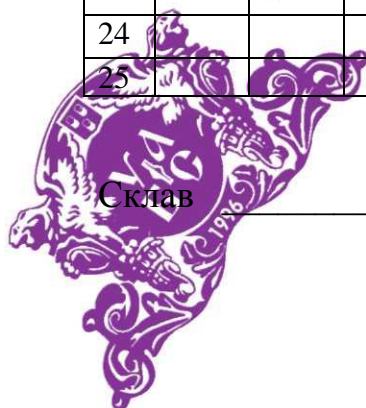
State Higher Educational Institution
“UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE”

Додаток А

Додаток А.1 – Довідка-розрахунок емісійного доходу

№ з.п	Кількість акцій	Номінальна вартість	Собівартість викуплених акцій	Сума одержана від реалізації акцій (часток)	Результат перепродажу						
					вартість перепродажу більша ніж фактична собівартість		результат анулювання вартість перепродажу менша ніж фактична собівартість (собівартість викуплених та анульованих акції більша за їх номінальну вартість)				
					кредит 421	кредит 422	дебет 421	дебет 422	дебет 443	дебет 40	
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											
12											
13											
14											
15											
16											
17											
18											
19											
20											
21											
22											
23											
24											
25											

Склав _____

Підпис _____

Додаток В

Додаток В.1 – Акт вилучених часток власного капіталу

№ з.п	Кількість акцій	Номінальна вартість	Результат анулювання			
			собівартість викуплених та анульованих акцій більша за їх номінальну вартість			
			дебет 421	дебет 422	дебет 443	дебет 40
А	1	2	3	4	5	6
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						

Склад _____

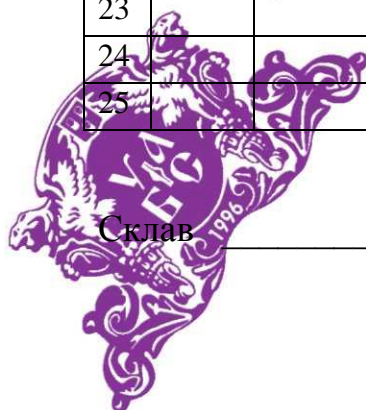
Підпис _____

Додаток Г

Додаток Г.1 – Реєстр заборгованості по внесках, оплаті статутного капіталу

№ з/п	Учасник товариство	Частка власника у власному капіталі, %	Статутний капітал	Інші складові власного капіталу, грн.			Сума заборгованості	
				Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток		
А	1	2	3	4	5	6	7	8
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								
23								
24								
25								

Склад _____

Підпис _____

Додаток Д

Положення про службу охорони праці ПАТ «Полтавський
турбомеханічний завод»

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Згідно з Законом України "Про охорону праці" служба охорони праці створюється у навчально-виховних закладах для організації виконання правових, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних і лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням і аваріям у процесі праці.

1.2. Працівники служби охорони праці мають право видавати керівникам установ., організацій та їх структурних підрозділів обов'язкові для виконання приписи щодо усунення наявних недоліків. Припис спеціаліста з охорони праці, у тому числі про зупинення робіт, може скасувати у письмовій роботі лише посадова особа, якій підпорядкована службі охорони праці.

1.3. Працівники служби охорони праці не можуть бути притягнуті до виконання функцій, не передбачених Законом "Про охорону праці" та положенням.

2. ФУНКЦІ ТА ПРАВА СЛУЖБИ ОХОРОНИ ПРАЦІ.

Служба охорони праці виконує такі основні функції:

2.1. Опрацьовує ефективну цілісну систему управління охорони праці, сприяє удосконаленню діяльності у цьому напрямку кожної посадової особи.

2.2. Проводить оперативно-методичне керівництво роботою з охорони праці

Продовження додатка Д

2.3. Складає разом із структурними підрозділами комплексні заходи щодо досягнення нормативів безпеки гігієни праці та виробничого середовища (підвищення існуючого рівня охорони праці, якщо встановлені норми досягнуто).

2.4. Про водить для працівників вступний інструктаж з питань охорони праці.

2.5. Організує разом з керівниками підрозділів:

а) забезпечення працюючих правилами, стандартами, нормами, положеннями, інструкціями та іншими нормативними актами з охорони праці, облік, аналіз нещасних випадків, професійних захворювань і аварій, а також шкоди від цих подій:

б) підготовку статистичних звітів з питань охорони праці,

в) роботу методичного кабінету (кутка) охорони праці, пропаганду безпечних та нешкідливих умов праці шляхом проведення консультацій, оглядів, конкурсів, бесід, лекцій, оформлення інформаційних стендів тощо;

г) підвищення кваліфікації і перевірку знань посадових осіб з питань охорони праці.

2.6. Бере участь у:

а) розслідуванні нещасних випадків та аварій;

б) роботі комісії з питань охорони праці.

2.7. Розглядає листи, заяви та скарги працюючих, з питань охорони праці.

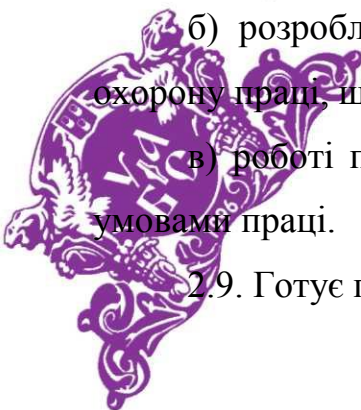
2.8. Надає методичну допомогу керівникам структурних підрозділів у:

а) розробленні заходів з питань охорони праці;

б) розробленні положень, інструкцій, інших нормативних актів про охорону праці, що діють у межах навчально-виховних закладів:

в) роботі постійно діючої комісії з питань атестації робочих місць за умовами праці.

2.9. Готує проекти наказів та розпоряджень з питань охорони праці.

Продовження додатка Д

2.10. Розглядає факти наявності виробничих ситуацій, небезпечних для життя чи здоров'я працівників або для людей, які їх оточують і навколишнього природного середовища, у випадку відмовлення з цих причин працівників від виконання дорученої їм роботи.

2.11, Контролює:

а) дотримання чинного законодавства, нормативних актів, виконання працівниками посадових інструкцій з питань охорони праці;

б) виконання приписів органів державного нагляду, пропозицій та подань уповноважених трудових колективів і профспілок з питань охорони праці;

в) відповідність нормативним актам про охорону праці обладнання, машин, механізмів, устаткування, засобів протипожежної, колективного та індивідуального захисту працюючих, наявність технологічної документації на робочих місцях;

г) своєчасне проведення навчання та інструктажів працюючих, атестації з питань безпеки посадових осіб, які виконують роботи підвищеної небезпеки, а також дотримання вимог безпеки при виконанні цих робіт;

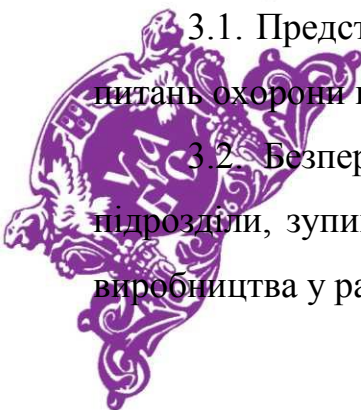
д) проходження попереднього (при прийнятті на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників;

е) виконання заходів, наказів, розпоряджень з питань охорони праці, а також заходів щодо усунення причин нещасних випадків і аварій.

3. ПРАВА СПЕЦІАЛІСТІВ СЛУЖБИ ОХОРОНИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИХ ЗАКЛАДІВ

3.1. Представляти у державних та громадських установах при розгляді питань охорони праці.

3.2. Безперешкодно в будь-який час відвідувати об'єкти, структурні підрозділи, зупиняти роботу, дільниць, машин, механізмів та інших засобів виробництва у разі порушень, які створюють загрозу життю або здоров'ю

Продовження додатка Д

працюючих, одержувати від посадових осіб необхідні відомості, документи і пояснення (письмово чи усно) з питань охорони праці.

3.3. Перевіряти стан безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на об'єктах, видавати керівникам перевіреного об'єкту, обов'язковий для виконання припис за формою згідно з додатком.

3.4. Вимагати під посадових осіб відсторонення від роботи працівників, які не пройшли медичного огляду, навчання, інструктажу, перевірки знань з охорони праці, не мають допуску до відповідних робіт або порушують нормативні акти про охорони праці.

3.5. Вносити пропозиції директору навчально-виховного закладу про притягнення до відповідальності працівників, які порушують вимоги щодо охорони праці: порушувати клопотання про заохочення працівників, котрі беруть активну участь у підвищенні безпеки та поліпшення умов праці.

4. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ СЛУЖБИ ОХОРОНИ ПРАЦІ

4.1. Працівники служби охорони праці навчально-виховних закладів несуть персональну відповідальність за:

- а) невідповідність прийнятих ними рішень вимогам діючого законодавства з охорони праці;
- б) невиконання своїх функціональних обов'язків, передбачених Положенням про службу охорони праці та посадовими функціями;
- в) недостовірність та несвоєчасність підготовки статистичних звітів з охорони праці;
- г) низьку якість проведеного ними розслідування нещасних випадків на виробництві

Додаток Е

Додаток Е.1. – Нормативно-правова база з питань охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях (станом на 14.04. 2013 р.)

№ з/п	Нормативно-правові акти (Закони, накази, Положення, інструкції тощо), що повинні бути на підприємстві (установі, організації)	Відмітка про наявність	Відмітка про відповідність чинному законодавству	Висновки/Коментарі
1	Закон України «Про охорону праці»	Наявна	Відповідає чинному законодавству	5
2	Положення про порядок розслідування нещасних випадків	Наявна	Відповідає чинному законодавству	5
3	Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (Постанова КМУ № 1112 від 25 серпня 2004 року)	Наявна	Відповідає чинному законодавству	5
4	Типове положення про навчання з питань охорони праці (Наказ Державного комітету України з охорони праці №15 від 26.01.2005 р.)	Наявна	Відповідає чинному законодавству	5
5	Положення про медичний огляд працівників окремих категорій	Наявна	Відповідає чинному законодавству	5
6	Типове положення «Про кабінет охорони праці»	Наявна	Відповідає чинному законодавству	5
7	Програма (текст) вступного інструктажу з охорони праці та тексти інструктажу на робочих місцях.	Наявна	Відповідає чинному законодавству	5
8	Інструкції з охорони праці (перші примірники).	Наявна	Відповідає чинному законодавству	5

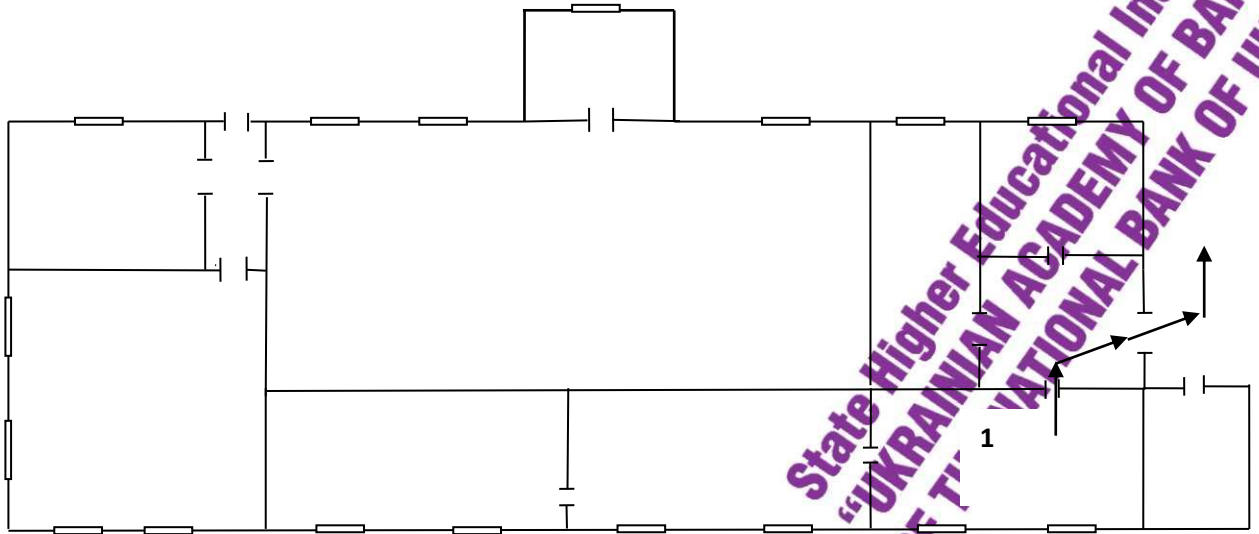
Додаток Ж

Додаток Ж.1. – Відповідність нормативним положенням охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»

№ з/п	Назва діючого в установі (організації) нормативного документу	Розділ, пункт, інформація, на які йдеться посилання	Відповідність нормативним положенням
1	Закон України Про охорону праці від 17 листопада 2005 року №3108-IV	Стаття 4. Державна політика в галузі охорони праці	Віповідає
2	Закон України Про пожежну безпеку	Стаття 2. Забезпечення пожежної безпеки	Віповідає
3	Постанова від 22 березня 2001р. №270 Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру	Порядок розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру	Віповідає
4	Постанова від 25 серпня 2004р. №1112 Деякі питання розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві	п.5 Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків. Що сталися з вихованцями, учнями. Студентами і т.д.	Віповідає

Додаток К

1 – досліджуване приміщення бухгалтерії ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»

→ – шляхи евакуації.

Рисунок К.1 – План евакуації з приміщення бухгалтерії ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод»

Додаток Л

Додаток Л.1 – Акт перевірки стану охорони праці на
ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод» на 22.04.2012 року

№ з/п	Найменування заходів з охорони праці	Відмітка про виконання (в балах)
1.	Організаційні заходи	
1.1	Виконання заходів, передбачених колдоговорами, угодою	5
1.2	Наявність наказу про призначення відповідальних осіб за станом охорони праці: – в установі, в кабінетах та інших підрозділах – при експлуатації електрогосподарства – при експлуатації котлів і обладнання котельної	5
2.	Забезпечення безпечного проведення виробничого процесу	
2.1	Розміщення обладнання і його відповідність нормам охорони праці в приміщеннях	4
2.2	Наявність і стан захисних пристроїв на обладнанні	4
2.3	Оформлення і ввід в експлуатацію по акту кабінетів, лабораторій, дільниць підвищеної безпеки і інших приміщень установ закладу.	5
2.4	Відповідність кабінету вимогам Правил.	5
3.	Забезпечення повітряно-теплого режиму, нормальної освітленості і гігієни	
3.1	Наявність паспорта на обладнання	5
3.2	Наявність допуску до роботи у операторів	5
3.3	Наявність паспортів на вентиляційні установки	5
3.4	Наявність графіку планово-попереджувального ремонту вентустановок і його виконання	5
3.5	Наявність акту СЕС по перевірці повітряно-теплого режиму	5
3.6	Наявність акту СЕС по перевірці освітленості приміщення	4
3.7	Наявність акту СЕС по перевірці на запиленість, загазованість.	5
3.8	Санітарний стан приміщень, кабінетів	5
3.9	Проведення паспортизації робочих місць за умовами праці з участю інструментальних замірів СЕС	5
4	Безпечна експлуатація електрообладнання	
4.1	Наявність електросхем для електрообладнання	5
4.2	Наявність допуску до роботи у електрика і співробітників, працюючих на електроустановках	5

Продовження таблиці Л.1

№ з/п	Найменування заходів з охорони праці	Відмітка про виконання (в балах)
4.3	Наявність акту перевірки контура захисного заземлення, грозозахисту	4
4.4	Наявність акту випробування опору ізоляції електропроводки	5
4.5	Випробування індивідуальних захисних засобів	4
4.6	Наявність журналу експлуатації електроустановок електроосвітлення	5
5	Пожежна безпека	
5.1	Наявність планів евакуації. Проведення тренувань	5
5.2	Наявність своєчасної зарядки вогнегасників	5
5.3	Наявність протипожежного обладнання і інвентаря відповідно до норм	5
6	Пропаганда знань з охорони праці.	
6.1	Проведення та оформлення інструктажів з охорони праці з працюючими	4
6.2	Наявність інструкцій з охорони праці, їх відповідність умовам роботи	5
6.3	Наявність інструкцій по охороні праці в кабінетах і підрозділах	5
6.4	Наявність плакатів, попереджувальних написів, стенда або куточка з охорони праці	4
6.5	Наявність кабінету охорони праці, безпеки життєдіяльності.	5
6.6	Наявність служби охорони праці відповідно до ст.15 Закону України «Про охорону праці», «Типового положення про службу охорони праці»	5
8	Додержання трудового законодавства	
8.1	Правильність накладання дисциплінарних стягнень	5
8.2	Порядок ведення трудових книжок, їх облік і збереження	5
8.3	Дотримання режиму праці і відпочинку	5
8.4	Наявність правил внутрішнього трудового розпорядку посадових інструкцій (розділу в них Охорона праці)	5
9	Громадський контроль	
9.1	Робота комісії з питань охорони праці, громадського інспектора з охорони праці, представника	5
9.2	Розгляд питань по охороні праці на засіданнях профспілкового комітету	5

